

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
SİYASAL KATILIM ÜZERİNDEKİ ROLÜ: 2019
YEREL SEÇİMLERİNDE İSKENDERUN ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yakup AYDOĞAN

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Ayfer DAĞDELEN

Hatay–2019

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
SİYASAL KATILIM ÜZERİNDEKİ ROLÜ: 2019
YEREL SEÇİMLERİNDE İSKENDERUN ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yakup AYDOĞAN

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Ayfer DAĞDELEN

Hatay–2019

ONAY

Yakup AYDOĞAN tarafından hazırlanan “*SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SİYASAL KATILIM ÜZERİNDEKİ ROLÜ:2019 YEREL SEÇİMLERİNDE İSKENDERUN ÖRNEĞİ*” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile *SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ* olarak kabul edilmiştir.

13/ 09 /2019

Jüri Üyeleri	İmza
Doktor Öğretim Üyesi Ayfer DAĞDELEN (Başkan) (Tez Danışmanı-Jüri Başkanı)	
Doktor Öğretim Üyesi Soner AKIN (Üye)	
Doktor Öğretim Üyesi Tuğba YOLCU (Üye)	

Yakup AYDOĞAN tarafından hazırlanan “*Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasal Katılım Üzerindeki Rolü:2019 Yerel Seçimlerinde İskenderun Örneği*” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini onaylarım.

Doç. Dr. Mustafa Onur Kan

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile *“Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasal Katılım Üzerindeki Rolü: 2019 Yerel Seçimlerinde İskenderun Örneği”* konulu tez çalışmamda yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. 13/09/2019

YAKUP AYDOĞAN

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında sivil toplum kuruluşlarının günümüz modern devletlerinde özellikle demokrasi açısından önemi tarihsel süreçte geçirmiş olduğu evrelere değinerek anlatılmaya çalışılmış ve 2019 yerel seçimlerinde Hatay'ın İskenderun ilçesinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının üyelerini siyasal katılmaya yönlendirmedeki rolü açıklanmak istenmiştir.

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Ayfer DAĞDELEN'e teşekkürlerimi sunarım. Bu zorlu tez sürecinde benden desteğini bir an için bile esirgemeyen değerli arkadaşlarım, Lamia UNCU ve Samet SERİN'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Yakup AYDOĞAN

Eylül-2019

ÖZET

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SİYASAL KATILIM ÜZERİNDEKİ ROLÜ: 2019 YEREL SEÇİMLERİNDE İSKENDERUN ÖRNEĞİ

Yakup AYDOĞAN

Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2019

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Ayfer DAĞDELEN

Günümüzün en önemli konularından biri çoğulcu toplumlarda, demokratik etkileşimin nasıl sağlanacağı ve geliştirileceğidir. Bu açıdan bakıldığında sivil toplum tarafından kurulan örgütlenmeler; bireylerin hür, sivil ve demokratik iletişimini sağlamada en büyük aktör konumdadır. Ayrıca günümüzde demokrasinin ögesi olan sosyal ve mesleki dayanışma, sağlık, çevre, eğitim gibi birçok konuda örgütlenen sivil toplum kuruluşları, üyeleri ile birlikte siyasal sürece etkin olarak katılmakta ve devletin politikalarına yön verebilmektedir. Bundan dolayıdır ki demokrasi kültürü gelişmiş ülkelerde sivil toplum örgütleri birçok konuda söz sahibi olurken; Türkiye gibi gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerde devlet politikalarında etkin olmayı başaramamaktadır. Bu nedenle sivil toplum örgütlerinin geldiği nokta demokrasi ve ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile paralellik göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı özellikle seçim dönemlerinde sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım üzerindeki etkisini araştırmak, bu iki unsur arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Bu bağlamda öncelikle siyasal katılım ve sivil toplum kavramları incelenecektir. Ayrıca çalışmada sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım üzerindeki etkisini saptamak adına Hatay'ın İskenderun ilçesinde örgütlenen iki yüz yetmiş dernek arasından kamuoyu üzerinde etkisi olduğu düşünülen sekiz dernek seçilmiş ve bu derneklerin aktif üyeleri üzerinde, özellikle 2019 yerel seçimleri ele alınarak anket uygulaması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Katılım, Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları, Demokrasi

ABSTRACT

THE ROLE OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS ON POLITICAL PARTICIPATION: THE EXAMPLE OF ISKENDERUN

Yakup AYDOĞAN

Mustafa Kemal University, Social Sciences Institute, Department of Political Science and Public Administration, Master's Thesis, Hatay 2019

Advisor: Dr. Ayfer DAĞDELEN

One of the most important issues in today's pluralistic society, how to ensure the democratic interaction and that there be developed. From this perspective, civil society and organized structures are the main actors in ensuring the free, civil and democratic communication of individuals. In addition, civil society organizations, which are organized in many subjects such as social and professional solidarity, health, environment and education, which are the elements of today's democracy, actively participate in the political process together with their members and can direct the policies of the state. This is why the culture of democracy have a voice on many issues, non-governmental organizations in developed and emerging countries such as Turkey may be the underdeveloped countries are unable to be active in theological pole in the state. For this reason, the development of civil society organizations is parallel to democracy.

The aim of this study is to investigate the effect of non-governmental organizations on political participation, especially in the election periods, to determine the relationship between these two elements. In this context, firstly the concepts of civil society and political participation will be examined. On the other hand, in order to determine the impact of non-governmental organizations on political participation and to obtain healthy data, a questionnaire will be applied on people in non-governmental organizations.

Keywords: Civil Society Organizations, Political Participation, Democracy and Civil Society

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL KATILMA VE SİYASAL DAVRANIŞ

1.1.SİYASAL DAVRANIŞ.....	3
1.2.SİYASAL KATILIM KAVRAMI.....	5
1.3.SİYASAL KATILIMI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	7
1.3.1.Cinsiyet.....	7
1.3.2.Yaş.....	8
1.3.3.Kentleşme.....	8
1.3.4.Eğitim.....	9
1.3.5.Meslek.....	9
1.3.6.Kitle İletişim Araçlarını İzleme.....	9
1.3.7.Gelir.....	10
1.4.SİYASAL KATILIM BİÇİMLERİ.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ, DEMOKRASİ İLE İLİŞKİSİ VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

2.1.SİVİL TOPLUM KAVRAMI.....	12
2.2.SİVİL TOPLUM VE DEMOKRASİ.....	14
2.2.1.Demokrasi.....	14
2.2.2.Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişki.....	16
2.3.SİVİL TOPLUMUN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	19
2.3.1.Antik Çağdan Günümüze Sivil Toplum.....	20
2.3.2.Osmanlı Devletinde Sivil Toplum.....	26
2.3.3.Türkiye'de Sivil Toplum 1923-1980.....	29
2.3.4.Türkiye'de Sivil Toplum ve 1980 Sonrası.....	32
2.4.BASKI GRUPLARI VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI.....	36
2.5.SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÜYELERİNİ SİYASAL KATILIMA YÖNLENDİRMEDE ROLÜ.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANKET ÇALIŞMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	40
3.2.ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	41
3.3.ARAŞTIRMANIN KAMSAMI VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ.....	41
3.4.ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	42
3.4.1.Demografik Özellikler.....	42
3.4.1.1.Cinsiyete Göre Dağılım.....	42
3.4.1.2.Yaşa Göre Dağılım.....	43
3.4.1.3.Doğum Yerine Göre Dağılımı.....	44

3.4.2.Sosyo-Kültürel Özellikler.....	44
3.4.2.1.Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	44
3.4.2.2.Meslek Gruplarına Göre Dağılımı.....	45
3.4.2.3.Gelire Göre Dağılım.....	46
3.4.3.Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği.....	46
3.4.4.2019 Yerel Seçimlerinde Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği.....	51
3.5.ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI.....	53
3.5.1.Üyelik Süresi İle Siyasal Katılım Davranış Düzeyi Arasındaki İlişki.....	53
3.5.2.Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyetlerine Katılma Sıklığı İle Siyasal Davranış Düzeyi Arasındaki İlişki.....	55
3.5.3.Sivil Toplum Kuruluşunun Karar Alma Şekli İle Siyasal Katılım Düzeyi Arasındaki İlişki.....	57
3.5.4.Bireyin Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olmadan Önceki Siyasal Katılım Düzeyi İle Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olduktan Sonra Siyasal Katılım Düzeyi Arasındaki İlişki.....	59
3.5.5.Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olmadan Önceki Siyasal Katılım Düzeyi İle Yerel Politika Oluşum Sürecine Katılım Arasındaki İlişki.....	61
3.5.6.Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olduktan Sonraki Siyasal Katılım Düzeyi İle Yerel Politika Oluşum Sürecine Katılım Arasındaki İlişki.....	63
3.5.7.Sivil Toplum Kuruluşunun Faaliyet Türü İle Sivil Toplum Kuruluşunun Çıkarları Doğrultusunda Karar Aldırabilmesi Arasındaki İlişki.....	65
3.5.8.Sivil Toplum Kuruluşunun Faaliyetlerine Katılım Sıklığı İle Bireyin Yerel Politika Sürecine Katılım Arasındaki İlişki.....	67
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA.....	73
EK.....	77

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Ankete Katılanların Cinsiyete Göre Dağılım Grafiği	43
Şekil 2: Ankete Katılanların Yaşa Göre Dağılım Grafiği	43
Şekil 3: Ankete Katılanların Doğum Yerine Göre Dağılım Grafiği	44
Şekil 4: Ankete Katılanların Öğrenim Durumuna Göre Dağılım Grafiği.....	45
Şekil 5: Ankete Katılanların Mesleklerine Göre Dağılım Grafiği	45
Şekil 6: Ankete Katılanların Gelire Göre Dağılım Grafiği	46
Şekil 7: Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşu Üyelik Süresi Grafiği	47
Şekil 8: Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyet Yapma Sıklığı Grafiği	47
Şekil 9: Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyetlerine Katılma Sıklığı Dağılımı Grafiği.....	48
Şekil 10: Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyet Konusu Dağılım Grafiği	48
Şekil 11: Ankete Katılanların Sivil Toplum Örgütünün Nasıl Karar Aldığını Gösteren Grafik	49
Şekil 12: Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşunun En Önemli Görevi Nedir Sorusuna Verdiği Cevap Grafiği.....	49
Şekil 13: Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olmadan Önce Siyasal Katılım Düzeyi Dağılım Grafiği	50
Şekil 14: Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olduktan Sonra Siyasal Katılım Düzeyi Grafiği	50
Şekil 15: Yerel Politika Oluşum Sürecine Dâhil Olabilme Grafiği.....	51
Şekil 16: 2019 Yerel Seçimlerinde En Etkin Siyasal Katılım Yolu Oy Kullanmak mıdır Sorusuna Verilen Cevap Grafiği	52
Şekil 17: 2019 Yerel Seçimlerinde Üye Olduğunuz Sivil Toplum Kuruluşu Çıkarları Doğrultusunda Siyasilere Karar Aldırabildi Mi Sorusuna Verilen Cevap Grafiği	52
Şekil 18: 2019 Yerel Seçimlerinde Üye Olduğunuz Sivil Toplum Kuruluşu Siyasilere Gereken Baskıyı Yapabildi Mi Sorusuna Verilen Cevap Grafiği.....	53

Tablo 15: Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu ki-kare analiz tablosu..... 68

Tablo 16: Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu ki-kar sonuç tablosu..... 68

GİRİŞ

Sivil toplum ve örgütlü yapıları, günümüzde demokrasinin vazgeçilmezi olmuş ve temel bir unsur haline gelmiştir. Geçmişten günümüze birçok tanıma sahip olan sivil toplum, gün geçtikçe önemli bir konumda kendine yer edinmiştir. Kimilerine göre devlet karşıtı, kimilerine göre medeniyete giden bir yol olarak görülen sivil toplum; bugün geldiği noktada bireyin mutluluğa giden yolunda bir araç olarak tanımlanmıştır.

Günümüzde iktidarın kaynağını halka dayandırma fikri genel kabul görmüş ve bundan dolayı yöneticiler halka yönelik bir politika anlayışı benimsemeye çalışmıştır. Farklı düşüncelere sahip olan insan toplulukları kendi rızalarıyla seçecekleri kişilere kendilerini yönetme hakkını tanımaya çalışmış ve bu yöneticilerden haklar talep etmek istemişlerdir. Bireylerin bu siyasal sistem karşısında göstermiş oldukları tutum onların siyasal katılımını ortaya koymuştur. İşte bireylerin siyasal katılımını sağlama noktasında en önemli aktör olarak sivil toplum örgütleri görülmüş ve bireyin yönetenler üzerinde denetim yapabilmesinde araç olmuştur.

Toplumsal sorunlara ışık tutmak, belli konularda gündem yaratmak, topluma faydalı işler yapmak gibi görevler üstlenen sivil toplum, devletlerin edinmiş oldukları siyasal yapı, toplumların kültürel özellikleri, bireylerin devlete olan bakış açısı gibi birçok nedenden dolayı farklı yorumlamalara neden olmuştur. Genel tanım itibarıyla sivil toplum yapıları gönüllülük esası ile hareket ederek devlet denetimi dışında kurulan ortak alan olarak nitelendirilmiştir. Sivil toplum örgütlerinin ahlaki ve siyasi normları yaygınlaştırabilme özelliği düşünüldüğünde, amaçlarının toplumsal sorunlara uzun ve kalıcı çözümler üretmek olduğu söylenebilir. Özellikle Türkiye gibi demokratikleşme yolunda olan ülkeler için sivil toplum örgütleri, bireysel hak ve özgürlüklerin genişlemesinde ilk sırada gelen aktör olarak görülmektedir. Çalışmamızda bu yaklaşım üzerine kurulmuştur.

Sivil toplumdan beklenen başlıca fonksiyon; devletin gücü ile vatandaşların hayatları arasındaki ara bölgeyi temsil etmek ve devletin gücünü sınırlandırmak, temel hak ve özgürlükleri esas alarak demokratikleşme yolunda adımlar atmaktır. Modern devletlerin büyümüş bürokrasisine, edinmiş oldukları güce karşı denetim

yapabilmek ve bireylerin siyasete daha etkin olarak katılabilmesini sağlayabilmektir. Bu yönüyle çalışma ve faaliyet bakımı açısından sivil toplum örgütleri geniş bir yelpazeye sahiptir. Ekonomiden çevreye, sağlıktan sosyal konulara kadar birçok konuda sivil toplum kuruluşları gündem oluşturabilmektedir.

Türkiye’de sivil toplum yeterince gelişmemiş ve sivil toplum örgütlerine gerekli önem verilmemiştir. Bunun birden çok nedeni vardır: Geçmişten gelen güçlü devlet anlayışı, bireylerin devlete olan bakış açısı, devletin her alana müdahale edebilecek yücelikte olarak görülmesi, yaşanan askeri darbeler, sendika, vakıf, dernek gibi birçok sivil örgütün kapatılması gibi uygulamalar bu örgütlerin gelişmemesinde etkili olmuştur. Oluşan bu tablo, 1960 sonrası ve özellikle de 1980 sonrası halkın sivilleşme talepleri doğrultusunda değişmeye başlamıştır. Bu değişim hem örgütlü yapılarıyla sivil toplumun nitel ve nicel anlamda gelişmesini, hem de demokratikleşme sürecinin hızlanmasını sağlamıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde siyasal katılım, siyasal katılımı etkileyen faktörler, siyasal katılım biçimleri, siyasal davranış ve sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım üzerindeki rolü ele alınmıştır. İkinci bölümde sivil toplum kavramının tanımı, Türkiye ve Dünya tarihindeki gelişimi, demokrasi ile bağlantısı ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Hatay’ın İskenderun ilçesinde faaliyet gösteren sekiz sivil toplum kuruluşu (İskenderun Gazeteciler Derneği, İskenderun Sanayici İş Adamları Derneği, İnsan Hakları Derneği, İskenderun Genç İş Adamları Derneği, İskenderun Ahlak, Kültür ve Çevre Derneği, Türk Kadınlar Birliği, Atatürkçü Düşünce Derneği, Hatay Gümrük Müşavirleri Derneği) üzerinde anket çalışması yapılmış, bu örgütlenmelerde yapılan anket sonuçlarına göre üyelerin genel özellikleri ve özellikle seçim dönemlerinde siyasal katılım sürecinde sivil toplum kuruluşlarının almış oldukları rol ele alınmaya çalışılmıştır. Bu sonuçlar üzerinden Türkiye’nin sivil toplum örgütlenme yapısı, siyasal süreçte etkinlikleri, seçim döneminde almış oldukları rol ve bu süreci etkileme dereceleri açıklanmak istenmiş.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL KATILMA VE SİYASAL DAVRANIŞ

Ülkemiz gibi gelişmekte olan ya da gelişmemiş ülkelerde demokrasi kültürü gerçek anlamda oluşmamış, demokrasinin önemi yeterince kavranamamıştır. Devlet uygulamaları gerektiği gibi denetlenememiş, sivil toplum örgütleri üzerlerine düşen görevleri ifa edememiştir. Oysaki topluma karşı sorumlu olan sivil toplum kuruluşlarının; siyasal katılımın gelişmesinde, devlet politikalarının toplum istekleri doğrultusunda şekillenmesinde, şeffaflığın sağlanabilmesinde, demokratik işleyişin hızlandırılabilmesi için yapması gereken görevleri vardır. Bu görevlerini yerine getirebilen sivil toplum örgütleri bireylerin siyasal katılımını doğrudan etkilemekte ve şekillendirebilmektedir.

Günümüzde demokrasi ve özgürlükçü devletin temelini oluşturan unsur, iktidarın kaynağını halktan almasıdır. İktidar, yönetilenlerin rızasına bağlı olarak kurulmaktadır. Bundan dolayıdır ki modern devletlerde kitleler siyasal yaşama ilgi duymuş ve bu sürece etkin olarak katılım sağlamak istemişlerdir. Kitleler kendilerini yönetenler üzerinde denetim yapmak ve bu yönetenlerden bazen kendi çıkarları bazen de toplumsal çıkarlar doğrultusunda haklar talep etmek istemişlerdir. İşte bu durum toplumların ve bireylerin siyasal katılımını ortaya koymuştur. Bu katılım ise birçok faktörden etkilendiği için ülkeden ülkeye hatta aynı ülke içerisinde bölgeden bölgeye farklılık göstermiştir.

Bu bölümde siyasal davranış, siyasal katılma, siyasal katılımı etkileyen faktörler, siyasal katılım biçimleri, sivil toplum örgütlerinin üyelerini siyasal katılıma nasıl yönlendirebileceği ve etkinliği ele alınacaktır.

1.1.SİYASAL DAVRANIŞ

Siyasal davranış, bireylerin buldukları siyasal ortamda birçok etmene bağlı olarak gösterdikleri siyasi tepkiler toplamı olarak tanımlanabilir. İnsanlar genel olarak çevresiyle sosyal ilişkiye girerler ve bu girdikleri ilişkilerin etkisi ile siyasal davranışlarını ortaya koyarlar. Toplumların siyasi kültürlerinin farklı olması bireylerin davranışına yansımaktadır ve yön vermektedir.

“Tek bir tanımı olmamakla birlikte ilk olarak dar anlamda siyasal davranış, siyasal sistem içinde vatandaşların doğrudan ya da dolaylı olarak yöneticilerin seçimini ve kararlarını etkilemeyi amaç edinen eylemlerdeki görüşleridir.” (Çam, 2002:283) Bu tanımdan çıkarılan sonuç; kişilerin devleti yönetecek kişileri seçmesi, bu seçtikleri kişilerin alacakları kararlarda baskı yapabilmesi, alınacak kararların içeriğini şekillendirebilmesi siyasal bir davranıştır. Bir başka tanım ise kişinin siyasal otorite ile arasındaki bağı siyasal davranış olarak görmüştür. “Bireyin otonom karar ve tercihlerinin siyasal otorite üzerindeki etkisinden oluşan bir ilişkidir.” (Kalaycıoğlu, 1983:10)

Kişilerin siyasal davranışını etkileyen birçok etmen vardır. Bunlar genel olarak sosyolojik yaklaşım, sosyo-politik yaklaşım ve ekonomik yaklaşım olarak sınıflandırılabilir. “Genel itibari ile sosyolojik yaklaşım (Columbia ekolü olarak bilinir) seçmenlerin parti tercihleri sanki dini bir aidiyet ve vazgeçilmez alışkanlıklar olarak tanımlanır ve seçmenlerin her bir seçimde kullandığı oy da bu değişmez kimliğin teyidinden başka bir şey değildir”. (Norris, 1998: 113) Bu yaklaşıma göre daha çok din, statü, yaşamış olduğu yer gibi faktörler insanların siyasal davranışını belirlemektedir. Bu yaklaşım seçmenden ziyade seçmenin üye olduğu parti veya grubu ele almaktadır.

Sosyo-politik yaklaşımda ise bireyin mensup olduğu partiye bağlılığı ifade edilir. “Bireyin partisiyle özdeşleşmesi için herhangi hukuki bir bağının bulunması da şart değildir.” (Özkan, 2007: 1-172) “Birey, bilinçaltı ve içgüdüsel baskılar altında tercihini yapar. Bu psikolojik dürtüler ise oy vermede rasyonellik ilkesinin işlemlerini engeller.” (Gülmen, 1979: 41) Seçmenlerin küçük yaşlarda ailelerinin ve çevrelerinin etkisi altında gerçekleşen siyasal sosyalleşme sürecinde kazandıkları siyasal tutumlar ve ideolojik yönelimlerin ileriki yaşlarda onların parti tercihi üzerinde son derece etkili olduğu iddia edilir.

Ekonomik yaklaşım ise, rasyonel tercih olarak da adlandırılmaktadır. Bu yaklaşıma göre seçmen kendi çıkarlarını düşünür. Çıkarları doğrultusunda kendisine en iyi hizmeti verecek partiye oy verme eğilimine girer. Bu yaklaşımda seçmenin istekleri ön plandadır. Bu model ile toplumsal davranışlardan ziyade bireysel davranışlar ele alınmaktadır.

Özetle siyaset, insanların gündelik yaşantılarının bütün zaman diliminde görülebilen bir olgudur. İnsanların siyasete olan bakış açıları, yaşamış olduğu toplumun belirlediği siyasal kültürün normlarına ve değerlerine göre şekillenmektedir. Siyasal kültürün en temel amacı ise siyasal sistem içinde alınan kararlara zemin hazırlamaktır. Kişiler siyasal davranışlarıyla yöneticilerin kararlarını etkilemeye çalışırlar. Bu etkilemeyi sağlamak için birçok eyleme başvururlar. Bu eylemlerin her biri siyasal davranıştır.

Toplum içerisinde çatışma başladığında o toplumda siyaset de başlamış demektir. Bu çatışma ortamının değiştirilmesi, gergin ortamın yumuşatılması, belirli sınırlarda tutulması üst yapı kuruluşlarına düşen bir görevdir. Bazen bu üst yapı alt yapının isteklerine cevap veremez. Bundan dolayı alt yapı bazen yeni bir üst yapı oluşturma çabasına girer. Bu süreçte bireylerin göstermiş olduğu tepkiler, çevresiyle girmiş olduğu siyasi sohbet, vermiş olduğu oy, sosyal medya yoluyla yapmış olduğu paylaşım gibi sergilemiş olduğu faaliyetlerin her biri bireyin siyasal davranışı olarak tanımlanmaktadır.

1.2.SİYASAL KATILIM KAVRAMI

“Katılım, bir olay veya olgunun dışında kalmayıp içine katılmayı anlatır. Katılmak bir eylemdir. Geçmişten günümüze hayatın her alanında ortaya çıkan bu eylem; siyasal, sosyal, kültürel, yönetsel ve yerel olarak görülebilir. Katılım eylemi, seyirci olmanın dışında bir yapıyı anlatır. İki taraflıdır. İstenilen, zorla olmayan, bilinçli ve isteğe bağlı olan aktif bir katılımdır.” (Kaypak, 2012:174-175)

Siyasal katılım kavramının üzerinde uzlaşmış, herkes tarafından kabul görmüş ortak bir tanımı yoktur. Genel olarak siyasal katılım, toplum üyelerinin devlet yönetiminde söz sahibi olan kişilerin aldıkları veya alacakları kararları yönlendirmede etkin olması anlamına gelmektedir. “Siyasal katılım; birey ve grupların kendilerini yöneten kadroların seçim ve eylemlerini etkilemek için giriştikleri çabaları kapsamaktadır.” (Turan, 1987:37) “Siyasal katılma bir yandan kitlelerin kaynak, değer dağılımındaki değişim taleplerini karşılamak diğer yandan mevcut dağılım modelinin yönünde büyük bir değişim yaratmadan değerlere bağlılığı sürdürücü önlemler olarak siyasal sistemi bütünleştirmek gibi işlev görmektedir.” (Uysal, 1984:40)

Siyasal katılma faaliyetinin anlamı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Hatta bu farklılık aynı ülke içerisinde şehirden şehre, bölgeden bölgeye bile görülebilmektedir. Bu katılım düzeyini belirleyen ortak bir ölçüt yoktur. Bunun en önemli nedeni ülkelerin farklı toplumsal yapısı ve siyasal sistemlerinin mevcut olmasıdır. Her devletin yönetim şeklinin, toplumun sosyoekonomik yapısının, demokrasinin işlerlik derecesinin, halkın yaşam tarzının farklı olması, bölgesel ve etnik ayrılıkların bulunması siyasal katılım düzeyinin ülkeden ülkeye farklılık göstermesinin en önemli nedenleridir.

Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde seçim kampanyalarına katılmak önemli bir faaliyet iken Afrika ve Asya ülkelerinde aynı durum söz konusu değildir. Türkiye’de seçimlerde oy verme oranı ise Avrupalı birçok gelişmiş ülkeden daha yüksek olabilmektedir. Durumun böyle olmasının yukarıda değindiğimiz gibi birçok sebebi vardır.

“Modern devleti geleneksel devletten ayıran en önemli özellik, kitlelerin siyasal yaşama ilgi duyması ve katılma düzeylerinin yükselmiş olmasıdır.” (Özbudun, 1975:7) Siyasal katılımın yüksek olması demokrasinin işlerlik kazanmasını hızlandırmakta ve bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasına o denli katkı sağlamaktadır.

Siyasal katılım kavramı birçok faktörden etkilendiği için başta belirttiğimiz gibi kesin çizgilerle çizilmiş bir tanıma sahip değildir. Bundan dolayı da birçok sınıflandırmaya tabi olmuştur. Örneğin bazı tanımlamalarda siyasal katılım olağan ve olağanüstü katılım olarak ikiye ayrılmıştır. Olağan siyasal katılım siyasal rejimin çizmiş olduğu sınırlar çerçevesinde yapılan eylemlerdir. Anayasaya, kanunlara ve mevcut hukuk düzeninin belirlediği kurallar dâhilinde katılım göstermektir. Olağandışı siyasal katılıma örnek olarak ise boykot, miting, çete savaşları gibi eylemlerle yasalara aykırı hareket etmek gösterilmektedir.

Siyasal katılım faaliyetleri, bireyin kendi isteklerini ve tercihlerini yansıtabileceği gibi başkalarından etkilenme ile de ortaya çıkabilmektedir. Örneğin oy verme siyasal bir katılımdan ziyade sosyal bir davranıştır. Bazı bireyler siyaset hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları için bu sosyal davranışını çevresindeki kişilerin etkisinde kalarak yerine getirmektedir. Aile büyüğü, işveren, köy ağası gibi kişilerin etkisinde kalarak oy verme davranışını sergilemektedir.

Siyasal katılım kısaca toplum üyelerinin siyasal sistem karşısındaki tutumlarıdır. Kişilerin bir konuda siyasal iktidarın ürettiği kararları etkilemek, bu kararları değiştirmek, karar aşamasında içeriğin şekillenmesini sağlamak, karar sonrası yaptığı icraatları denetlemek, kararın durdurulmasını sağlamak veya ortadan tamamen kaldırmak siyasal katılımın genel görünümüdür. İşte bu katılım birçok faktörden etkilenerek karşımıza çıkmaktadır.

1.3.SİYASAL KATILIMI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Siyasal katılımı etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunlar yaş, eğitim, psikolojik etmen, çevre, kişinin geliri vs gibi başlıklar altında sınıflandırılabilir. Ayrıca kişinin karakteristik yapısı başta olmak üzere fiziki özelliklerine kadar birçok faktör bu sürece etki etmektedir. Bununla birlikte her kişinin siyasete katılımı farklı düzeylerde. Bazı bireyler siyasetle hiç ilgilenmezken, bazıları da siyasal faaliyetlere büyük zaman, emek ve para ayırmaktadır.

Burada belli başlı başlıklar altında kişilerin siyasal sürece katılımını etkileyen faktörlere değinilecektir.

1.3.1.Cinsiyet: Her toplumda erkeğe ve kadına olan bakış açısı farklılık göstermektedir. Genel anlamda “erkeğe yakıştırılan görev aile ve ev çevresi dışındaki faaliyetler iken, kadına yakıştırılan ise ev ve akraba grubuna yönelik bütünleştirici ve dış dünyadan kopuk faaliyetlerdir.” (Kalaycıoğlu, 1983:18) Gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere kadının siyasal sürece katılımında erkeklere göre zayıf kaldığı gözlemlenmektedir. Özellikle gelişmemiş toplumlar başta olmak üzere çoğu toplumda siyaset erkek işi olarak görülmüştür. “Ülkemizde de kadınların, kendileri ve hemcinsleri adına siyasete katılma ve siyaset yapma kanalları oldukça dardır.” (Arat, 1996:124) Erkeklerin siyasal parti ve örgüt bağlamında kadınlara göre daha etkin olması, daha çok siyasal faaliyet içinde olmasını sağlamıştır. Özellikle doğu toplumlarında erkeğe biçilen rollerin kadına göre daha yoğun olması kadının kendisini algılayışında olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Kadın kendini belli başlı şeyleri yapmakla yükümlü görmekte ve siyaset yapma, iş hayatında olma gibi rolleri sadece erkeklerle özdeşleştirmektedir. Bundan dolayıdır ki genel anlamda kadın siyasal sürece katılımında erkeğe nazaran daha geri planda kalmaktadır.

1.3.2.Yaş: Kişinin yaşı siyasal katılımı etkileyen bir diğer faktördür. Genç nüfusun tüm dünya ülkelerinde siyasetle daha çok ilgilendiği rahatlıkla görülebilir. Genç bireylerin boş zamanlarının bol olması, enerji düzeylerinin yüksek olması, miting, gösteri yürüyüşü, seçim propagandası gibi eylemleri yaşlılara göre daha rahatlıkla yapabilmesi bu sürece katılımını doğrudan etkilemektedir. Bazı yaşlıların ise sandık başına gitmelerine engel durumlarının olması nedeniyle katılım düzeylerinin yetersiz kaldığı gözlemlenmektedir. Sözcüleri, bazı yaşlıların sandık başına gitmeleri ya da diğer katılma türlerini gerçekleştirmeleri sağlık durumları nedeniyle mümkün olmayabilir. Sonuç olarak genç nüfusun yoğun olduğu yerlerde siyasal katılım oranının yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

1.3.3.Kentleşme: Örgütlü demokrasinin olmazsa olmazı kentsel yaşamdır. Kentleşme, toplumların modernleşme sürecinde vazgeçemeyeceği bir unsurdur. Bu doğrultuda kentleşmenin, toplumları siyasal katılımı yönlendirebilmede oldukça önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

“Kentsel yaşam, sağladığı eğitim imkânı ve ikincil grup faaliyetlerinden dolayı, siyasal gelişmeleri izleme ve siyasal kararlara katılma yönünden kırsala oranla daha geniş bir çevre oluşturmaktadır.” (Kalaycıoğlu: 1984:23) Kentlerde siyasal davranışlar daha bağımsızken köylerde daha çok çevre faktörleri etkili olmaktadır.

Kentleşmenin yoğun olduğu yerlerde bireylerin siyasal katılımının düşük olabilme durumu da karşımıza çıkabilmektedir. Kişinin yaşam yeri büyüdükçe siyasal yapı karmaşık hale gelecektir. Kişi bu karmaşık yapıyı bir yerden sonra anlamakta zorlanacak ve uzaklaşacaktır. Kırsal kesimde yaşayan kişilerin ise nasıl davranışlar sergileyeceği kesin hatlarıyla çizilmiştir. Bu kişilerin seçimleri köy ağası, aile büyüğü, aşiret reisi, köy muhtarı gibi çevresinde sözü geçen kişiler tarafından şekillenmektedir. Bu durum kentli insan için söz konusu değildir. Kentlerin karmaşık bir yapı alması böyle bir durumu engellemektedir.

“Kentsel yaşam hem olağan katılmayı engelleyici hem de özendirici etkilerde bulunurken, diğer bir yandan da olağan dışı siyasal katılmayı ortaya çıkarabilmektedir.” (Çukurçayır, 2002:68) Yani bireyi boykot, eylem gibi kanuna aykırı davranışlara itebilmektedir.

Sonuç olarak kentleşme bireyleri siyasal katılıma yönlendirmede katkı sağlasa da bazen bu süreçten uzaklaştırabilmektedir. Ayrıca kişileri olağan katılıma teşvik ederken bazı zamanlar olağan olmayan katılım şekillerini bireylere sunabilmektedir.

1.3.4.Eğitim: Siyasal sürece katılımı eğitilmiş insanların daha etkin olduğunu, bu konuda daha bilinçli hareket ettiğini görmekteyiz. Eğitim sahibi olan insanlar bu sürece katılımı bir görev ve sorumluluk olarak bilmektedir. “Toplumsallaşma, hem bilgi hem de değer yargılarının aktarılmasıyla ilgili olduğundan, eğitilmiş bir birey siyasal katılımın istenilen bir davranış olduğuna inanabilir, siyasal faaliyette bulunmak için kendini daha yetenekli ya da hazırlıklı hissedebilir.” (Turan, 1997:77)

Eğitim, kişiyi çevresindeki toplumsal kuruluşları kendi amacına ulaşma noktasında bir araç olarak kullanmasını sağlamaktadır. Bireyler eğitim kurumları sayesinde siyasal kaynakları nasıl kullanacağını, nasıl yönlendireceğini ve değerlendireceğini öğrenir. “Ayrıca eğitim bireyin, içinde bulunduğu toplumdaki karmaşık siyasal ilişkiler düzenini daha iyi anlayabileceği soyut düşünce sistemini geliştirmektedir.” (Alkan, 1980:112)

1.3.5.Meslek: Kişinin yapmış olduğu meslek toplum içindeki statüsünü belirlemektedir. Kişinin yüksek statüye sahip bir meslek yapması kendisini bürokrasiye yaklaştıracak ve etkin şekilde siyaset yapmaya itecektir. “Ayrıca, bu grupta yer alan bireyler siyasal katılım faaliyetlerinden bazılarını –oy verme, çevresiyle siyasal konularda konuşma veya tartışma vb.- düşük statülü meslek gruplarına göre daha sık ve rahat yaparlar.” (Kalaycıoğlu, 1983:32)

Ayrıca kişi kendi mesleğiyle ilgili konularda düzenlenen devlet politikalarında daha etkin bir şekilde siyasete yoğunlaşmaktadır. Örneğin işçi ve memur sendikaları üyelerini ortak menfaatler etrafında örgütleyerek mevcut iktidar üzerinde baskı yapabilmektedir.

1.3.6.Kitle İletişim Araçlarını İzleme: Kitle iletişim araçları günümüzde bireylerin yönetim ve siyaseti kavrayabilmelerinde, demokrasinin gelişmesinde vazgeçilmez bir araç olmuştur. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte bireylerin hem ulusal hem de uluslararası alanda haber alma imkânları kolaylaşmıştır. Sosyal ağların

yaygınlaşması ile birlikte siyasi alanda kişilerin etkinliğini arttırmış, tabandan gelen hareketlerin yükselişe geçmesiyle birlikte toplumsal hareketler siyasi ve toplumsal tartışmaları yaygınlaştırmıştır.

“Kitle iletişim araçlarının yayınlarını en fazla izleyenlerin siyasal yaşama katılmayı en sık, en az izleyenlerin de en düşük şekilde katılacakları söylenebilir.” (Kalaycıoğlu, 1983:33-34)

1.3.7.Gelir: İyi bir gelir seviyesine sahip birey genelde kaliteli bir eğitim almıştır ve statüsü yüksek bir meslek icra etmektedir. “Gelir, eğitim ve meslek bakımından yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip olanlarda oy verme dışındaki siyasal katılma faaliyetlerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.” (Kapani, 2003:133) Ekonomik olarak güçlü olan bireyler buldukları durumu koruyabilmek ve sürdürebilmek için siyasal işleyişi yakından takip etmekte ve bu süreci kendi menfaatleri doğrultusunda yönlendirmek istemektedir.

1.4.SİYASAL KATILIM BİÇİMLERİ

Siyasal katılım denildiğinde akla ilk gelen katılım biçimi seçimdir. Seçim her ne kadar siyasal katılımı sağlayan en önemli araç olsa da bu durumu sadece seçimden ibaret saymak son derece yanlıştır. Kişinin davranışlarını siyasal iktidarı etkilemek üzere şekillendirmesi bireyin kendi siyasal katılımıdır. Bu katılım birçok şekilde karşımıza çıkabilir. Kişinin küçük bir köşe yazısı yazmasından siyasi partiye üye olmasına kadar birçok davranışını siyasal katılım biçimi olarak görebiliriz. Siyasal katılım bundan dolayı geniş bir yelpazeye sahiptir. “Öyleyse daha geniş bir ifadeyle siyasal katılma, gerek yerel gerekse de genel siyasal etkinliklerle vatandaşların farklı biçimlerde hükümet ve siyasal iktidarlar üzerinde baskı oluşturması ve de doğrudan siyasal sürece katılarak etki yaratmaya çalışmaları olarak tanımlanabilir.” (Güldiken, 1996:31)

Bireyin siyasal katılma biçimlerini belli başlıklar altında inceleyecek olursak şu şekilde ele alabiliriz: Kişinin siyasal düzende görevli kişilerle, siyasi parti kadrolarıyla veya bulunduğu yer yöneticileri ile doğrudan ya da dolaylı yoldan ilişki kurması onun siyasal katılım biçimini ortaya koymaktadır. Kişinin dünya görüşleri ile uyumlu olduğunu düşündüğü, menfaatlerine hitap eden siyasi partiye oy vermesi siyasal katılımın en çok bilinen biçimidir. Kişi ayrıca sadece seçimlerde oy

kullanmakla kalmayıp, seçmek istediği parti hakkında propaganda yapabilir, broşür dağıtabilir, afiş asabilir veya buna benzer davranışlar sergileyerek katılım biçimi gösterebilir.

Kişinin siyasal olayları izleme yolu ile gündemi takip etmesi siyasal katılımın farklı bir biçimidir. Siyasal olayları takip eden birey kendi çerçevesinden bakış açısı geliştirmektedir. Edinmiş olduğu bilgilerle çevresindeki insanlarla siyasal tartışmalara girebilmektedir.

Kişinin siyasi partiye üye olmasıyla birlikte siyasal katılımını ortaya koyması siyasal katılımın en etkili şekilde görüldüğü biçimdir. Oy vermenin dışında, ilgilendiği siyasi partiye veya onunla bağlantılı kuruluşlara üye olmasıdır. Kendisine bu kuruluşlar tarafından görev verilen kişi hem siyasal hem de toplumsal olaylara daha aktif olarak katılmaktadır.

Siyasal eylemler yapma yoluyla kişinin siyasal katılım sağlaması bir diğer katılım biçimidir. Bireyin grev, gösteri yürüyüşü, miting gibi davranışlarla kamuoyu oluşturması ve mevcut siyasi otoriteye baskı yapması bu katılım biçiminin en yaygın örneklerindedir. Varlıklı kişilerin genelde göstermiş olduğu diğer siyasal katılım biçimi ise desteklemiş olduğu siyasi partiye bağışta bulunmasıdır. Siyasi partiler kendilerini duyurabilmek, reklamlarını yapabilmek, miting, afiş gibi giderlerini karşılayabilmek için nakdi desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu destek bazen varlıklı kişiler tarafından sağlanabilmektedir.

Özetle siyasal katılım biçimi birçok şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Kişi bu sürece bazen girmiş olduğu küçük bir siyasi tartışma ile bazen de üyesi olduğu siyasi parti için aktif çalışarak katılabilmektedir. Bireyin siyasal sürece karşı göstermiş olduğu tutum siyasal katılımını, bu tutumu sergilemek için yaptığı faaliyet siyasal katılım biçimini ortaya koymaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ, DEMOKRASİ İLE İLİŞKİSİ VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Sivil toplum kavramı, farklı zamanlarda farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu kavramı daha iyi anlayabilmek için tarih sahnesinde geçirdiği evrelere, demokrasi ile olan ilişkisine değinmek gerekmektedir. Bu bölümde sivil toplum kavramının tanımı, tarihsel süreçte geçirmiş olduğu tanımsal farklılıklar, Türkiye tarihindeki yeri ve gelişimi, demokrasi ile olan ilişkisi anlatılmaya çalışılacaktır.

2.1.SİVİL TOPLUM KAVRAMI

Son yıllarda sivil toplum kavramı popüler bir söylem haline gelmiş, toplumların gelişiminde, demokratikleşmesinde, ekonomik olarak kalkınmasında önemli bir aktör olarak görülmüştür. Bu nedenden dolayıdır ki günümüzde sivil toplum kuruluşları toplumu ilgilendiren birçok konuda örgütlenmiş ve yaygınlaşmıştır. Bugün sivil toplum kuruluşlarının popüler bir söylem haline gelmesinin bir diğer sebebi ise sadece yerel veya ulusal olarak değil, uluslararası alanda da güçlü bir aktör olarak ortaya çıkmasıdır.

“Sivil Toplum kelimesi dilimize sonradan eklenmiş Batı kökenli bir kavramdır.” (Bolay, 1997:18) Bu kavram zaman içinde değişik tanımlarla açıklanmaya çalışılsa da 17. ve 18. yüzyıllarda kapsamlı bir boyutta ele alınmaya çalışılmıştır.

“Sivil toplum, en genel anlamıyla gönüllü, kendi kendini yaratan, kendi ayakları üzerinde duran, hukuksal bir düzenle ya da bir ortak değerler kümesiyle sınırlı, devletten özerk, örgütlü toplumsal yaşam alanı olarak tanımlanmaktadır. Sivil toplum, devlet ile birey arasındaki müzakere ve birleşmenin zorlama ve kısıtlama olmaksızın gerçekleştiği bir ara alan olarak da tanımlanmaktadır.” (Yıldırım, 2005:61)

Tarihin farklı dönemlerinde farklı tanımlamalarla kendine yer bulan sivil toplum; birçok evreden, yorumsal farklılıklardan geçerek günümüze gelmiştir. Mesela Antik Yunan’da bir sivil toplum üyesi olmak devletin de bir üyesi olmak anlamına gelmektedir. Sivil toplum bu tarihlerde devletten bağımsız bir yapı olarak görülmemişken 17. ve 18. yüzyıllara gelindiğinde sivil toplum üzerine esaslı düşünceler başlamış, Amerika’da sivil toplumu devletten ayıran düşüncelerin temeli

atılmıştır. “Antik çağdan günümüze Aristoteles, Çiçero, Thomas Hobbes, Montesquieu, Gramsci gibi pek çok Batılı düşünür çalışmalar ve tartışmalar yapmıştır.” (Eraslan, 2011:13) Geçmişten günümüze tanımsal olarak muğlaklık yaşayan bu kavram halen tartışmalara konu olmakta, ortak bir tanımda uzlaşmamaktadır.

Sivil toplum kavramının var olmasını devletin ortaya çıkmasına kadar götürebiliriz. Zaman içerisinde farklı anlamlara bürünen bu yapı günümüzde demokrasinin işlerlik kazanmasında da en büyük aktör konumundadır. “Sivil toplumun görevi; devlete, devletin toplum için var olduğunu ve vekâletin yurttaştan alındığını hatırlatmaktır.” (Hocaoğlu, 1997:106) “Sivil toplum varlığını sürdürebilmek için demokratik topluma ihtiyaç duyarken ideal devlet diyebileceğimiz sivil toplumun gelişmesinin önünü açan devlet, her şeyden önce kutsal olanın kendisi değil, birey hak ve özgürlükleri olduğunun farkına varmış olan devlettir.” (Aktan, 1997:190) Bir ülkede demokrasinin gelişmesi sivil toplumun gelişmesiyle paralellik göstermektedir.

“Ernest Gellner’in, *Conditions of Liberty. Civil Society and Its Rivals* (Özgürlüğün Koşulları Sivil Toplum ve Rakipleri-1994) adlı eserindeki analizi çerçevesinde; sivil toplumda sendikalar, siyasi partiler, dini örgütlenmeler, baskı grupları ve dernekler, aile ya da birey ile devlet arasındaki boşluğu dolduran aracı kurumları oluşturmaktadır.” (Özdalga, 1996:260). “Sivil toplum örgütleri, Birleşmiş Milletler Ana Sözleşmesinde, NGO (Non –Governmental Organizations), yani “hükümet dışı kuruluşlar” olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu söylemdeki “hükümet dışı”, yanlışlıkla “hükümet karşıtı” olarak algılandığı için, ABD’de sivil toplum örgütleri için “Private Volunteer Organization” (PVO) yani, “Özel Gönüllü Kuruluşlar” söylemi kullanılmaktadır. Kar amaçsız gönüllü kuruluşlar “Üçüncü sektör” olarak da adlandırılmaktadır.” (Dinçer, 1996:49)

Sivil toplumu genel olarak tanımlamaya çalıştığımızda özel bireyler tarafından oluşturulan ve serbest şekilde hareket edebilen bir yapı olarak ifade edebiliriz. Devletle bireyler arasında yer alan bu yapı gönüllülük esası ile hareket etmektedir. Kadın hakları, hayvan hakları, eşitlik, özgürlük, çevre, teknoloji gibi birçok konuda çalışma yürütebilen bu örgütler bazen ulusal bazen de uluslararası alanda faaliyet göstermektedir. Modern toplumlarda sivil toplum örgütleri ekonomik,

ideolojik, demokratik, örgütsel kapasiteye sahip sosyal grupların varlığı ile tanımlanmaktadır. Bu sosyal örgütler, gerektiğinde iktidarın politikalarını değiştirebilecek, onu sınırlandırabilecek, yeni politikalar üretebilecek yapıya sahip olmaktadır.

Bireyler, kendi menfaatlerini ilgilendiren konularda daha etkin olarak ifade edilebilmek için sivil toplum kuruluşlarını oluştururlar. Sivil toplum örgütleri sayesinde bireyler, devlet temsilcilerine baskı oluşturur ve yönetimde söz sahibi olmaya çalışırlar. Sivil toplum kuruluşları toplumun menfaatlerini devlete karşı savunur ve toplumun taleplerini dillendirir. Bireyin tek başına devlet temsilcileri ile muhatap olması yerine, sivil toplum kuruluşları ile bu kanala ulaşması daha etkin ve verimli olmalarını sağlamaktadır. Siyasal kurumlarla bu şekilde iletişime geçebilen sivil toplum kuruluşları sayesinde halktan kopuk siyasetten uzaklaşmaktadır.

2.2.SİVİL TOPLUM VE DEMOKRASİ

Sivil toplum denildiğinde akıllara demokrasiyle eş anlamlıymış gibi gelmektedir ancak bu son derece yanlıştır. Bu iki kavram arasında oluşan organik bağ her ne kadar böyle algılamamıza sebep olsa da esasen böyle değildir. Bundan dolayıdır ki bu iki kavramı açıklamak ve bu kavramlar arasındaki organik bağı ortaya koymak gerekmektedir. Doğu toplumlarında sivil toplum örgütleri, modern toplumlardaki gibi görevini yerine getirememektedir. Doğu toplumları biz odaklı iktidarı ele geçirmek için uğraşan monist bir yapıya sahiptir. Bundan dolayıdır ki sivil toplum kuruluşları gelişimini sağlayamamıştır. Toplumların yönetimde söz sahibi olması anlamına gelen demokrasi, sivil toplum örgütleriyle birlikte gelişmekte ve işlevsellik kazanmaktadır.

Modernleşme süreci ile birlikte gelişimini sağlayan sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri demokrasiye katkı sağlamaktadır. Gelişmiş toplumlarda sivil toplumların faaliyetleri ile demokrasi problemsiz sürmektedir. Ancak tam anlamıyla modernleşmemiş, demokrasi kültürünü oturtamamış toplumlarda ki özellikle de doğu toplumlarında sivil toplum kuruluşları yeterince ilerleme gösterememiştir.

2.2.1.Demokrasi

Demokrasi halkın kendi kendini yönetmesi anlamına gelmektedir. Bu tanımdan çıkarılan sonuç ise; yurttaşlar kendilerini temsil edecek kişileri seçmekte

ve yönetilebilmek için belli yetkileri bu seçtikleri kişilere vermektedir. “Demokrasi, yöneticileri değiştirmek için anayasaya uygun düzenli olanaklar sağlayan bir siyaset sistemi ve nüfusun geniş kesiminin, siyasal iktidar için yarışanlar arasında bir seçme yaparak önemli kararları etkilemesine izin veren bir sosyal mekanizma olarak tanımlanabilir”. (Lispert, 1986:25)

Demokrasi, halkın egemenliğini, temsilini, seçilmişlere aktarmasıdır. Demokrasi erkler ayrılığını, bireysel hakların güvence altına alınmasını ve özel yaşamın korunmasını sağlar. Ayrıca demokrasi farklı düşüncelerin bir arada barınabilmesi anlamına da gelmektedir. “Dolayısıyla, demokrasi azınlıkların ve muhaliflerin var olma ve kendilerini anlatma hakkını kapsamalı ve aykırı fikirlerin anlatımına izin vermelidir”. (Morin, 2000:197-198)

Demokrasi tarihine baktığımızda demokrasinin temellerini Avrupa’da attığını görmekteyiz. Feodalite rejiminin Avrupa’da sona ermesi ile birlikte ticaret gelişmiş ve buna paralel olarak sosyal ve ekonomik yapı dönüşüme uğramıştır. Bununla birlikte doğuştan gelen statü kavramı yerini yeni düzende bireylerin bizzat kendileri tarafından kazandıkları statülere bırakmıştır. “Feodalitenin serf-senyör ikili tasnifine karşılık şehirli kitleler, ticari ekonominin desteğindeki çoğullaşmayla yeniden tanımlandı; pluralistik yapıyı bir arada tutacak yeni siyasi modeller arandı. “Hürriyet, eşitlik, kardeşlik” keşfedildi.” (Bostancı, 1995:46-47) Bu gelişmelerle birlikte orta sınıfı gelişmiştir. Bununla birlikte her dönemde olduğu gibi bu dönemde de orta sınıfa önemli işlevler yüklenmiştir. Özellikle sanayi toplumlarında orta sınıf denge unsurunu oluşturmuştur. Bu sınıf önce alt tabaka sınıflarına çalışma imkânı vermiş ve daha sonra parlamentoda bu alt sınıfların temsilciliğini üstlenmiştir. Bu sayede siyasal haklar devrimi orta sınıf tarafından başlatılmış oldu.

Daha sonraki süreçte sanayi devriminin gerçekleşmesinde en büyük role sahip olan beyaz yakalılar alt tabakada bulunan insanların sivil ve siyasi haklarını kazanmanın yanında sosyal haklarının da kazanılmasında önemli adımlar atmışlardır. “Sosyal haklar, toplumdaki sınıflar arasındaki mevcut gelir farklarını tamamen ortadan kaldırmamakla birlikte, toplumdaki gelir uçurumunu azaltmaktadır”. (Bilgiseven, 1986:175)

Bu süreçten sonra yaşanan Reform, Rönesans, Aydınlanma Çağı gibi gelişmeler ve bununla birlikte gerçekleşen toplumsal dönüşümler demokrasi

kavramının gelişmesine katkı sağlamıştır. 21. yüzyıla girerken ise demokrasinin önemi artmış ve özellikle 1989 yılında Sovyet Birliğinin dağılması, buna paralel Doğu Bloğunun dönüşüme uğraması, sosyalist düzenin yıkılması ve liberalizmin dünya devletleri üzerinde etkisini göstermesi ile demokrasi tüm dünya ülkelerinde yaygınlaşmıştır.

2.2.2. Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişki

12. yüzyılda Batı Avrupa'da Feodalite çökmüş, burjuvazi gelişme sürecine girmişti. Buna paralel olarak şehirler önem kazanmış, ticaret gelişmişti. Bu dönemde devlet ile sivil toplum birbirinden ayrı düşünülebilen kavramlar değildi. Sivil toplum demek devlet himayesinde, devletin izin verdiği ölçülerde örgütlenebilen bir yapıdır. Aristo ile başlayıp modern toplumların oluşumuna kadar devam eden süreçte sivil toplum kavramı, devletlerden ayrı düşünülebilecek bir kavram değildi.

18. yüzyıl ile birlikte sivil toplum ile devleti aynı çatı altındaymış gibi kabul gören düşünce yapısı yerini sivil toplumu devlet alanının dışında bir alan olarak kabul edildiği bir düşünce yapısına bırakmaya başlamıştır. “Sivil toplum bireylerin, kamusal alanda bir dizi hak ve yükümlülüklerle donatıldıkları bir alan olarak kabul ediliyordu. Bu tanım, 18. yüzyılda sözleşmecî düşüncelerin de temelini oluşturmaktadır”. (Çaha, 1996:20)

20. yüzyıl ile birlikte demokrasi kültürünün tüm dünya ülkelerinde yaygınlaşması, sivil toplum kuruluşlarının da gelişimini sağlamıştır. Değişen siyasi rejimler, gelişen ekonomik yapı neticesinde bireylerin devlet yönetiminde söz sahibi olmak istemesi hem demokrasi kültürünün gelişimini sağlamış hem de sivil toplum örgütlerinin işlevselliğini arttırmıştır. Görüldüğü üzere demokrasi ve sivil toplumun tarih sahnesindeki gelişimi paralellik göstermektedir. Bundan dolayıdır ki bu iki kavram birbiriyle eş anlamlıymış gibi algılanmaktadır. Birbirini tamamlayan bu iki kavram arasındaki ilişkiyi daha iyi anlayabilmek için toplum yapılarını da irdelemek gerekmektedir.

Toplum yapıları birçok düşünür tarafından farklı farklı sınıflandırılmıştır. “Toplum, yapısı ve işleyişi açısından ikili sınıflama çerçevesinde analiz edilmektedir. Bu bağlamda, Tönnies toplumu, “gemeinschaft-cemaat” ve “gesellschaft-cemiyet”; Durkheim “mekanik dayanışma” ve “organik dayanışma”; Cooley “birincil ilişkilere

dayalı toplum” ve “ikincil ilişkilere dayalı toplum” olarak sınıflamaktadır. Bu çerçevede, genellikle kırsal hayat tarzını niteleyen “cemaat” yapısında; “biz” duygusunun hâkim olduğu, kapalı ekonomik yapı, birincil ilişkiler ve homojen nüfus yapısı vardır. Kentsel hayat tarzını niteleyen “cemiyet” yapısında ise, biz duygusu yerine bireysellik, farklılaşma ve artan işbölümü, ikincil ilişkiler ve heterojen nüfus yapısı vardır”. (Bayhan, 1996:91) Şehirleşme süreciyle birlikte cemaat yapısı yerini cemiyet yapılanmasına bırakmıştır.

Cemaat tipi toplumlarda demokrasinin pek işleyemediğini görmekteyiz. Çünkü parti ve ideoloji bir mezhep ya da kabile anlamına gelmektedir ve sorunlar uzlaşma yoluyla veya demokratik siyasi yapıyla çözülememektedir. “Cemiyet tipi toplumsal yapıda ise, bölge, mezhep, tarikat, etnik grup, ideoloji gibi değerler farklı tarzda ve biçimde korunmakla birlikte, sosyal ve kültürel faaliyetlerle birbirine bağlıdırlar. Bireyler; işyeri, sendika, meslek kuruluşu, yerel yönetimler, sosyal yardım kurumları, sanat ve spor kuruluşları ve siyasi partilerde çalışmaktadırlar.” (Akyol, 1997:199-200)

Demokrasinin en önemli araçlarından biri olan sivil toplumun gelişmesi, sivil toplum kuruluşlarının niteliğiyle alakalıdır. Bunun ön koşulu ise bilinçli insandır. Bilinçli insan olabilmenin koşulu ise eğitimidir. Eğitilmiş insanlar değişik kurum ve örgütlere girip çıkabilen, sivil toplum kuruluşlarının demokrasi açısından önemini farkında olanlardır. “Bu kişi, değişik toplumsal ortamların yapı taşlarından biri olmaya yetecek donanıma sahiptir.” (Özdalga, 1996:260-261)

Sivil toplumun demokrasiyi canlandırabilmesi için ülke içinde yaşayan bilim insanı, iş adamı, mühendis, aydın, doktor, gazeteci vb gibi meslekleri yürütenlerin mevcut iktidarın veya herhangi bir siyasi partinin hatta devletin himayesinden kurtulması gerekmektedir. Demokrasinin işlevselliğini engelleyen en önemli kısıtlardan biri ise sivil toplum kuruluşlarının siyasallaşmasıdır. Özellikle Orta Doğu ülkelerinin demokrasiye geçmeleriyle birlikte diktatörlüğe, keyfi yönetimlere, belli bir grubun veya ailenin devleti yönetmesine karşı tepkiler insanları muhalefetin merkez olduğu sivil toplumlara itmiştir. Bu yüzden sendikaların, baskı guruplarının, mesleki kuruluşların, medyanın ve diğer sivil toplum örgütlerinin bu ülkelerde bağımsız olmadığını görmekteyiz.

Günümüz küreselleşen dünyası ile birlikte iletişim teknolojisi gelişmiş ve sivil toplum örgütlerinin fonksiyonu artarak devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra hükümetler bürokrasinin etkisi altında kalmış ve toplumsal hizmetleri yerine getirmekte epey başarısız olmuşlardır. İşte böyle bir ortamda sivil toplum kuruluşları modern toplumlarda sorunları çözmeye odaklanmıştır. Sivil toplum örgütlerinin temel amacı sadece oy vermekle yönetime katılım sağlayan vatandaşlara bir şeyleri değiştirebilme hissi vermektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için ise insanı eğitmek ve yurttaşlık kavramını oluşturabilmek gerekmektedir. Bu sebepten dolayı sivil toplumların amacı güç kazanıp iktidarı ele geçirmek değildir. Amaçları bağımsız bir şekilde iş yapmaktır. Bu sivil toplum kuruluşları sadece kendi amaç ve görevleri doğrultusunda çalışmamaktadırlar. “Sınırlı görev üstlenmek, politik mücadele kaosunu engellemesi açısından olumlu olmasına rağmen, toplumdaki aşırı bölünmüş çoğulcu yapının bir birlik platformuna nasıl oturtulacağı önemli bir sorudur”. (Drucker, 1995:15)

Görüldüğü üzere demokrasi ve sivil toplum kavramları her ne kadar aynı anlamdaymış gibi kullanılması yanlış olsa da esas itibariyle birbirinden ayrılamayan, birbirini tamamlayan kavramlardır. Sivil toplumun güçlenmesi demek, demokrasinin güçlenmesi demektir. Gelişmiş sivil toplumun demokrasiye en önemli katkılarından biri siyasetin ve bürokrasinin hesap verilebilirliğini gündeme getirmesidir. Sivil toplumun güçlü olduğu ülkelerde toplum sadece devleti gözetim ve denetim altında tutmaz, devletin birçok eylemlerine katılır, politikalarını şekillendirir. Gelişmiş bir sivil toplum yapılanmasında her örgüt kendi çıkarlarını ve hedeflerini gerçekleştirebilmek için demokrasi kurumlarından sesini duyurmaya çalışır.

Gelişmiş demokrasi kültürünü barındıran toplumlarda sivil toplum aynı zamanda siyaseti olgunlaştırır. Ülke yönetiminde söz sahibi olan meşru iktidarların sivil örgütlenmeler sayesinde toplumun taleplerini, nabzını, problemlerini yakından takip edebilme olanakları vardır. Siyasi çatışma anlarında yıkıcı etkiyi önler. Bunun sebebi ise sivil toplum örgütlerinin bünyesinde farklı düşüncelere sahip kişileri barındırabilmesidir.

Demokrasinin tam anlamıyla işlevini kazanabilmesi için sivil toplum kuruluşlarının toplumsal alanda etkinliğini arttırması gerekmektedir. Demokrasi ve sivil toplum örgütleri, kişilerin kendilerini ifade etme alanlarıdır. Bu yüzden sağlıklı

bir demokrasi kültürüne sahip olunabilmesi için gelişimini sağlamış, modern, siyasallaşmamış sivil toplum kuruluşlarına sahip olmak gerekir.

Sivil toplum örgütleri, devletin demokratikleşmesine ve sivil toplum örgütlerinin toplum tarafından benimsenmesine katkı sağlar. “Devlet siyasal ve hukuksal kurumları ile sivil toplumdaki kargaşaları yatıştırıp, bu alanda herhangi bir tiranın ortaya çıkmasını engellerken, sivil toplum da devletin yanlış politikalarını düzenler, resmi politikaların zarar ve faydalarını tartışır, bu politikaları sivil toplum unsurlarının lehine dönüştürür ve aleyhine olanları ortadan kaldırır.” (Çaha, 1996:37-39)

Günümüz dünyasında sivil toplum ve demokrasi arasındaki ilişki birbirini tamamlar niteliktedir. Halkın yönetime katılması için gerekli mekanizmaların kurulması demokrasiye elbette büyük bir katkı sağlayacaktır. Bundan dolayıdır ki sivil toplum kuruluşları demokrasinin vazgeçilmez unsuru niteliğindedir. “Bunun yanı sıra, yalnızca demokratik bir devletin, demokratik bir sivil toplum yaratabileceği, yalnızca demokratik bir sivil toplumun da, demokratik bir devletin sürmesini sağlayabileceği inancı yaygınlaşmıştır.” (Akpınar, 1997:62)

“Bu kapsamda, sivil toplumun ortaya çıkması demokrasinin olmazsa olmaz bir önkoşul olarak görülmektedir. Diğer bir koşul, onun demokrasiye yol açacak ve sivil özgürlükleri yaşatacak, müesseseleştirecek bir güç teşkil etmesi için devletin de sosyo-politik ve hukuki biçiminin sivil toplumun gelişmesine cevaz veren, hatta onu pekiştiren türden olmasıdır.” (Azaklı, 1997:229)

2.3.SİVİL TOPLUMUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Sivil toplum kavramının tarih sahnesinde yorumlanması, toplumun değişen yapıları ve devletlerin değişen siyasal sistemleri doğrultusunda farklılıklar göstermiştir. Sivil toplum kavramı siyasal sistemin ve toplumsal yapının değişimine paralel olarak farklı anlam ve içerikler kazanmıştır. Her ne kadar farklı zamanlarda farklı anlamlar kazanmış olsa da bu tanımlar genel olarak Batı'nın siyaset kuramları üzerinden şekillenmiştir.

Modern kapitalist devletlerin oluşumu ve Aydınlanma Çağı ile birlikte sivil toplum olgusu derinlemesine tartışılmaya başlamış olup bu kavramla birlikte demokrasi, eşitlik, özel alan, kamu alanı, birey, kadın, ideoloji gibi kavramlar da ayrı

ayrı ele alınmıştır. Feodalite yönetim sisteminin benimsendiği dönemdeki tanımından günümüz modern devletlerindeki tanımına kadar farklı evreler geçiren sivil toplum olgusu gün geçtikçe önem ve güç kazanmaktadır.

18. yüzyıla kadar devlet ile sivil toplum özdeş kavramlar olarak görülmüş olup, aralarında herhangi bir ayrıma gidilmemiştir. Bu yüzyıl ile birlikte gelen yeni siyasal rejim, bu yüzyılda bireye verilen önem, devletlerin benimsediği ekonomik yapının değişime uğraması gibi birçok sebepten dolayı devlet ile sivil toplumu bir gören anlayış yerini bu iki kavramı ayrı gören anlayışa bırakmıştır. Sivil toplum adına modern anlamda adımlar bu yüzyılda atılmaya başlanmıştır.

21. yüzyıla gelindiğinde ise dünya devletlerinin çoğunda demokrasinin işler hale gelmesi sivil toplumların güçlenmesini sağlamış olup, birçok alanda faaliyet göstermesine olanak sağlamıştır. Şimdi Antik Çağdan günümüze sivil toplumun kazandığı anlamlar ele alınacak olup, bununla birlikte Türk tarihindeki yeri ve gelişimine değinilecektir.

2.3.1. Antik Çağdan Günümüze Sivil Toplum

18. yüzyılın ortalarına kadar devlet ile sivil toplum arasında herhangi bir ayrım görülmemiş olup bu görüşün temelini Aristo'ya dayandırmamız yanlış olmayacaktır.

“Aristo tarafından siyasal toplumu belirtmek için kullanılan “politike koinonia” da yasalarla belirlenmiş kurallar sistemi içindeki özgür ve eşit (kabul edilen) yurttaşların siyasal toplumu, ahlaki bir kamu olarak tanımlanır.” (Keane, 1993:47-48) Antik Çağda bir sivil toplum üyesi olmak demek onun yasalarına uygun olarak davranma yükümlülüğü ve diğer üyelerine zarar vermeden yaşama sorumluluğunu gerektiriyordu. Aristo'ya göre devlet her şeydi. Devlet yüce amaçlar taşıyan, gerektiğinde bütün mahremi alanlara müdahale edebilen yapı anlamına gelmekteydi. “Dolayısıyla, tüm siteyi saran siyasal toplum olarak kabul edilen sivil toplum, devletten ayrı ve/veya ona karşıt bir alanı tanımlamaktan uzaktır.” (Keane, 1993:31)

12. yüzyıla gelindiğinde ise feodalite çöküş sürecine girmiş, şehirler yeniden düzenlenmiş, ticaret gelişmiş ve hukuk kuralları gündeme gelmeye başlamıştı. Bu süreçte şehir insanı, düzeni koruyabilmek ve güvenliklerini sağlayabilmek için

merkezi krallıkları desteklemişti. “Merkeziyetçi-bürokratik devletler sistemine dönüşen yapılanmada, devlet üretici sınıfların desteğine her zaman muhtaç olduğu için, yeni devletler şehirlilerin ekonomik verimliliğini kısıtlayan uygulamalardan kaçındılar.” (Mardin, 1990:9-12) Böylece devlet ile sivil toplum arasında doğal bir sözleşme oluşmuş oldu.

On yedinci yüzyıla gelindiğinde ise dünya tarihinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. “On yedinci yüzyıl boyunca toprak, emek ve sermayenin ticarileşmesi, pazar ekonomisindeki genişleme ve yeni keşifler ile İngiliz ve Amerikan devrimleri etrafındaki gelişmeler mevcut siyasal düzen ve otoritenin sorgulanmasını getirmiştir. On yedinci yüzyılın sonlarına gelindiğinde Batı geleneksel siyasal literatüründe yer alan Tanrı, kral, devlet, birey, kadın, erkek gibi kavramlar masaya tek tek yatırılmış ve içerikleri yeniden doldurulmaya çalışılmıştı.” (Çaha, 1996:188)

“On yedinci yüzyıl sonrasında itibaren sivil toplum-devlet ayırımına dayalı yeni siyasal düşünceye ilişkin temel taşlar devlet-eksenli N.Machiavelli, J.Bodin, T.Hobbes, J.J. Rousseau ve G.W. F Hegel gibi düşünürler ile birey-eksenli siyasal düşünce tarafında yer alan A.Smith, J.S.Mill ve F.Hayek gibi düşünürlerce şekillenmektedir. Bununla birlikte kavram 18. ve 19. yüzyıllara gelindiğinde yeni anlamlar kazanmaya başlamıştır.” (Azaklı, 1999:235)

17. yüzyıl modern felsefecilerinden Hobbes’ın sivil toplum hakkındaki düşüncelerini öğrenebilmek için onun devlet üzerine yaptığı yorumu anlamak gerekir. Hobbes ünlü eseri Leviathan’da devlet ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “İnsanlık durumu, herkesin herkese savaşı durumudur. Bu durumda herkes kendi aklıyla yönetilir ve kendi yaşamını düşmana korumakta her şeyi kullanır... Herkesin her şey üstündeki bu doğal hakkı devam ettiği sürece; ne kadar güçlü, ne kadar akıllı ya da başka ne olursa olsun hiçbir kimse için, doğanın olağan olarak insanların canlı kalmalarına izin verdiği zaman boyunca yaşamak konusunda güvenlik olmaz.” (Hobbes, 1995:121) “İşte bu doğal durumda Thomas Hobbes, insan insanın kurdudur söylemiyle insanın doğal hayatta sürekli kavga ve rekabet içinde olduğunu, dolayısıyla ölüm korkusu ve güvenlik ihtiyacı nedeniyle, bütün haklarını bir krala ya da meclise devrederek, bir toplumsal sözleşme ile kolektif otoritenin bir kişide toplanmasıyla devletin özünün oluştuğunu belirtir.” (Bayhan, 2005:150)

17. yüzyılın en önemli düşünürü ve siyaset felsefecisi olan Hobbes “toplumsal sözleşme” teorisiyle sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmıştır ancak bu iki kavram arasındaki ayrımı net bir şekilde ifade edememiştir. Bu iki kavramın ilişkisini anlatabilmek için “doğanın durumu” teriminden yararlanmaktadır. Kısacası bu terim bize insanların birbirleriyle ve devletle arasında savaş ve kargaşa halinin mevcut olduğunu ifade etmektedir. İnsanların özünde olan bu saldırgan halini düzene sokacak tek şey otoriter bir devlettir. Bu güven ortamının sağlanabilmesi için ise devlet ile bireyler arasında toplumsal bir sözleşme yapılmalıdır. “Toplumsal sözleşme ile bireyler haklarını bir anlamda devlete bırakırlar. Hobbes’a göre devlet, bireylerin kendi kendini koruma anlayışını bir tarafa bırakarak herkesin güven ve huzurunu sağlayacak bir kişi veya meclisi görevlendirmek amacıyla “ karşılıklı” ve kendi iradeleriyle sözleşmeleri sonucu ortaya çıkmıştır.” (Doğan, 2009:91) Devleti mutlak bir egemen güç olarak gören Hobbes, sivil toplum ve devlet arasındaki kavramları kesin çizgileriyle ayırmamıştır. Bundan dolayıdır ki modern kapitalist devletlerin oluşumuna kadar bu kavramlar arasında net bir şekilde ayırım yapıldığı söylenemez.

Bu görüşle paralel giden bir diğer isim ise J.J. Rousseau’dur. Rousseau’ya göre insan doğal ortamında mutludur ancak toplumda kavga ve çatışma vardır. Bu çatışmadan korunabilmek için insanlar bir araya gelirler ve bireysel iradelerini genel iradeye devrederler. Bu sözleşme neticesinde insanlar mal ve can güvenliğini sağlamış olurlar. Rousseau’ya göre; “insanlar olmayan güçleri yoktan var edemeyeceklerine ve ancak var olanları bir araya getirip kullanabileceklerine göre, kendilerini korumak için yapabilecekleri tek şey, direnişi kırabilecek bir güçler toplamı oluşturmak ve bu güçleri tek bir devitkenle devreye sokup uyumlu bir biçimde çalıştırmaktır.” (Rousseau, 1999:47) Bu sözleşme ile birlikte toplum üyelerinin her biri, bütün haklarıyla topluma bağlanır. Böylece bütün insanlar tüm haklarını genel iradeye devretmiş olurlar.

Rousseau’nun “Toplumsal Sözleşme” kuramında değindiği temel konular “özgürlük, eşitlik, mülkiyet, adalet ve kanun, egemenlik ve genel irade, doğal yaşam” gibi demokrasinin ve bununla aynı doğrultuda olan sivil toplumun gelişmesi için gerekli olan olmazsa olmaz kavramlardır.

Sonuç olarak hem Hobbes hem de Rousseau mutlakıyetçi, herkesi kapsayan bir devlet anlayışına sahiptir. Kısaca, sivil toplum kavramı üzerine toplumsal sözleşmecî filozoflar tarafından yapılan bu tanımlamalarda, insanın doğa ortamından çıkıp siyasi otorite etrafında bir araya gelmesi biçiminde ifade edilmeye çalışılmıştır. Bundan sonraki süreçte gelen yorumlamalarda ise sivil toplum ile devlet kavramları birbirinden ayrı görülmüştür. Devlet ile sivil toplumu birlikte düşünen anlayış artık yerini 18. yüzyıl ile birlikte ayrı ayrı kavramlar olarak gören anlayışa bırakmıştır. Bu dönemin en önemli düşüncesi ise; toplumların kendilerini devlete karşı savunmalarının meşru olduğu şeklindeki çığır açıcı bakış açısıdır. Bu yüzyılda Locke'un sivil toplum ile devleti belli başlı noktalarda birbirinden ayıran yaklaşımı kabul edilmiştir.

Lock'un görüşünü Hobbes'in görüşünden ayıran temel görüş; sınırsız yetkiye ve güce sahip olan devlet anlayışı yerine daha sınırlı ve belli başlı güçlere sahip devlet anlayışına sahip olmasıdır. Devletin var olma sebebi toplumdur. Topluma devletin varlığını kabul ettiren etmen ise doğal ortamda adil bir yargıcın bulunmamasıdır. Ayrıca Hobbes'in düşüncesinden farklı olarak sivil toplum kuruluşları içerisinde yer alan sosyal gruplara kıymet verilmektedir.

“Hobbes'da doğa durumu, herkesin herkese karşı savaşının olduğu anarşik bir durum olarak tanımlanırken Locke'da ise “ aksine doğa durumu barış, iyi niyet, karşılıklı yardımlaşma ve korunmanın yürürlükte bulunduğu bir durum olarak sunulur.” (Sabine, 1969: 212) Locke göre devletin mutlak güçlere sahip olması demek özgürlüklere bir o kadar baskı yapabileceği anlamına gelmektedir. “Locke'un teorisinde sivil toplum ve devlet aynı anlam ve amaçla kullanılmakla birlikte, sivil topluma, gelişebilmesi için devlet karşısında otonomi kazandırmak, diğer bir deyişle; sivil burjuva toplumunun temel yasalarını böylece ortaya koymak istemiştir.” (Azaklı, 1997: 225) Locke göre sivil toplum, doğal ortamdaki hak ve özgürlüklerini koruyabilmek için oluşturulan bir alandır. Hobbes devletin yetkilerinin sivil toplum yararına artırılması gerektiğini ifade ederken Locke sivil toplum için devletin egemenlik alanının sınırlandırılması gerektiğini ifade etmektedir.

18. yüzyılın sonlarına doğru kapitalizmin gelişim göstermesiyle birlikte bireyi devletin karşısında özerk gören bir anlayış ortaya çıkmıştır. Bununla aynı doğrultuda sivil toplum ve devleti ayrı kavramlar olarak gören düşünce gelişmiştir. Bu dönemde

sivil toplumu devlet alanının dışında bir olgu olarak gören ilk isim Hegel olmuştur. Hegel sivil topluma farklı bir anlam katmış ve modern dünyanın bir ürünü olarak görmüştür. “Hegel sivil toplumu, doğal özgürlük ortamı olarak değil, ataerkil aile ile devlet arasında konumlanan ve tarihsel süreç içerisinde üretilmiş olan ahlaki yaşam alanı olarak ortaya koyar.” (Doğan, 2009:167) Hegel sivil toplumu burjuva toplumu olarak görmektedir ve devletle arasındaki ilişkiyi karşılıklı bağımlılığa dayalı özelliklerle ekonomik gereksinimin getirdiği bir yapı olarak tanımlamaktadır.

Hegel’e göre sivil toplumlar iç çatışmalarını çözme yetisinden uzaktır ve bunun için devletin denetimine ihtiyaç duyar. “Yani Hegel için sivil toplum, içinde yaşayan kişilerin yaşamasını sağlayacak bütün faaliyetleri içeren, yapılı ve organize, bir iktisadi sistemi, bir hukuk sistemi ve bunların düzenli bir şekilde çalışmasını sağlayacak otoriteye sahip bir cemaattir.” (Mardin, 1997:21)

Birçok görüşünü Hegel’in düşünceleriyle paralel geliştiren Marx, Hegel gibi sivil toplumu burjuva toplumu olarak görmektedir ancak Marx’a göre sivil toplum içerisinde yaşanacak çatışmalarda devlet çözüm olamaz. Devletin de çıkarları vardır ve bundan dolayıdır ki bu çatışmalardan bağımsız değildir. Marx sivil toplumu devlete bağlamamaktadır. Aksine devletin sivil topluma bağlı olduğunu iddia etmektedir. “Marx’a göre, sivil toplum alt yapı, devletse üst yapıdır. İktisadi ilişkiler alanı olarak sivil toplum siyasi ve hukuki üst yapıyı oluşturan devletin sosyo-ekonomik temelini oluşturmaktadır ve dolayısıyla devletin faaliyeti de hâkim sınıfın çıkarları doğrultusunda gerçekleşmektedir.” (Erdoğan, 1998:221)

19. yüzyıla gelindiğinde Fransız siyasi düşünür Alexis De Tocqueville sivil toplumun ne kadar önemli bir kavram olduğunu günümüzden yaklaşık iki yüz yıl önce açıklamaya çalışmıştır. Alexis De Tocqueville Fransa’da demokrasinin Amerika’da olduğu kadar etkili kullanılmadığını ifade etmeye çalışmıştır. Bunun sebebini ise güçlü bir kontrol mekanizmasının olmamasına bağlamaktadır. Bu güçlü mekanizmayı Amerika’da sağlayan şey ise gelişimini sağlamış modern sivil toplum örgütleridir. Tocqueville Amerika’da gördüğü olumlu demokrasinin kaynağını gelişmiş sivil toplum yapılanmasından aldığını ortaya koymaktadır.

Alexis De Tocqueville Amerika’da bireylerin hemen her konuda sivil toplum örgütleri kurmaya gayret gösterdiklerini görmüştür. Amerikalıların hemen her sorunlarını bir vakıf veya dernek kurarak çözmeye çalıştıklarını gözlemlemiştir.

“Sivil toplum bilincinin bu denli gelişmiş olmasını da insanların aristokratik rejimlerdeki durumun aksine eşit olmaları sayesinde bir araya gelerek güçlenebileceklerini fark etmelerine ve devlete olan bağımlılığı böylece azaltmış olmalarına bağlamaktadır.” (Tamer, 2010:98) “Tocqueville’e göre sivil toplum “çoğulcu örgütlenmeler sistemi” diyebileceğimiz ve ihtiyaçlara çözüm bulabilmek, devletin baskıcı davrandığı durumlarda müdahale edebilmek, demokrasinin korunmasını sağlamak gibi faaliyetleri içeren esasen toplumun kendini korumak adına oluşturduğu bir güvencedir.” (Yetiş, 2005:14)

Alexis De Tocqueville sivil toplum kavramının günümüzdeki anlamına ulaşmasında önemli katkılar sağlamıştır. Demokrasinin gelişimini sivil toplumların gelişiminde arayan düşünceleri oldukça önemlidir. Sivil toplumun en önemli görevlerinden birisi devletin bireyler üzerinde sınırı aşan baskısını kırmaktır. Sivil toplum devletten ayrı bir kavramdır ve gönüllülüğü esas alarak hareket etmektedir. Bu düşünceleriyle sivil toplumun gelişmesinde ve bugünlere gelebilmesinde önemli adımlar atan Alexis De Tocqueville sivil toplumun tarihsel gelişiminde oldukça önemli bir yere sahiptir.

“İlk kez Locke tarafından 1690’da kullanılan sivil toplum kavramı, Tocqueville’in demokrasi çözümlerine kadar gündemde kalmış, o dönemden (1850’lerden itibaren) Doğu Avrupa’da Sovyet tipi siyasal sistemleri demokratikleştirme kampanyalarında yeniden ortaya çıktığı 1970’lere kadar görülen uzun sessizliğin ardından tekrar önem kazanmıştır.” (Erdoğan, 1998:205). Doğu Bloğunun çökmesi üzerine yeni siyasal arayışlar sivil toplum kuruluşlarını tekrar gündeme getirmiştir. Özellikle Eski Sovyet Bloğundan ayrılan devletler kurmuş oldukları demokrasilerde sivil toplum kuruluşlarına önem vermiş ve ilk iş olarak sivil toplum kuruluşlarını tesis etmiştir.

Sivil toplum kuruluşları geçmişten bugüne kadar analiz edilen bir kavram olsa da kavramın popülerleşmesi ve sosyal bilimler alanından yaygın olarak kullanılması yakın zamanda gündeme gelmiştir. Özellikle 1980’li yıllarda kavram yaygınlaşmış ve sosyalizmin yıkılmasıyla dünya devletlerinde yayılarak en çok kullanılan kavramlardan birisi haline gelmiştir. Özellikle gelişimi 1980’lerden sonra liberal değerlerin gelişimine bağlı olarak yaşanmıştır. Bu yaklaşıma göre sivil

toplum, devletin doğrudan denetimi altında tutamadığı, bağımsız, gönüllülük ve rızaya dayalı şekilde oluşturulan yapı anlamına gelmektedir.

21. yüzyıl ile birlikte sivil toplum kuruluşlarının hem önemi artmış hem de bu örgütlenmeler güç kazanmıştır. Demokrasinin işlerlik kazanabilmesi için sivil toplum örgütlenmelerinin yapmış olduğu katkı tartışılmaz konuma gelmiştir. Modern toplumların başlangıcında ilk sivil toplum kuruluşları demokrasi ile beraber düşünülmemekteydi ancak günümüzde her iki kavram ayrı ayrı düşünülemez kavramlar haline gelmiştir. Günümüzde sivil toplum, devlete karşı otoriter veya askeri rejimden kurtulmanın, demokrasiye geçmenin en önemli aracı olarak görülmektedir. Günümüz refah devletinin bir ürünü olarak katılımcı demokrasilerde siyaset üretmek sadece siyasi partilerle ilişkilendirilmemiş, bu alanda sivil toplum kuruluşları aktör olarak kabul görmüştür. Böylece sivil toplum güçlenmiş ve siyasal alanda/kamusal alanda güç kazanmıştır. Zaten liberal demokrasilerde toplumu totaliter yapıya karşı koruyan en önemli aktör sivil toplumdur.

Sonuç olarak sivil toplum kavramının tarihsel süreçte geçirmiş olduğu anlamlar farklılıklar göstermiştir. “Sivil toplumun tarihsel gelişim sürecini göz önüne alarak sivil toplum kavramını dört evrede incelemenin mümkün olunabileceği ve her bir evrede bu kavrama yüklenen anlamın devlete referansla farklı şekillerde tasnif edildiği ortadadır. Sivil toplumun geçirdiği ilk aşama bir devletin üyesi olmakla özdeşleşen anlamından kurtulmasıdır. İkinci aşama, sivil toplum içindeki bağımsız toplulukların kendilerini devlete karşı savunmalarının meşrutiyet kazanmasına tekabül eder. Üçüncü aşama, sivil toplumun içerdiği özgürlüğün toplumsal çatışmaların kaynağı, devlet müdahalesinin bu çatışmaları önleyici faktör sayıldığı bir anlayışı yansıtır. Son aşama ise, üçüncü aşamaya tepki olarak, devlet müdahalesinin sivil toplumu yavaş yavaş boğacağından korkulmaya başladığı noktayı ifade eder.” (Tosun, 2001:31)

2.3.2.Osmanlı Devletinde Sivil Toplum

Batı Avrupa’da özerk şehirlerin varlığı, sınıfsal ayrılıkların bulunması, mülkiyet hakkının daha erken kabul edilmesi gibi birçok sebepten dolayı sivil toplum yapısı Osmanlı Devletine göre daha önce gelişme göstermiştir. Osmanlı Devletinde sınıfsal yapının bulunmaması, toplum tarafından devletin tartışılmaz yücelikte olması

gibi sebeplerden dolayı ise sivil toplum kuruluşları Batı Avrupa’da olduğu gibi erken gelişim gösterememiştir.

Osmanlı İmparatorluğunda halen etkilerini günümüzde de devam ettiren güçlü bir devlet geleneğine sahip siyasal rejim mevcuttur. Bu nedenden dolayı sivil toplum ve devlet kavramları ayrı olarak ele alınamamıştır. Bundan dolayıdır ki asla toplum tarafından iktidarın bölünmüşlüğü, gücün birden çok kanalda paylaşılması istenmez. Önceleri Sultanın, daha sonra ise merkezi bürokratik elit yapının devlet yönetiminde ağırlığı, Batı Avrupa’da olduğu gibi aristokrasi ve burjuvazi gibi sivil toplumun gelişimini sağlayan sınıfların ortaya çıkmasını engellemiştir. “Yetişme tarzları açısından tamamen devlete bağlı olan bürokrasi, ekonomik hayatı tümüyle denetimi altına almış ve toplum üzerinde mutlak bir hâkimiyet kurmuştur.” (Çaha, 1994:83-84) Bundan dolayıdır ki Osmanlıda muhalefet kültürü oluşmamış, oluşmasına da sıcak bakılmamıştır. Merkezi devlet yapısı olabildiğince güçlendirilmiştir. Sivil toplum, bu güçlü devlet geleneğinden dolayı gelişme gösterememiştir.

Her ne kadar Osmanlıda özerk sosyal sınıfların yokluğu, güçlü devlet geleneği gibi sebeplerden dolayı sivil toplum gelişme gösteremese de lonca, vakıf, tarikat, tekke gibi sivil toplum örgütlenmelerine benzer yapıların varlığı inkâr edilemez. “Osmanlı Devleti’nde ve genel olarak İslam toplumlarında eşraf, hisbe, tarikatlar ile esnaf ve zanaatkâr birlikleri, Batı toplumlarındaki aydın, zümre, dernek, parti ve meslek kuruluşlarının muadili sivil toplum kuruluşlarıdır.” (Sarıbay, 2000:109)

Ayrıca sivil topluma en yakın sistem olarak görülen millet sisteminin Osmanlıda ki varlığı oldukça önemlidir. “İmparatorluğun egemenliği altındaki nüfusun, din ve mezhep temeline göre örgütlenerek, yönetildiği sistemin ismi “millet sistemi” olarak adlandırılmıştır.” (Eryılmaz, 1993:18) Bu sistem sayesinde her millet kendi eğitim kurumlarını kurmakta, ibadethanelerini inşa edebilmekte, yargılama gibi devletin asli görevlerini kendi cemaatleri vasıtasıyla yapabilmekteydi.

Loncalar ise esnaf ile merkezi yönetim arasında bir köprü görevi görmüş, bu sayede sivil toplum özelliği göstermiştir. “16. yüzyıla kadar, üretim kalitesini yükseltme, kalifiye eleman yetiştirme, yetişen elemanlara ustalık sertifikası verme, iş ve ticaret ahlakını geliştirme ve denetleme, işçileri koruma ve üretimi en ucuz yoldan

tüketicieye ulaştırma gibi işlevleri düşünülduğünde loncaların, devletten özerk önemli ve yaygın sivil toplum kuruluşları oldukları söylenebilir.” (Çaha, 2003:81) Her ne kadar loncalar esnafın taleplerini merkeze iletmede araç olarak kullanılmışsa da lonca liderlerinin ürünlerin fiyatını, kalitesini devlet adına denetlemesi bu yapılanmayı sivil toplum tanımlamasından uzaklaştırmıştır.

Osmanlı Devletinde vakıflar ise ayrı bir öneme sahiptir. “Osmanlı Devleti’nde vakıflar, sosyal adalet, sosyal refah, dengeli gelir dağılımı, sosyal güvenlik ve sosyal hizmetleri, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel faaliyet alanı içinde yerine getiren örgütlü sivil dayanışma örnekleri olarak teşekkül etmişlerdir.” (Abay, 2009:51) Osmanlıda şehirler devlet tarafından kurulmuştu ancak sosyal hizmetler vakıflar sayesinde yerine getirilmişti. Toplumun bu ihtiyaçlarına cevap vermesi noktasında sivil toplum tanımına yakın işlevselliği olsa da özerk bir yapısının olmaması tam anlamıyla sivil toplum olma özelliğini ortaya koyamamıştır. “18.yüzyılda vakıf kurucularının % 80-90’ının askerî zümre mensupları; % 10-20 kadarının ise reaya olduğu görülmektedir. Büyük vakıf kurucularının % 14’ünün köle asıllılar olması ise vakıf uygulamasının ne kadar yaygın olduğunun bir göstergesidir.” (Tabakoğlu, 2007:160-161) “Büyük vakıflar, sadrazam, şeyhülislam, baş defterdar, kadı, Enderun, daru’s-saade ve babü’s-saade ağaları, iç hazinedar başı, nakibu’l-eşraf gibi devlet görevlilerinin nezareti altındaydı.” (Tabakoğlu, 2007: 229-230)

“Osmanlı devletinde örf-i hukuk, İslami kurallarca sınırlanmadığı ve dini kurumun başı olan Şeyhülislamın atanması ve görevden alınması Sultanın tasarrufunda olduğu için din kurumu özünde sivil toplum unsuru olmakla beraber devlet karşısında ciddi bir varlık gösterememiştir.” (Çaha, 1994:92) “Diğer bir dini oluşum olan tarikatlar, Osmanlıda devlet ile toplum arasında, bugünkü şekliyle ve anlamıyla bulunmayan ikincil gruplardan (dernekler, baskı grupları, sendikalar vb.) doğan boşluğu doldurarak, devlet ile toplum arasında tampon görevi gören ve iletişimi sağlayan kanallardan biri haline gelmiştir. Bununla birlikte tarikatların kendi iç yapılanmalarından dolayı batılı tarzda bir sivil toplum unsuru olmaktan uzak oldukları söylenebilir.” (Abay, 2009:23)

“Bu aracı kurumların devlete bağımlılığı, aristokrasi ve burjuva sınıfının yokluğu, Batı Avrupa’da ortaya çıkan hümanizm, parlamentarizm ve liberalizm gibi

demokratik temellerin Osmanlı'da gelişmesine engel olmuştur.” (Çaha, 2007:160) Osmanlıda Batı'da olduğu gibi sivil toplum girişimleri Tanzimat'la birlikte başlamıştır. Ancak her ne kadar bu dönemde başlamış olsa da gelişim sağlayamamıştır. Bunun sebebi ise dönemin yegâne amacının devleti kurtarmak olmasıdır. Tanzimat Dönemiyle birlikte devlet kurumlarında Batı tarzı yenileşmeye gidilmiştir. Bu sebepten dolayı devleti yönetenler yönünü Avrupa'ya dönmüştür. Bundan dolayıdır ki bu yenileşme ve modernleşme hareketi sivil toplum eliyle değil bizzat devlet eliyle yönetilmiştir. Bu da sivil toplumun canlanmasına, gelişmesine engel olmuştur.

2. Meşrutiyet Döneminde ise sivil toplum anlamında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde toplum, isteklerini dile getirecek birçok sivil toplum yapılanmasına gitmişti. “İlk işçi örgütlenmeleri, sendikalar ve komünist hareketler de bu dönemde başlamıştı.” (Hira-Şan, 2009:14) “Fakat Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar bürokrat kesimin iktidardaki cenahı olan İttihat ve Terakki yönetimiyle birlikte Osmanlı klasik döneminde varlık gösteren ve halk ile devlet arasında önemli köprü görevini üstlenen sosyal gruplar siyasal sistem içindeki ağırlıklarını kaybederek devlet karşısında duran homojen toplum yapısı içinde kaybolup gittiler.” (Çaha, 1994:98-99) “Bundan sonra sadece devlet ve devlet seçkinlerinin işaret ettikleri değerler önemli hale geldi.” (Çaha, 2007:170)

Osmanlıda sivil toplum kuruluşlarının örgütlenmesinde ve bu örgütlenmelerde görev alan kişilerin çoğunun aynı zamanda devlet adamı olması, yegâne amaçlarının ise devleti kurtarmak olması sivil toplum kuruluşlarının özerkleşmesini engellemiştir. “Bundan dolayı, Batı demokrasilerinde devlete karşı halktan gelen başkaldırı ve siyasi iktidarı sınırlama gücü, bu dönemde toplumda görülmemiştir.” (Tuncel, 2005:717)

2.3.3. Türkiye'de Sivil Toplum 1923-1980

Osmanlı mirası ile kurulan ve modern bir ulus devlet kurma çabası güden Türkiye Cumhuriyeti, geçmişiyile bir ayrışmaya gitmek istemiştir. Kurulan yeni devlet, tüm kurumları ve toplumuyla “Muasır Medeniyetler” seviyesine çıkartılmak istenmiştir. Modern ve laik bir devlet kurma çabası devletin elit isimleri tarafından yürütülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti'ni yöneten Mustafa Kemal ve arkadaşlarının bu

modernleşme sürecinde, toplumsal anlamda gelişimini sağlayamamış; geri kalmış bir milleti dizayn etmeye çalıştığını görüyoruz.

Yukarıdan aşağıya doğru tüm toplumda ve devlet kurumlarında bir değişim ve dönüşüm hareketi başlamıştır. Bu süreç devletin merkeziyetçi yapısı ile yürütülmüş ve tüm değişim ve dönüşüm hareketleri bu yapı tarafından inşa edilmiştir. Bu dönemde devlet, toplumdaki tamamen bağımsız bir şekilde hareket etmiştir. Nitekim güçlü devlet geleneği, toplumu devlet merkezli olarak yukarıdan yönetmesi anlamına gelmektedir.

Bu dönemde toplum hızlı bir şekilde modernleşme evresine girerken topluma belli başlı siyasi haklar verilmiş; ancak ulusal çıkarlar bireysel çıkarların üzerinde tutulmuştur. Bu dönemde ulusal çıkarların bireylerin temel haklarından, özgürlüklerinden üstün tutulduğu gözlemlenmiştir.

Güçlü bir devlet geleneğine sahip olunması, ulusça kalkınmanın amaç edinilmesi, toplumun modernleştirilmesi, devletin merkezci bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Bundan dolayıdır ki bu dönemde sivil toplum düşüncesinin çok zayıf olduğu görülmektedir. Sivil toplum tanımlamalarına uygun örgütlenmelere pek rastlanılmamıştır. Bu süreçte toplumsal grupların siyasete katılmalarını sağlayan bir siyasal zemin yoktur. Devlettten bağımsız bir siyaset yapacak sivil toplum örgütlenmesinin görülmesi imkânsızdır. Bu tarihlerde devletten hak ve özgürlüklerin korunmasını talep edecek bir sivil örgütlenme yapısı oluşmamıştır.

Tabii bu modernleşme sürecinin devlet merkeziyetçi olarak yürütülmesi, bu süreçte sivil toplum kuruluşlarının hiç yer almadığı, bu kuruluşlara asla yer verilmediği anlamına gelmemelidir. Aksine, bu süreçte hem güçlü devlet geleneği hem de ulusal kalkınmacılık anlayışının yanında, hem modernleşme sürecini destekleyen, hem de Türkiye'nin hızlı bir şekilde çağdaş uygarlıklar seviyesine ulaşması sürecine katkıda bulunacak olan bir aktif toplum hayal edilmiştir. Bu örgütsel yaşam kamu çalışanları organizasyonlarını, vakıfları, kooperatifleri, dernekleri kapsamaktadır. Geri kalmış toplumun modern hale getirilmesinde, yukarıdan aşağıya evrilmesinde bu toplumsal kuruluşların rolü yadırganamaz.

Kısacası; tek parti dönemi, Osmanlıdan sönük bir sivil toplum mirası devralmıştı. "Tek Parti döneminin (1923-1946) tek tipleştirme ve homojenleştirme

politikaları karşısında bu tür sivil toplum unsurları işlevsiz kalmıştır.” (Çaha, 2005:693) Bunun nedeni devleti idare eden elit tabakanın, toplumun modernleşmesinde devletin merkeziyetçi yapısını sert bir şekilde kullanmasıydı. Devletin bu merkeziyetçi yapısını koruyabilmek için, farklı düşünce, ideoloji, dernek, parti gibi sivil toplum kuruluşlarının oluşmasına müsaade edilmemiştir. Bu dönemde güdülen bu tavır Tanzimat dönemiyle başlayan ve az da olsa biriken sivil toplum birikimini yok etmiştir. Bu dönemde “halka rağmen halk için” sloganı bu yazılanları özetlemektedir. Osmanlıdan miras kalan medreseler, vakıflar, siyasi partiler gibi birçok örgüt tek parti döneminin tek tipleşme politikaları neticesinde tasfiye edilmiştir.

Tek parti döneminde sivil toplum kavramı, devletin merkeziyetçi yapısıyla ulaşmak istediği toplumsal yapıya engel olarak görülmüştür. “Bu çerçevede politik toplum, halkı medenileştirmek adına sivil toplumun yerel, dinsel, kültürel ve politik farklılıklarını ortadan kaldırmıştır.” (Yıldırım, 2005:63) Bundan dolayıdır ki 1912 yılından itibaren aktif olarak çalışan Türk Ocakları 1931 yılında kapatılmıştır. Özellikle 1933-1938 yılları arasında çıkarılan kanunlarla sendikalaşma ve grev yasakları getirilmiştir. “Ayrıca, bu süreçte kuruluş amacını gerçekleştirdiği gerekçesiyle 10 Mayıs 1935’te Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan ve çoğu zaman devletin desteğini arkasına almış olan Türk Kadınlar Birliği kendisini lağvetmiş, 10 Ekim 1935’te de Mason Derneği kapatılarak mal varlığı Halk Evlerine devredilmiştir.” (Tuncel, 2005:720) “1923-1950 döneminde varlık gösteren tek dernek, resmi ideolojiye dönüşen CHP’nin ilkelerini yaymakla görevli Halk Evleri olacaktır.” (Çaha, 2007:193)

1950 yılına gelindiğinde ise çok partili hayata geçilmiş Türkiye’de sivil toplum için de yeni bir dönem başlamıştır. “Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle birlikte Tek Parti döneminde yasaklanmış olan çok sayıda sivil toplum unsuru ekonomik, siyasal ve kültürel alanda tekrar ortaya çıkmıştır” (Çaha, 2007:221) İşçi örgütlenmeleri ise güç kazanmış, sendika ve federasyon gibi üst düzey örgütlenmelere gidilmiştir. Bu dönemde kısmen de olsa devletin demokratikleştiği, farklı düşüncelere sahip insanların da örgütlenmeye başladığı, sivil toplum kuruluşlarının özerkleştiği görülmektedir. Buna paralel olarak da sivil toplum kuruluşlarının sayısı artmıştır. “Ancak bu örgütlerin temel referansını devlete hakim olma düşüncesinin oluşturduğu görülmüştür. Bundan dolayı bu grupların yüzü

devlete dönük olmuş ve devletten ayrışan bir çıkara yönelmemişlerdir.” (Tuncel, 2005:724)

“Gönüllü üyeliğe dayalı girişimci dernekler 1960’lı yıllarda kurulmaya başlamış ve bu tür derneklerin sayısında önemli bir artış gözlenmiştir.” (Tuncel, 2005:725) 1961 Anayasası özgürlükçü bir içeriğe sahip olmuş, sivil toplum örgütlerinin kurulmasına imkân tanımıştır. Bu şekilde kurulan örgütler çok sesliliği sağlamıştır. “Fakat 1970’lerde ortaya çıkan sağ-sol kutuplaşması siyasal partilerin STK’ları ele geçirmesine neden olmuştur. Bu durum, Ordu’nun 1971 Muhtırası ile birlikte ideolojik kamplaşmadan dernekleri de sorumlu tutmasına yol açmış ve bundan dolayı dernek kurma hakkı sınırlandırılmıştı.” (Doğan, 2009:23) 1971 muhtırası gelişmekte olan sivil toplumun, devlet tekeline alınması girişimi olarak kabul edilebilir.

2.3.4. Türkiye’de Sivil Toplum ve 1980 Sonrası

1980’li yıllara gelindiğinde dünya ekonomisinde büyük değişimler olmuş ve neo-liberal düşüncenin etkisiyle Türkiye’de topluma tepeden bakan yönetme anlayışı tartışma konusu haline gelmişti. Gelişen ekonomiye paralel olarak minimal devlet, serbest piyasa, bireysellik gibi konularda gündeme oturmuştu. “Bu dönüşüm sonucu, bireysel hak ve özgürlükler için toplumsal çağrılarda, demokratikleşmenin devlet-toplum ilişkilerindeki öneminde ve Avrupa’ya uyum sürecinin yeterli ve etkili devlet yaratmadaki olumlu ve dönüştürücü etkisinde artış yaşandı.” (Özbudun, 2002:303-305.)

12 Eylül 1980 askeri darbe sonrası güçlü devlet geleneğinin dönüştürülmesi ve denetlenmesi gerektiği düşüncesi benimsendi. Bunun için araç olarak sivil toplum kuruluşları görüldü. 1982 Anayasası ile toplu sözleşme ve grev hakkının yanında memurlara sendikadan sonra dernek kurma yasağı da getirilmişti. Bu dönemde siyasi partilerin de kapatılması siyasal katılımı önemli ölçüde olumsuz etkilemişti. 1982 Anayasası devlete üstün yetkiler tanımlamış, sivil toplum karşısında birçok olağanüstü güç vermişti. Bunu kanıtlayan en açık örneklerden birisi ise sendika üyeliğini, dernek kurma özgürlüğünü ve toplantı ve gösteri yürüyüşünü sınırlandırmasıydı. Örneğin 1982 Anayasasının ilk şeklinde 52. Maddede sendikaya üye olma hakkı sadece işçilere tanınmış, kamu görevlilerine bu hak tanınmamıştır. Ayrıca Anayasanın 12. Maddesi ile dernek kurma hürriyeti düzenlenmiş ve dernek

kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir gibi genel bir tanım yapılmıştır.

Dönemin birçok aydını sivil toplum kuruluşlarının gelişemediğini, bundan dolayı da askeri darbelerin rahatlıkla gerçekleşebildiğini dillendirmiştir. Bundan dolayıdır ki sivil toplum bu süreçten sonra dönemin aydınları tarafından geliştirilmek istenmiştir. Özellikle askeri darbe sonrası devlet, bireylerin tüm alanlarına müdahale etmek istemiş ve bu alanları belli bir düzene sokmak istemiştir. Bundan dolayıdır ki sivil toplum kuruluşlarının amacı böyle bir ortamda birey ve grupların hak ve menfaatlerini savunmak olmuştur.

Askeri rejim 1980-1983 yılları arasında devleti yönetmişti. Bu dönemde demokrasi, hak ve özgürlük, sivil toplum gibi konulara gerekli önem gösterilmemişti. 1983 seçimleriyle birlikte bu olumsuz tablo değişime uğramaya başlamıştı. Askeri yönetim sona ermiş ve sivil toplum örgütleri canlanma dönemine girmişti. Bu sayede sivil toplum örgütleri bireylerin askeri yönetimden ve baskıcı devlet sisteminden korunduğu bir alan olarak görülmüş ve kitleleri hareketlendirmişti.

“Ayrıca 1980’lerde, liberal politikalar izleyen Özal’ın, nihai değer olarak devleti değil, toplumu görmesi ve devletin amaç değil, toplumun refah düzeyini yükseltmekte yararlanılacak bir araç olduğunu belirtmesi, devlete bakışı önemli oranda etkilemiştir.” (Doğan, 2009:29) Bu dönemde Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmesi, pazar ekonomisine geçilmesi, devletin değil de toplumun değer olarak görülmesi sivil toplumu güçlendirmiştir. “Bu dönemde sivil inisiyatif hareketi geçiren diğer etkenler de devleti temsil eden siyasi unsurlardaki yozlaşmanın yarattığı yaygın hoşnutsuzluk, hayal kırıklığı ve güvensizliktir.” (Gönenç, 2001:118) Tabii bu dönem Türkiye’sini ele alırken bazı dış siyasi gelişmeleri de incelemek gerekmektedir. Özellikle bu dönemde Sovyet Birliği’nin dağılması, Doğu Avrupa ülkelerinin komünist etkilerden kurtulması önemli gelişmelerin başında gelmektedir. Dünya devletlerinde askeri cunta ile yönetimlere gelenlerin yerlerini demokrasiye bırakmasıyla birlikte sivil toplumun canlanması görülmüştür. “Bunun yanında 1980 sonrasında liberalizmin yeniden keşfi sürecinde liberalizmle özdeşleştirilen sivil toplumun siyasal ve toplumsal alandan ziyade piyasa

ekseninde yeniden oluşturulma çabaları bu canlanmada etkili olmuştur (Tosun, 2005:134)

“1980’de gelişmeye başlayan sivil toplum bilinci sonrasında, 1984 yılında Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı tarafından düzenlenen “Üçüncü Sektör Kongresi”, ilk defa sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirmiştir. 1996 yılında İstanbul’da gerçekleşen “Habitat-2” de (İnsan Yerleşimleri Konferansı), Türkiye’deki STK’lar uluslararası sivil toplumla tanışmıştır. Ülkemizde özellikle 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında hem uluslar arası hem ulusal hem de yerel düzeyde STK’ları asıl fark etmesi gereken halkın fark ettiği söylenebilir.” (Tosun, 2005:252)

1980’lerde Türkiye’nin gündemi artık ulusal kimlik, ulusal dayanışma gibi konular değildir. Türkiye’nin gündemi hava kirliliği, sağlık, spor, turizm, çevre, insan hakları, bireysellik, dinsel özgürlük, kadın hakları, basın özgürlüğü, etnik haklar gibi belli gurupları ilgilendiren konulardır. Bu konular hakkında örgütlenmelere gidilmiş ve devletten belli başlı hak ve menfaatler talep etmişti. Her ne kadar 80’li yılların başında yaşanan olumsuz gelişmeler sivil toplum kuruluşlarının gelişimine engel olsa da 80’lerin sonuna doğru merkezîyetçi devlet yapısının toplum üzerindeki baskısını azaltmasıyla sivil toplum kuruluşları tekrar gündeme gelmeye başlamıştı. Sivil toplum kuruluşlarının bireyleri siyasal katılıma yönlendirmedeki ve demokrasi bağlamındaki rolü kavranmaya başlanmıştı.

1990’larda ise Türkiye’de birçok konuda örgütlenen sivil toplum kuruluşları kamusal alanda kendini göstermeye başlamıştı. Bunun en temel sebebi askeri yönetim etkisinin azalmasıdır. Ayrıca küreselleşen dünya ile birlikte toplumsal örgütlenmelerin önemi kavranmış ve Türkiye’de bu hususta adımlar atılmıştı. “Nitekim Türkiye’de, 1993’te özel radyo ve televizyon yayınları ve 1995’te siyasal partiler, sendikalar, dernekler, vakıflar, meslek odaları ve kooperatifler arasında organik ilişkileri ve işbirliğini yasaklayan anayasa maddelerinin kaldırılması, sivil toplumun gelişmesine katkı sağlayan düzenlemelerdir.” (Özbudun, 1999:114) 1997 yılına gelindiğinde ise sivil toplum anlamında geriye dönüş başlamıştı. Bu dönemde; özellikle 28 Şubat sürecinde insan hakları başta olmak üzere, dini haklar, iktisadi haklar, sosyal haklar gibi birçok hususta yasaklayıcı uygulamalar getirilmiştir. 14 Ağustos 1997’de 8 yıllık kesintisiz eğitim kanunu kabul edilmiş ve bu kanunla birlikte İmam Hatip Liseleri dahil Meslek Liselerinin ortaokul bölümleri

kapatılmıştır. Kuran kursları ve tarikatlar denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Medya orduyu din düşmanıymış gibi gösterdiği gerekçesi ile kontrol altında tutulması istenmiştir. Bu durum sivil toplumun baskı altında kalmasına sebep olmuştur. Sivil toplum örgütleri devlet eliyle yoğun bir şekilde yönlendirilmiş ve şekillendirilmiştir.

Bu geriye gidiş 2002 yılında Ak Partinin iktidara gelmesiyle sona ermiş ve sivil toplum örgütlerinin canlanmasını sağlamıştır. Sivil toplum anlamında epey ilerleme bu dönemde sağlanmıştır. Özellikle Avrupa Birliği ile tam üyelik sürecinin başladığı 2005 yılından itibaren sivil toplum alanında sınırlayıcı birçok yasak kaldırılmıştır. Kız öğrencilere, kadın kamu çalışanlarına ve kadın milletvekillerine yönelik kıyafet kısıtlamalarına son verilmiştir. İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol iç hukuka dâhil edilmiştir. 2004 yılında Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmıştır. 1997 yılında imzalanan EMASYA Protokolü kaldırılmış ve bu sayede şehirlere askerlerin valinin izni olmadan müdahale etmesinin önüne geçilmiştir. Demokratikleşme Paketiyle birlikte ilk ve ortaokullarda öğrenciler için farklı dilde ve lehçede eğitim hakkı verilmiştir. Sivil toplum örgütlerine teşvik amacıyla ulusal ve uluslararası birçok teşvikten yararlanılmıştır. Örneğin Avrupa Birliği Müktesebatının Türkiye Tarafından Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, 24 Temmuz 2003'te Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu ulusal programla birlikte "Dernek Kurma Özgürlüğü", "Barışçı Toplantı Hakkı" ve "Sivil Toplum" gibi konularda Türkiye'den adımlar atılması beklenmiştir. Nitekim Avrupa Birliğinin Türkiye hakkında yayımladığı 2004 tarihli İlerleme Raporunda sivil toplumun gelişmesi ve ilerlemesi anlamında birçok adım atıldığına dikkat çekilmiştir. 2001 ve 2004 yılları arasında atılan adımlar üzerinde duran bu rapor özellikle Medeni Kanunun ve Ceza Kanununun kabul edilmesini olumlu görmüştür. Ayrıca hükümetin ordu üzerindeki denetimini arttırması, sivil-asker ilişkisinin düzenlenmesi önemli bir adım olarak görülmüştür. Bütçede şeffaflığın sağlanması adına Sayıştay'a askeri ve savunma harcamalarını denetleme yetkisinin verilmesi raporda yer alan bir diğer olumlu konudur. Raporda her ne kadar siyasi reformların uygulanmasında önemli adımlar atıldığına üzerinde durulsa da bu ilerlemenin daha fazla yaygınlaştırılmasının gerekliliği belirtilmiştir. Kadın hakları, sendikal haklar ve azınlık haklarının genişletilmesi, saygı duyulması ve korunması üzerinde durulmuştur.

Sonuç olarak günümüzde sivil toplum kuruluşlarının sayısı hem nicelik olarak hem de nitelik olarak artmışsa da yeterli değildir. Her ne kadar günümüzde sivil toplum örgütlerinin sayısı artsa da birçok örgüt belli bir ideolojinin, partinin hizmet verdiği; bu düşünceleri benimseyen insanların odak noktası haline geldiği Orta Doğu tarzı sivil toplum örgütleri halini almıştır. “STK’ların son yıllarda gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de yasama, yürütme, yargı ve medyadan sonra beşinci güç olma yolunda ilerlemesi beklenmektedir”. (Aktel, 175)

2.4.BASKI GRUPLARI VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Siyasal karar alma sürecinde kamusal hizmet üretebilmek için arz ve talep oluşmaktadır. Bu arzı düzenleyen siyasal iktidardır. Talepte bulunanlar ise seçmenler ve baskı gruplarıdır. Baskı grupları, siyasal karar alma sürecinde siyasal iktidar ve bürokrasi üzerinde çeşitli yöntem ve araçlarla doğrudan etkili olmaya ve dahası baskı kurmaya çalışan organizasyonlardır. Demokratik toplumun vazgeçilmezi olan baskı gurupları farklı mesleklerden olan, farklı fikirlere ve ideolojilere sahip kişileri ortak amaçlar doğrultusunda bir araya getiren kuruluşlardır. Bu gruplar bireylerin tek başına gerçekleştiremediği amaçları gerçekleştirmeye çalışan yapılardır. “Bunlar örgütlü (dernek) ve örgütlü olmayan (toplama, gösteri ve yürüyüş) toplu özgürlükler olarak ikiye ayrılır.” (Kobaoğlu, 2006:284) Bu gruplar amaca ulaşabilmek için geçici olarak kurulabilirken daimi olarak da kurulabilmektedir.

“Baskı grupları, sosyal güçlerin örgütlendiği çeşitli meslek kuruluşlarıyla derneklerin, sendikaların bir bütün olarak iktidarı kendi amaçları doğrultusunda baskı altında tuttıkları gruplardır.” (Akad, 1976:64) Ayrıca bir diğer tanımında, “genel bir anlatımla, bilinçli ve örgütlü menfaat grubudur. Baskı grubu, etkilemeye dayanır. Etkileme ise, kolektif bir menfaat ya da bir grubun çıkarı adına yapılır. Baskı, iktidardan istenilen şeyin elde edilmesi için sarf edilen çabadır. Mesela, aynı meslekte olan insanların bir grup oluşturmak suretiyle özel bir örgüt kurmaları, ortak isteklerini devletten istemeleri ve bunun için de kamuoyunu etkileyerek inandırmaları, çıkar ya da baskı grubunu ortaya çıkarır.” (Tunaya, 1982:321)

Ekonomik, ahlaki, dini ve benzeri amaçlarla kurulan baskı grupları birçok kategoriye ayrılabilir. Yalnız bu grupları kategoriye ayırmak kolay değildir. Baskı gruplarının sınırlarını çizmek oldukça zordur. Üzerinde uzlaşmış bir

sınıflandırma yoktur. Bu konuda çalışma yapan herkesin farklı sınıflandırmalara gittiği görülmektedir. Bu gruplara örnek olarak kooperatifler, serbest meslek kuruluşları, sendikalar, tarikatlar, siyasi partiler gibi kuruluşlar verilebilir. Bu tür kuruluşlar ayrıca sivil toplum kuruluşlarına da örnektir. Doğal olarak baskı grupları denildiğinde akıllarda sivil toplum kuruluşları canlanmaktadır. Son zamanlarda da baskı grupları ifadesinin yerine sivil toplum kuruluşları kavramı kullanılmaya başlamıştır. Bunun en temel sebebi baskı gruplarının en bilinen şeklinin sivil toplum kuruluşları olmasıdır.

“Grup şeklinde oluşan her türlü örgütlenmenin temelinde ortak bir çıkarın var olduğu ve oluşan örgütlenmenin genel amacının bu ortak çıkarların korunması geliştirilmesi olduğu fikri temelinde, devlet haricinde oluşan ve eylem ve etkinliklerini hükümet, parlamento, siyasi partiler ve bürokrasi üzerinde odaklayan baskı grupları sivil toplum kuruluşları ile aynı anlamda kabul edilmektedir.” (Yorgancı, 2002:2)

Sivil toplum kuruluşu kavramı ile baskı gurubu kavramı her ne kadar birbirine benzer olsa da tam anlamıyla örtüştürmemiz doğru olmayacaktır. Baskı gruplarını sivil toplum kuruluşlarından ayıran en temel özellik sivil toplum kuruluşlarının siyasal iktidarla ilişkisi daha çok yönetime katılma ve hükümet politikası oluşturmaya yardımcı olmak iken baskı gruplarının temel amacı siyasal iktidar üyelerini menfaatleri doğrultusunda yönlendirmek ve karar veren mekanizmaların bu doğrultuda hareket etmesini sağlamaktır. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının en temel özelliği gönüllü kuruluşlar olmasıdır. Bundan dolayı ki birçok baskı gurubunun sivil toplum kuruluşu olmadığını sonucu ortaya çıkmaktadır.

Özet olarak ifade etmek gerekirse baskı grupları devlet dışındaki özel sektör ve üçüncü sektör dâhilindeki tüm organizasyonları kapsamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarını da bu baskı grubu şemsiyesi altında düşünülebilir.

2.5.SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÜYELERİNİ SİYASAL KATILIMA YÖNLENDİRMEDE ROLÜ

Günümüzde devlet yönetimlerinin demokratikleşmesinde önemli adımlar atılmıştır. Gelişen teknolojiye paralel halkın taleplerini yönetenlere iletmesi kolaylaşmıştır. Bu talepleri iletmede ise en büyük pay sivil toplum kuruluşlarının

olmuştur. Sivil toplum; bireysel özgürlüklerin korunduğu, siyasal katılımın yaygınlaştığı alan haline gelmiş ve halkın taleplerini yönetime iletmesinde araç olmuştur. Sivil toplum örgütleri, demokratik bilincin canlanmasında, kişilerin siyasal sürece etkin ve bilinçli bir şekilde katılmasında en önemli rol alan yapı haline gelmiştir.

Çağımızın modern toplumları işbirliği yapabilmekte ve bu işbirliği sayesinde örgütlenmeye gidebilmektedir. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının yaygınlık kazanması insanları bir çıkar veya ilgi çevresinde birleştirmiş ve bu örgütlenmeler sayesinde kamusal alanda etkinlik kazanmaya çalışılmıştır. “Sivil toplum kuruluşları üyelerine kendini gerçekleştirme olanağı tanımakta ve siyasal düzlemle daha yakın ilişkiler kurmasını kolaylaştırmaktadırlar.”(Çukurçayır, 2002:72)

Sivil toplum örgütlerine üye olan bir birey, yeni bir takım davranış rolleri edinmekte ve bu doğrultuda bilinçlendirilerek yetenek ve beceri kazanmaktadır. Sivil toplum kuruluşuna üye olan kişi siyasal olaylar karşısında nasıl bir tutum sergilemesi gerektiğini, nasıl algılaması gerektiğini, ne şekilde değerlendirmesi gerektiğini öğrenmektedir.

“Bugün halkın kendi kendisini yönetmesi anlamına gelen demokrasi kavramının en önemli öğelerinden olan hemen hemen her alanda gönüllü olarak örgütlenmiş sivil toplum kuruluşlarına üye olmanın, bireyin ilgi ve bilgisini artırarak, siyasal katılma davranış düzeyini, diğer sosyo-demografik tabanlı kaynaklardan bağımsız bir şekilde artırıcı yönde etkileyebileceği belirtilebilir.” (Kalaycıoğlu, 1984:34)

21. yüzyıl ile birlikte çoğunluğu temsil eden halk bilgiyi hızlı ve etkili şekilde kullanmaya başlamıştır. Bu sayede tarih boyunca en aktif ve belirleyici rolü oynayan devlet dışında oluşan “sivil toplum” kavramı üyesi olan bireylerin menfaatlerini ilgili yerlere iletmede, baskı yapabilmeye, denetim aracı olabilmeye günümüzün en etkili aracı olmuştur. Kamu ve özel sektörden sonra üçüncü sektör olarak günümüzde karşımıza çıkan sivil toplum kuruluşları birçok alanda etkin olmakta ve bu alanlarda üyelerini yönlendirmektedir. Ayrıca üyelerini yönlendirdiği konularda kamuoyu oluşturabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANKET ÇALIŞMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI

Toplumsal değişimin en önemli faktörlerinden birisi olan sivil toplum, günümüzde toplumsal gelişimin, demokratikleşmenin ve ekonomik kalkınmanın önemli bir aktörü olarak kabul edilmiştir. Bugün toplum içinde yaygınlaşan bu örgütlenmelerin sayısı hem nicel hem de nitel olarak artmıştır. Bu sayede siyaset içinde de kendine yer bulan sivil toplum kuruluşları siyasetin sadece siyasi partiler eliyle yürütülemeyeceğini, toplumun kendini ifade etmesinde sivil toplum örgütlenmesine de gidebileceğini göstermiştir.

Modern kentleşmelerin yaygınlaşması ile birlikte bireyin toplum içinde sorumluluk sahibi olması, devlet yönetiminde ses sahibi olabilmesi gibi birçok davranışı bu örgütlenmeler eliyle sağlanabilmiştir. Aynı tür işleri yapan, aynı hayat tarzına sahip olan, ortak kültürde buluşan kişiler örgütlenerek sivil toplum kuruluşlarını meydana getirmiş ve bu sayede ortak çıkarlar doğrultusunda birlikte hareket etme imkânı bulmuşlardır.

Modern toplumu oluşturan bireyler belli konularda bir araya gelerek kamusal alan oluşturmaya çalışmaktadır ve bu alanla ilgili hizmet üretebilmek için irade ortaya koymaktadır. Sivil toplum devlet otoritesinin eksik kaldığı alanları doldurmakta ve gerektiğinde baskı ve denetim unsuru olarak önemli görevler üstlenmektedir.

Bu çalışmayla kişinin yerleşim birimi, yaşı, geliri, eğitimi, mesleği, cinsiyeti gibi birçok değişen faktörün siyasal katılım üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu sayede kişiden kişiye değişen bu faktörler neticesinde sivil toplum kuruluşları üzerinden nasıl siyasal katılım sağlanacağı ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmayla, Hatay'ın İskenderun ilçesinde örgütlenen sivil toplum kuruluşu üyelerinin cinsiyet, yaş, meslek, eğitim, gelir gibi birçok özellikleri ve bu üyelerin sivil toplum kuruluşlarının aracılığı ile siyasete ne kadar yön verdikleri,

siyasal katılımı ne kadar sağlayabildikleri özellikle 2019 yerel seçimleri ele alınarak araştırılacaktır.

3.2.ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Temel Varsayım: Sivil toplum kuruluşuna üye olan bir birey daha katılımcı ve bilinçli siyasi davranış sergilemektedir. Siyaset içerisinde daha etkin olmaktadır. Kişinin siyasal katılımında aracı olan sivil toplum örgütleri kişiyi izleyici eylemden aktif eylemci düzeyine doğru taşımaktadır.

Alt Varsayımlar: -Aktif olarak çalışan, üyelerini bilinçlendiren sivil toplum kuruluşuna üye olan bir bireyin üyelik süresi arttıkça siyasal katılım düzeyi o denli artmaktadır.

-Sivil toplum örgütünün üyelerine vermiş olduğu eğitim, seminer gibi etkinlik sıklığı arttıkça kişinin siyasal katılım düzeyi doğru orantıda artmaktadır. Kişinin bu süreçte faaliyetlere katılması sorumluluk bilincini arttırmakta ve siyasal davranış sergilemeye yönlendirmektedir.

-Sivil toplum örgütlerinin üyelerine sunmuş olduğu faaliyet çeşidi üyelerinin katılım düzeyini belirlemektedir.

-Sivil toplum kuruluşunun karar alma aşamasında tercih ettiği yol, üyelerinin siyasal katılımı üzerinde etki etmektedir. Tüm üyelerinin karar alma sürecine dâhil edilmesi bireyin ileri düzeyde siyasal katılma davranışı göstermesini sağlamaktadır.

3.3.ARAŞTIRMANIN KAMSAMI VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Araştırma Hatay ilinin İskenderun ilçesindeki sivil toplum örgütlerine aktif olarak katılım sağlayan üyeler üzerinden yapılmıştır. Özellikle gerçek anlamda sivil toplum kuruluşu özelliğini sergilediği düşünülen, İskenderun'da gündem oluşturabilen, olağan toplantılarını yapabilen, aktif olarak çalışabilen dernekler ele alınmıştır.

Sivil toplum kuruluşları, başta üyelerinin olmak üzere toplumun çıkarları için çalışmalıdır. Sivil toplum kültürü gelişmemiş ülkelerde faaliyet gösteren birçok sivil toplum kuruluşu genel itibarıyla iktidarı ele geçirmek veya mevcut iktidarı korumak amacıyla kurulurlar. Ülkemizde de bu amaçlarla kurulan birçok sivil toplum örgütü

bulunmaktadır. Anket çalışması yapılırken özellikle bu tür örgütlenmelerden uzak durulmuş, toplum çıkarları doğrultusunda hareket etmeyi amaç edinen sivil toplum örgütleri ele alınmaya çalışılmıştır.

Sivil toplum kuruluşlarının bir diğer özelliği ise zorunlu üyeliğin esas alınmamasıdır. Sivil toplum örgütlerinde üyelik gönüllülük esası ile kurulmaktadır. Bu durum anket çalışmamızın yapıldığı sivil toplum örgütlerini seçerken dikkate alınmıştır.

Anket çalışmamızın yürütüldüğü derneklerin listesine Hatay Valiliği İl Dernekler Müdürlüğü'nün <http://www.hatay.gov.tr/il-dernekler-mudurlugu> sayfasından ulaşılmıştır. İskenderun ilçesi dışında faaliyet gösteren dernekler ele alınmamıştır.

Ele geçen veriler dâhilinde çalışmanın ikinci bölümünde belirtilen sivil toplum kuruluşlarının genel özelliklerine uyan ve çalışmalarına devam eden dernekler üzerinde anket çalışması yapılmıştır.

Hedeflenen doğrultuda eğitim, çevre, kültür, gençlik, mesleki dayanışma, sosyal dayanışma, sosyal hizmet alanlarında çalışma gösteren 8 derneğin her birine aktif olarak çalışmalara katılan 15 üyesi üzerinden anket çalışması yapılmıştır.

3.4.ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.4.1.Demografik Özellikler

Anket çalışmamızda kişilere cinsiyet, yaş ve doğum yerleri konusunda demografik özelliklerini ortaya koyacak sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar ve bu cevapların istatistikleri aşağıdaki başlıklarda detaylı olarak anlatılmıştır.

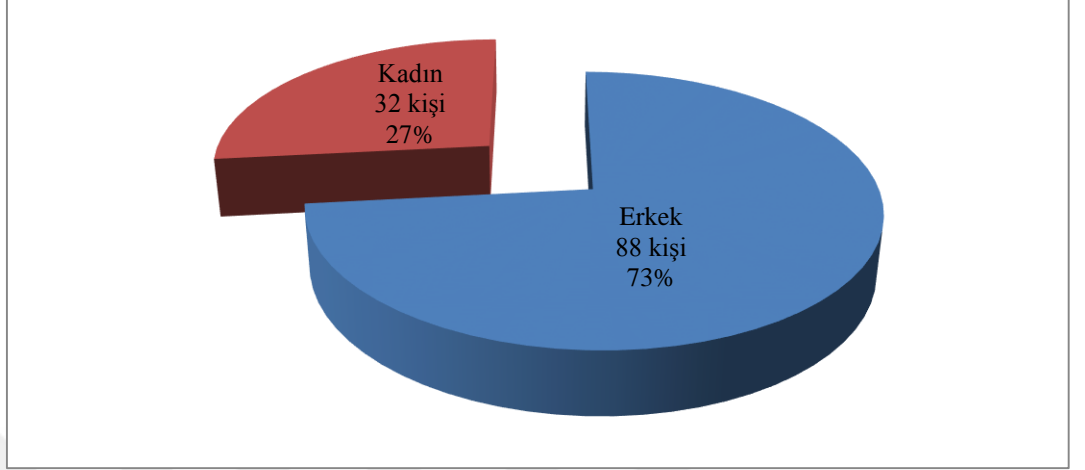
3.4.1.1.Cinsiyete Göre Dağılım

Ankete katılan 120 kişinin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde 32 kişinin kadın, 88 kişinin erkek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre yüzdesel dağılımı incelendiğinde; toplam katılımcı içerisinde %27'sinin kadınlardan, %73'ünün ise erkeklerden oluştuğu

görülmektedir. Toplum tarafından kadına yüklenen rol, siyasetin erkek işi olarak görülmesi, kadının ilgisini farklı yönlere toplaması bu durumun başlıca sebepleridir.

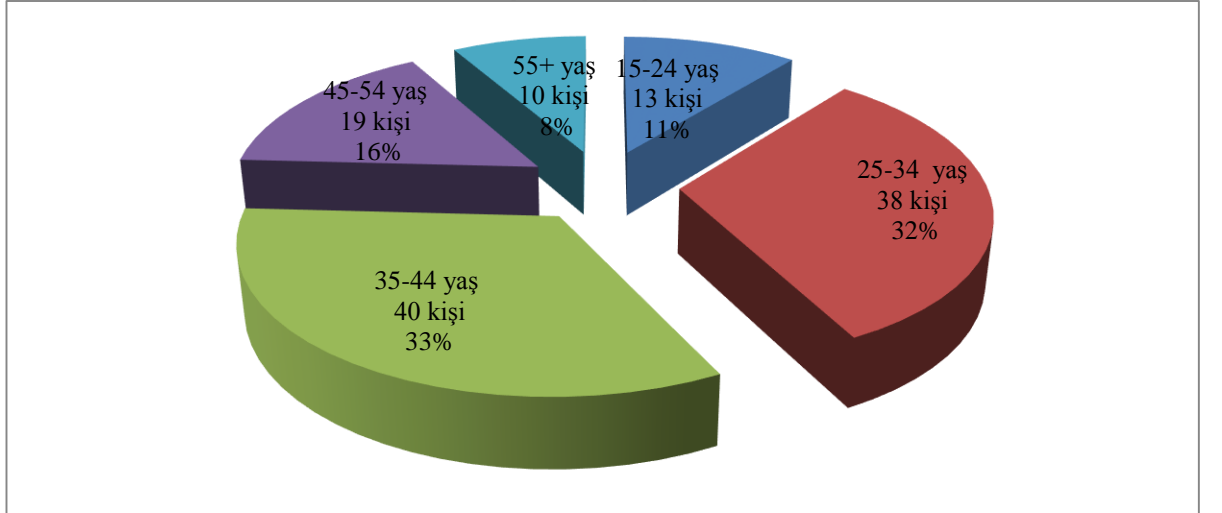
Şekil 1.
Ankete Katılanların Cinsiyete Göre Dağılım Grafiği

3.4.1.2. Yaşa Göre Dağılım

Sonuçlar incelendiğinde; ankete katılan toplam 120 kişiden 13 kişinin 15-24 yaş aralığında, 38 kişinin 25-34 yaş aralığında, 40 kişinin 35-44 yaş aralığında, 19 kişinin 45-54 yaş aralığında, 10 kişinin 55 ve daha fazla yaşa sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 2.
Ankete Katılanların Yaşa Göre Dağılım Grafiği

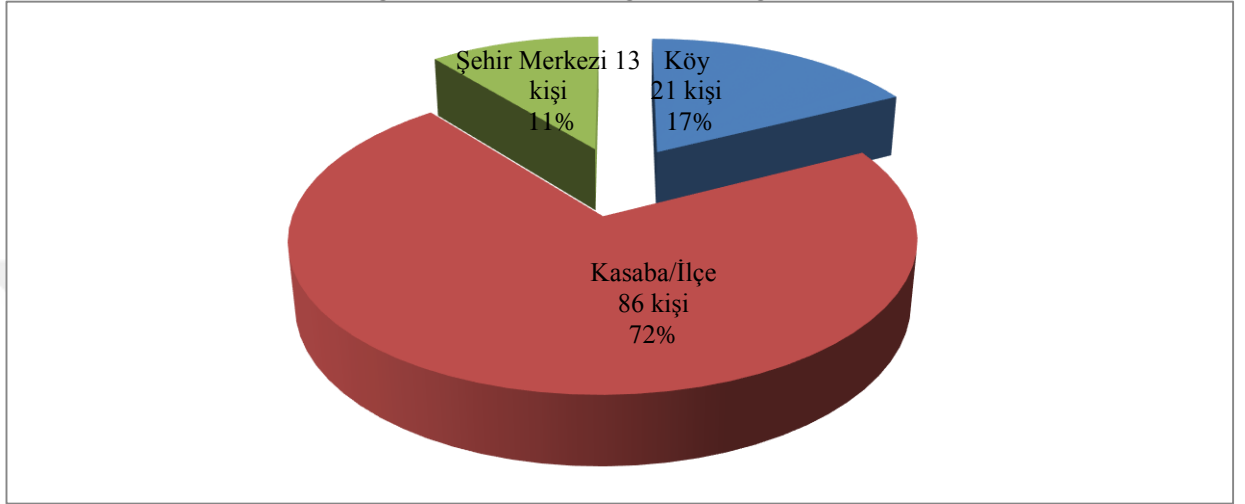
Yüzdesel dağılımlara bakıldığı zaman %11'i 15-24 yaş aralığında, %32'si 25-34 yaş aralığında, %33'ü 35-44 yaş aralığında, %16'sı 45-54 yaş aralığında, %8'i 55 üstü yaş aralığında katılımcının olduğu görülmektedir.

3.4.1.3.Doğum Yerine Göre Dağılımı

Ankete katılan 120 kişinin doğum yerlerine göre dağılımı incelendiğinde 21 kişinin köy, 86 kişinin kasaba/ilçe ve 13 kişinin şehir merkezi doğumlu olduğu görülmüştür.

Şekil 3.

Ankete Katılanların Doğum Yerine Göre Dağılım Grafiği

3.4.2.Sosyo-Kültürel Özellikler

Anket çalışmamızda kişilere eğitim, meslek ve gelirleri konusunda sosyo-kültürel özelliklerini ortaya koyacak sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar ve bu cevapların istatistikleri aşağıdaki başlıklarda detaylı olarak anlatılmıştır.

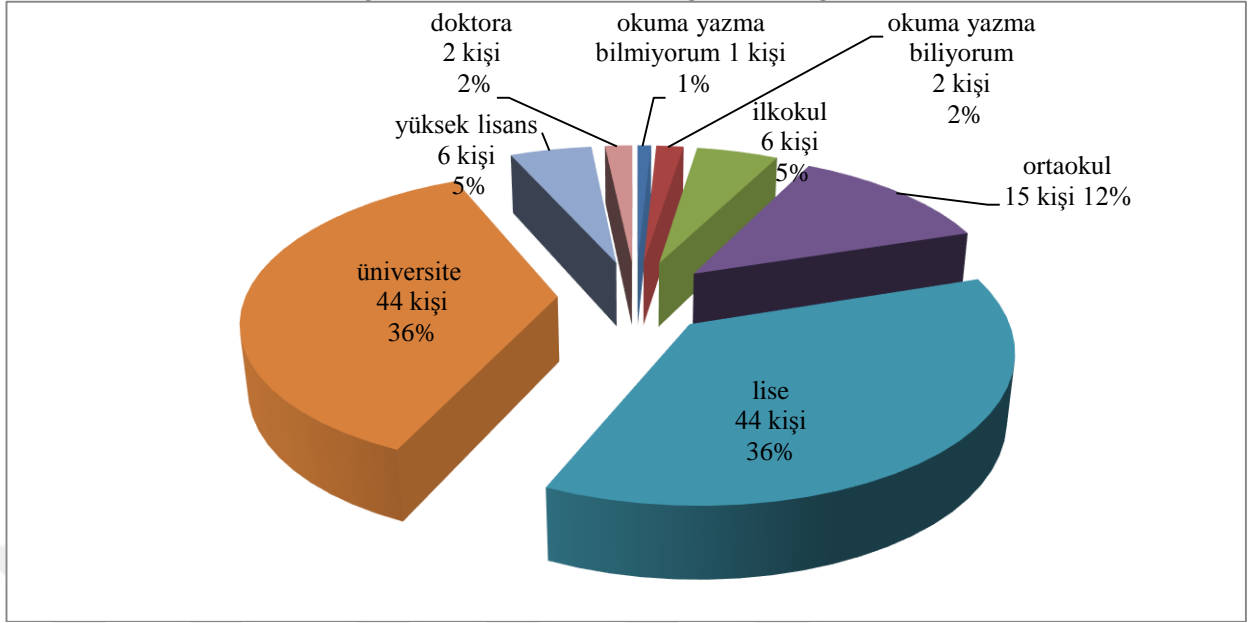
3.4.2.1.Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Ankete katılan 120 kişinin eğitim düzeyine göre dağılımına bakıldığında; 1 kişi okuma yazma bilmediğini, 2 kişi okuma yazma bildiğini, 6 kişi ilköğretim, 15 kişi ortaokul, 44 kişi lise, 44 kişi üniversite, 6 kişi yüksek lisans ve 2 kişi ise doktora mezunu olduğunu belirtmiştir.

Anket sonuçlarına göre öğrenim durumlarının yüzdesel dağılımı incelendiğinde %1'in okuma yazma bilmediği, %2'nin okuma yazma bildiği, %5'inin ilköğretim, 12'nin ortaokul, 36'nın lise, 36'nın üniversite, %5'inin yüksek lisans ve %2'nin ise doktora mezunu olduğu görülmektedir.

Şekil 4.

Ankete Katılanların Öğrenim Durumuna Göre Dağılım Grafiği

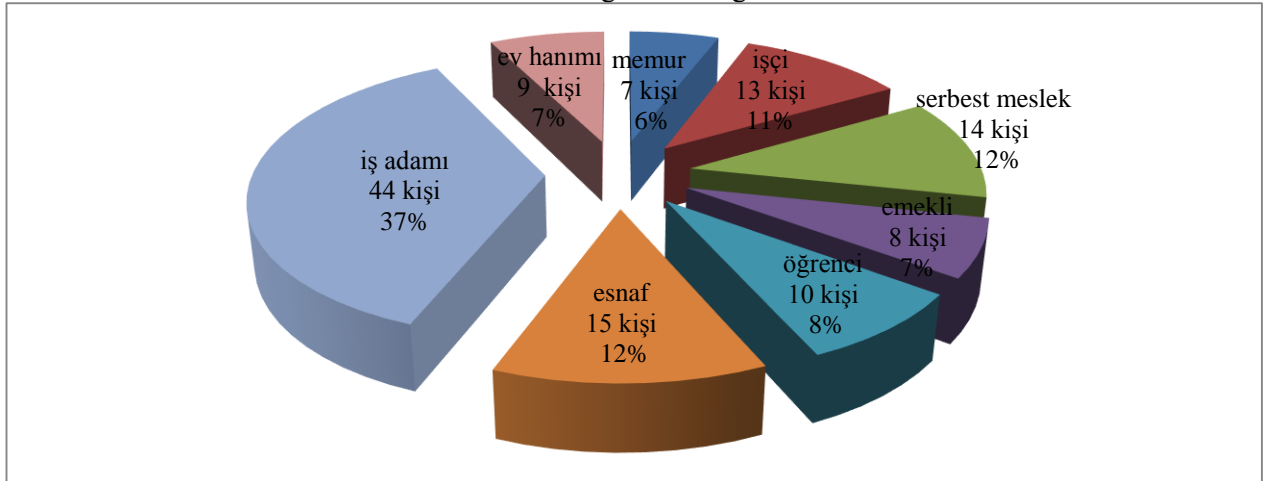
3.4.2.2. Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Ankete katılan 120 kişinin dağılımına bakıldığında; 7 kişinin memur, 13 kişinin işçi, 14 kişinin serbest meslek, 8 kişinin emekli, 10 kişinin öğrenci, 15 kişinin esnaf, 44 kişinin iş adamı, 9 kişinin ise ev hanımı olduğu görülmüştür.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; %6'sı memur, %11'i işçi, %12'si serbest meslek, %7'si emekli, %8'si öğrenci, %12'si esnaf, %37'si iş adamı, %7'si ise ev hanımı olduğu görülmektedir.

Şekil 5.

Ankete Katılanların Mesleklerine Göre Dağılım Grafiği

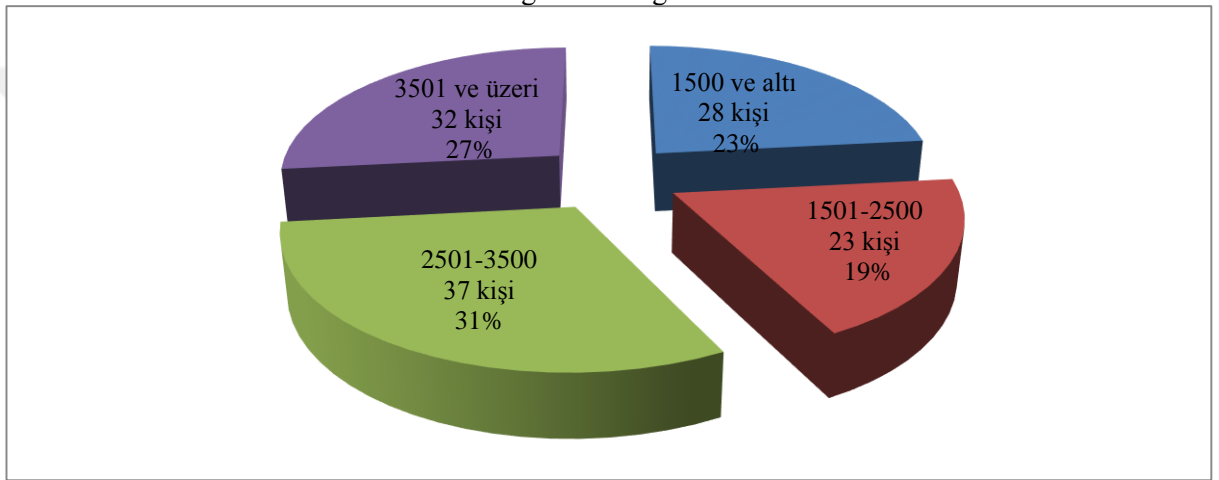
3.4.2.3. Gelire Göre Dağılım

Ankete katılan 120 kişinin dağılımına bakıldığında; 28 kişinin 0-1500 TL, 23 kişinin 1501-2500 TL, 37 kişinin 2501-3500 TL, 32 kişinin 3501 TL üstü ücret aldığı görülmektedir.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; %23'ü 0-1500 TL, %19'u 1501-2500 TL, %31'i 2501-3500 TL, %27'si 3501 TL üstü ücret aldığı görülmektedir.

Şekil 6.

Ankete Katılanların Gelire Göre Dağılım Grafiği

3.4.3. Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği

Anket çalışmamızda kişilere bulunduğu sivil toplum kuruluşuna ne kadar süredir üye olduğu, ne sıklıkla faaliyetlerine katıldığı, siyasal katılımını nasıl etkilediği gibi birçok konuda sivil toplum kuruluşu üyeliğinin detaylarını ortaya koyacak sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar ve bu cevapların istatistikleri aşağıdaki başlıklarda detaylı olarak anlatılmıştır.

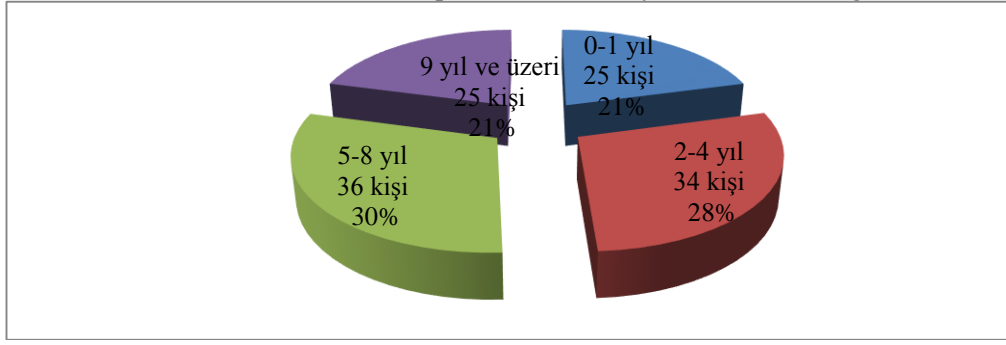
3.4.3.1. Sivil Toplum Kuruluşu Üyelik Süresi Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, katılımcıların 25 kişinin 0-1 yıl arası, 34 kişinin 2-4 yıl arası, 36 kişinin 5-8 yıl arası, 25 kişinin 9 yıl ve üstü sivil toplum kuruluşu üyeliği olduğu görülmektedir.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; katılımcıların %21'in 0-1 yıl arası, %28'i 2-4 yıl arası, %30'u 5-8 yıl arası, %21'i 9 yıl ve üstü sivil toplum kuruluşu üyesi olduğu görülmektedir.

Şekil 7.

Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşu Üyelik Süresi Grafiği

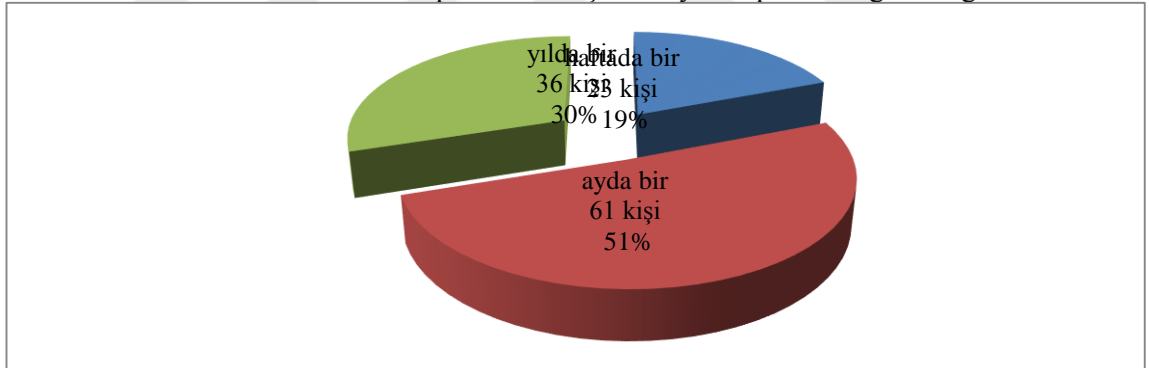
3.4.3.2.Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyet Yapma Sıklığı Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, katılımcıların 23 kişi haftada bir, 61 kişi ayda bir, 36 kişi yılda bir sivil toplum kuruluşunda faaliyet sıklığı olduğunu belirtmiştir.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; katılımcıların %19'u haftada bir, %51'i ayda bir, %30'u yılda bir sivil toplum kuruluşunda faaliyet sıklığı olduğunu belirtmiştir.

Şekil 8.

Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyet Yapma Sıklığı Grafiği

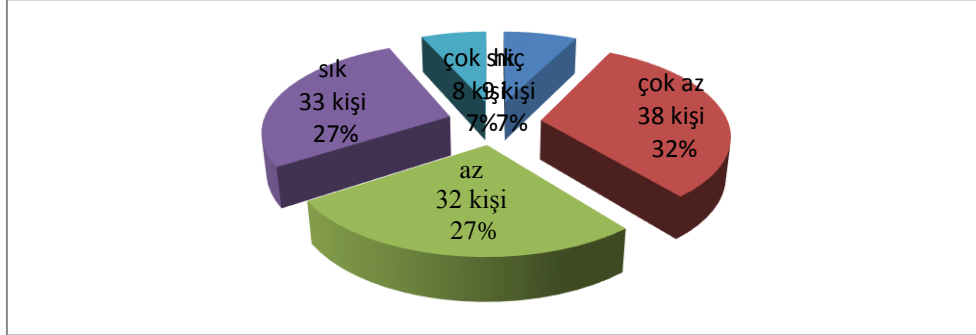

3.4.3.3.Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyetlerine Katılma Sıklığı Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, katılımcıların 9 kişi hiç, 38 kişi çok az, 32 kişi az, 33 kişi sık, 8 kişi çok sık sivil toplum kuruluşu faaliyetlerine katılma sıklığını belirtmiştir.

Şekil 9.

Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyetlerine Katılma Sıklığı Dağılımı Grafiği

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; katılımcılardan %7'si hiç, %32'si çok az, %27'si az, %27'si sık ve %7'si çok sık sivil toplum kuruluşu faaliyetlerine katılma sıklığı olduğunu belirtmiştir.

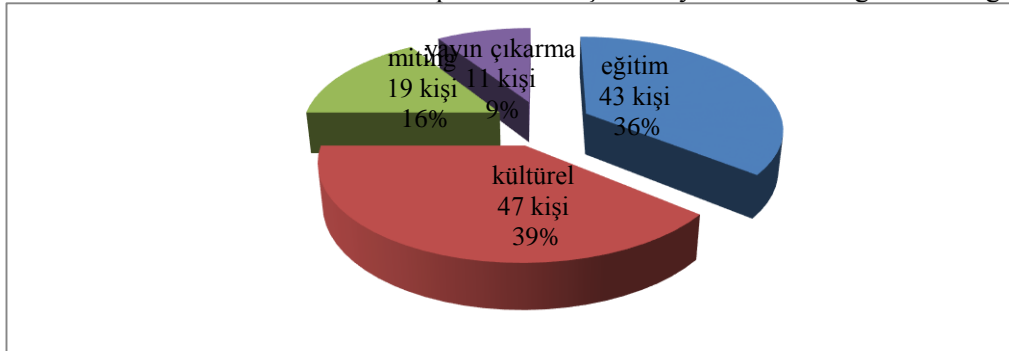
3.4.3.4.Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyet Konusu Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, katılımcıların 43 kişi eğitim, 47 kişi kültürel, 19 kişi miting, 11 kişi yayın çıkarma olarak sivil toplum kuruluşunun faaliyet konusunu belirtmiştir.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; katılımcıların %36'sı eğitim, %39'su kültürel, %16'sı miting ve %9'u yayın çıkarmak olarak STK faaliyet konusu belirtmişlerdir.

Şekil 10.

Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyet Konusu Dağılımı Grafiği

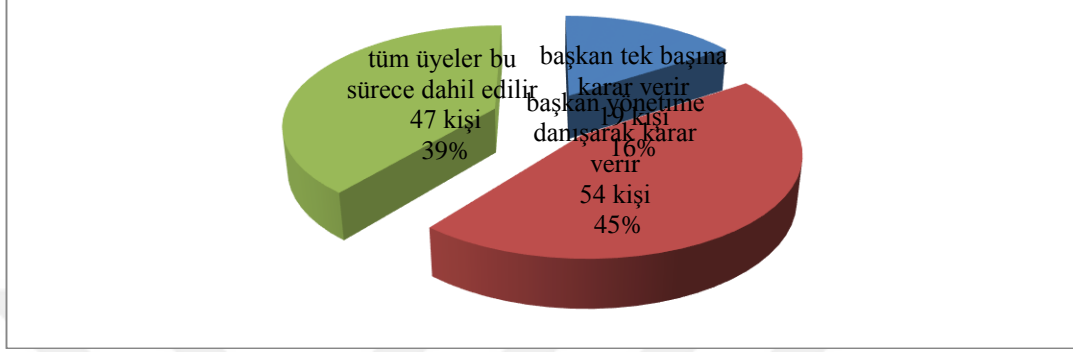
3.4.3.5.Sivil Toplum Örgütünün Nasıl Karar Aldığı Konusu Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, katılımcılardan 19 kişi başkan tek başına karar verir, 54 kişi başkan yönetime danışarak karar verir ve 47 kişi tüm üyeler bu sürece dâhil edilir şeklinde cevap vererek sivil toplum kuruluşunun nasıl karar aldığını belirtmiştir.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; katılımcılardan %16'sı başkan tek başına karar verir, %45'i başkan yönetime danışarak karar verir ve %39'u tüm üyeler bu sürece dâhil edilir şeklinde cevap vererek sivil toplum kuruluşunun nasıl karar aldığını belirtmiştir.

Şekil 11.

Ankete Katılanların Sivil Toplum Örgütünün Nasıl Karar Aldığını Gösteren Grafik

3.4.3.6.Sivil Toplum Kuruluşunun En Önemli İşlevi Nelerdir Cevabı

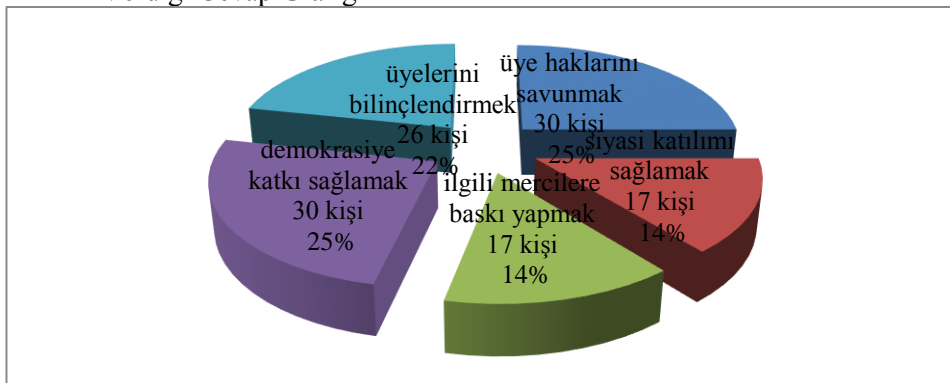
Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, sivil toplum kuruluşunun en önemli işlevi nedir soruna katılımcılardan 30 kişi üye haklarını savunmak, 17 kişi siyasi katılımı sağlamak, 17 kişi ilgili mercilere baskı yapmak, 30 kişi demokrasiye katkı sağlamak ve 26 kişi üyeleri bilinçlendirmek olduğu cevabını vermiştir.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; %25'i üye haklarını savunmak, %14'ü siyasi katılımı sağlamak, %14'ü ilgili mercilere baskı yapmak, %25'i demokrasiye katkı sağlamak ve %22'si üyelerini bilinçlendirmek şeklinde sivil toplum kuruluşunun en önemli işlevi nedir sorusuna cevap vermiştir.

Şekil 12.

Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşunun En Önemli Görevi Nedir Sorusuna Verdiği Cevap Grafiği

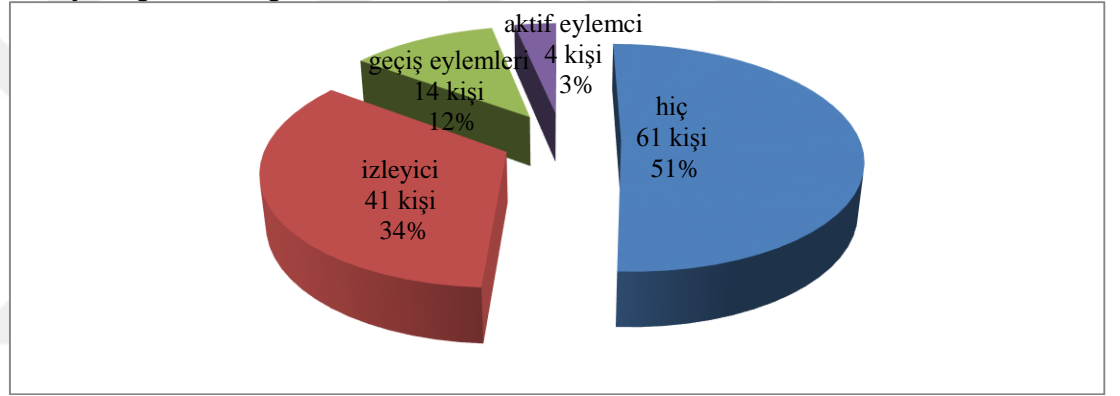
3.4.3.7.Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olmadan Önce Siyasal Katılım Düzeyi Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, katılımcılardan 61 kişi hiç, 41 kişi izleyici, 14 kişi geçiş eylemleri, 4 kişi aktif eylemci olarak sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyi olduğunu belirtmiştir.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; katılımcıların %51'i hiç, %34'ü izleyici, %12'si geçiş eylemci, %3'ü aktif eylemci olarak sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeylerinin olduğunu belirtmiştir.

Şekil 13.

Ankete Katılanların Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olmadan Önce Siyasal Katılım Düzeyi Dağılım Grafiği

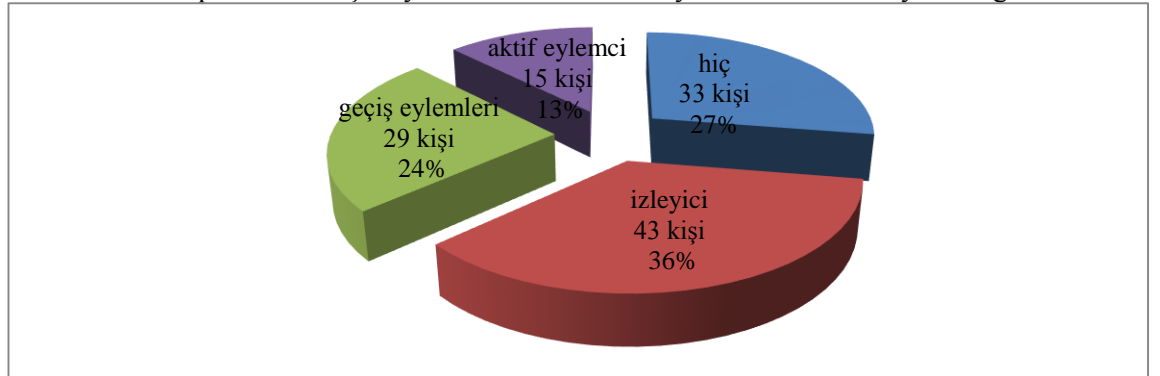
3.4.3.8.Sivil Toplum Üyesi Olduktan Sonra Siyasal Katılım Düzeyi

Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonra üyelerin siyasal katılım düzeyleri sorulduğunda katılımcılardan 33 kişi hiç, 43 kişi izleyici, 29 kişi geçiş eylemci, 15 kişi aktif eylemci olduğunu belirtmiştir.

Şekil 14.

Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olduktan Sonra Siyasal Katılım Düzeyi Grafiği

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; katılımcılardan %27'si hiç, %36'sı izleyici, %24'ü geçiş eylemci, %13'ü aktif eylemci olarak sivil toplum kuruluşu üyesi oluktan sonra siyasal katılım düzeyinin olduğunu belirtmiştir.

3.4.4.2019 Yerel Seçimlerinde Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği

Anket çalışmamızda kişilere 2019 yerel seçimlerinde yerel politikalara dâhil olabilme durumları hakkında, üyesi olduğu sivil toplum kuruluşunun siyasilere çıkarları doğrultusunda karar aldırabilme durumları gibi konularda sivil toplum kuruluşlarının yerel seçim dönemlerinde etkinliklerini ortaya koyabilmek adına sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar ve bu cevapların istatistikleri aşağıdaki başlıklarda detaylı olarak anlatılmıştır.

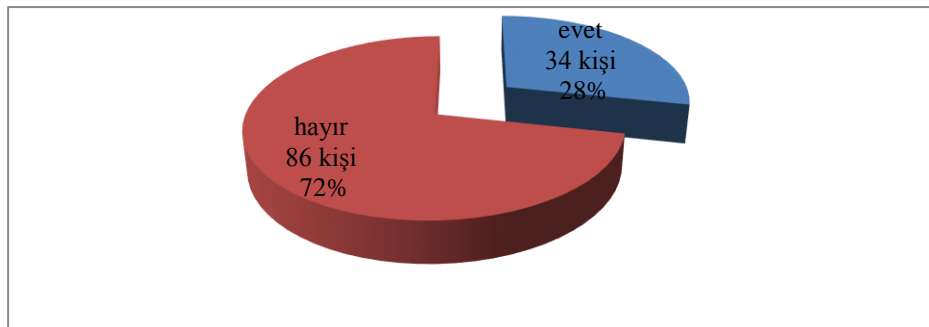
3.4.4.1.Yerel Politika Oluşum Sürecine Dâhil Olabilme Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, katılımcılardan 34 kişi evet, 86 kişi hayır cevabını vererek yerel politika oluşum sürecine dâhil olup/olamadıklarını belirtmiştir.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; katılımcılardan %28'i evet, %72'si hayır cevabını vererek yerel politika oluşum sürecine dâhil olup/olamadıklarını belirtmiştir.

Şekil 15.

Yerel Politika Oluşum Sürecine Dâhil Olabilme Grafiği

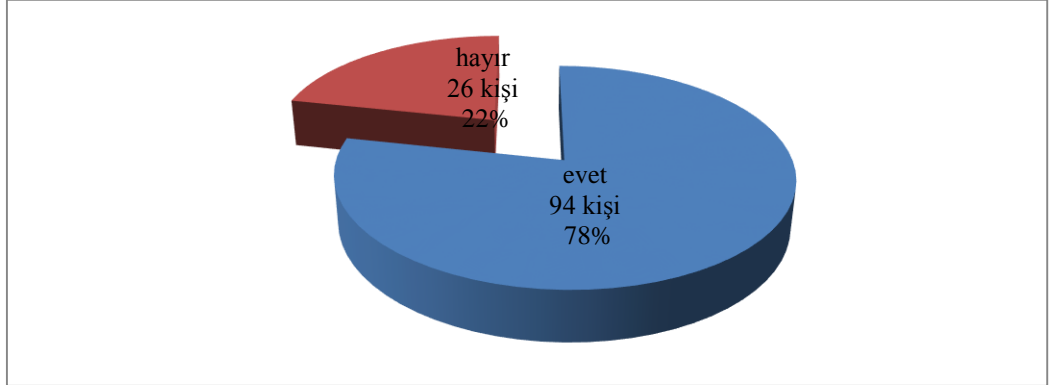
3.4.4.2.2019 Yerel Seçimlerinde En Etkin Siyasal Katılım Oy Kullanmak mıdır Sorusuna Verilen Cevap Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde 2019 yerel seçimlerinde en etkin siyasal katılım oy kullanmak mıdır sorusuna verilen cevap 94 kişi evet, 26 kişi hayır olduğu görülmüştür.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında ise bu soruya verilen cevabın %78'si evet, %22'si hayırdır hayır olarak görülmüştür.

Şekil 16.

2019 Yerel Seçimlerinde En Etkin Siyasal Katılım Yolu Oy Kullanmak mıdır Sorusuna Verilen Cevap Grafiği

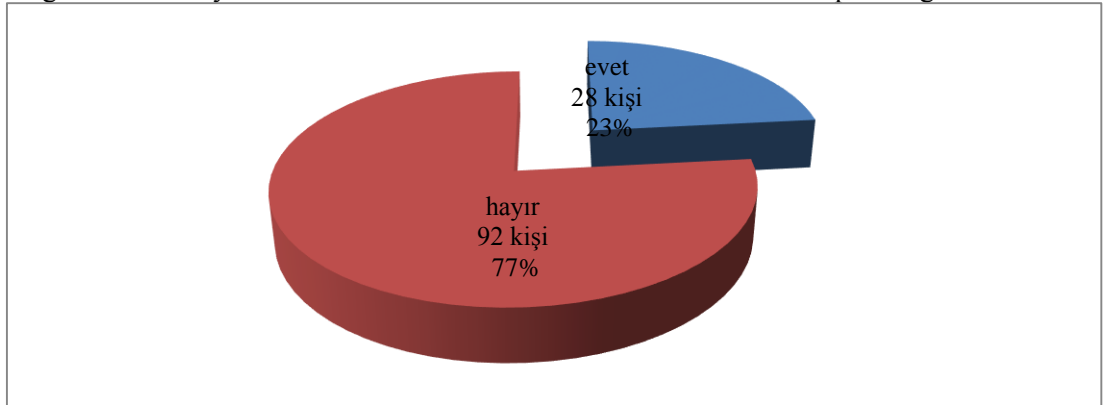
3.4.4.3.2019 Yerel Seçimlerinde Üye Olduğunuz Sivil Toplum Kuruluşu Çıkarları Doğrultusunda Siyasilere Karar Aldırabildi Mi Sorusunun Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, katılımcılardan 28 kişi evet, 92 kişi hayır cevabını 2019 yerel seçimlerinde üye olduğunuz sivil toplum kuruluşu çıkarları doğrultusunda siyasilere karar alırdı abildi mi sorusuna cevap vermiştir.

Ankete katılanların yüzdesel dağılımına bakıldığında; 2019 yerel seçimlerinde üye olduğunuz sivil toplum kuruluşu çıkarları doğrultusunda siyasilere karar alırdı abildi mi sorusuna verilen cevapların %23'ü evet, %77'si hayır olarak ifade edilmiştir.

Şekil 17.

2019 Yerel Seçimlerinde Üye Olduğunuz Sivil Toplum Kuruluşu Çıkarları Doğrultusunda Siyasilere Karar Aldırabildi Mi Sorusuna Verilen Cevap Grafiği

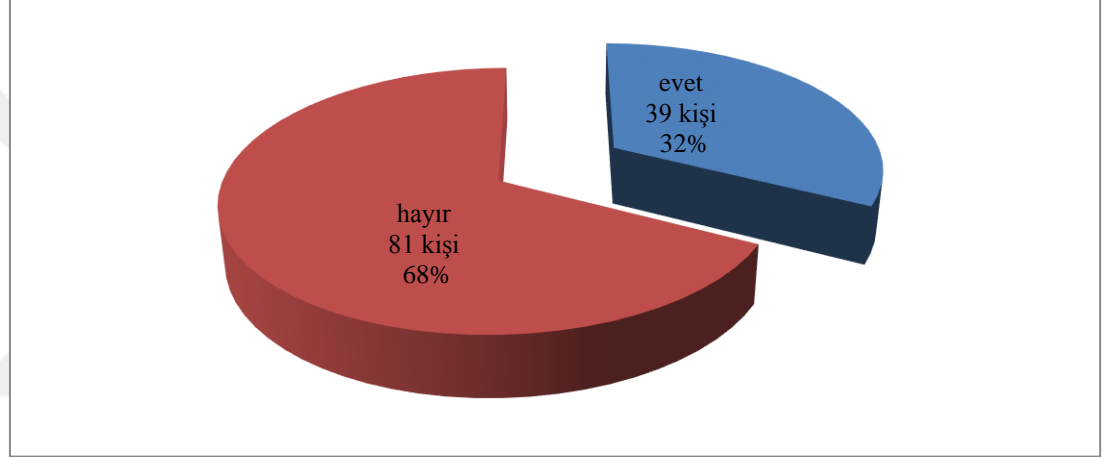
3.4.4.2019 Yerel Seçimlerinde Üye Olduğunuz Sivil Toplum Kuruluşu Siyasilere Gereken Baskıyı Yapabildi Mi Sorusuna Verilen Cevap Dağılımı

Anket sonuçları incelendiğinde, katılımcılar 2019 yerel seçimlerinde üye olduğunuz sivil toplum kuruluşu siyasilere gereken baskıyı yapabildi mi sorusuna 39 kişi evet, 81 kişi hayır olarak cevap vermiştir.

Ankete katılanların bu soruya vermiş olduğu cevaba yüzdesel dağılımda baktığımızda %32 evet, %68 hayır olarak görülmüştür.

Şekil 18.

2019 Yerel Seçimlerinde Üye Olduğunuz Sivil Toplum Kuruluşu Siyasilere Gereken Baskıyı Yapabildi Mi Sorusuna Verilen Cevap Grafiği

3.5.ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

3.5.1.Üyelik Süresi İle Siyasal Katılım Davranış Düzeyi Arasındaki İlişki

Bulduğunuz sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi ile siyasal katılım düzeyi arasındaki ilişkiye ki-kare analizi ile bakılmıştır. Analizde test edilen hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Bulduğunuz sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi ile siyasal katılım düzeyi arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : Bulduğunuz sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi ile siyasal katılım düzeyi arasında bir ilişki vardır.

Sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi 0-1 yıl olan üyelerden 13 kişi (%52) hiç, 10 kişi (%40) izleyici, 2 kişi (%8) geçiş dönemi düzeyinde siyasal katılım sağladıklarını belirtmiştir. Aktif eylemci olarak siyasal katılım sağlayan üye karşımıza çıkmamıştır.

Sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi 2-4 yıl olan üyelerden, 14 kişi (%41,2) hiç, 15 kişi (%44,1) izleyici, 4 kişi (%11,8) geçiş dönemi ve 1 kişi (%2,9) ise aktif eylemci düzeyinde siyasal katılım sağladıklarını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi 5-8 yıl olan üyelerden, 16 kişi (%44,4) izleyici, 17 kişi (%47,2) geçiş dönemi ve 3 kişi (%8,3) ise aktif eylemci düzeyinde siyasal katılım sağladıklarını belirtmiştir. Hiç siyasal katılım yapmayan üye karşımıza çıkmamıştır.

Sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi 9 yıl ve üzeri olan üyelerden 6 kişi (%24) hiç, 2 kişi (%8) izleyici, 6 kişi (%24) geçiş dönemi ve 11 kişi (%44) ise aktif eylemci, toplam 25 kişi (%100) bulunmaktadır.

Tablo 1.

Bulduğunuz sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi ile siyasal katılım düzeyi arasındaki ki-kare analiz tablosu

		Siyasal Katılım Düzeyi				Toplam	
		Hiç	İzleyici	Geçiş Eylemleri	Aktif Eylemci		
Sivil Toplum Kuruluşu Üyelik Süresi	0-1 yıl	13	10	2	0	25	
		52,0%	40,0%	8,0%	0,0%	100,0%	
	2-4 yıl	14	15	4	1	34	
		41,2%	44,1%	11,8%	2,9%	100,0%	
	5-8 yıl	0	16	17	3	36	
		0,0%	44,4%	47,2%	8,3%	100,0%	
	9 ve üzeri	6	2	6	11	25	
		24,0%	8,0%	24,0%	44,0%	100,0%	
	Toplam		33	43	29	15	120
			27,5%	35,8%	24,2%	12,5%	100,0%

Tablo 2.

Bulduğunuz sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi ile siyasal katılım düzeyi arasındaki ki-kare sonuç tablosu

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	63,445 ^a	9	,000
Likelihood Ratio	70,438	9	,000
Linear-by-Linear Association	33,016	1	,000
N of Valid Cases	120		

Veri setinde kayıp veri olmaksızın bulunduğunuz sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi ile siyasal katılım düzeyi arasında ilişkileri anlamlandırıldığı tablo 2’de çıkan ki kare test sonuçlarına göre; %95 güven (%5 hata) ile H_0 hipotezi reddedilir. Buna göre; Bulduğunuz sivil toplum kuruluşunda üyelik süresi ile siyasal katılım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yapılan analiz sonucu kişinin sivil toplum kuruluşu üyelik süresi arttıkça siyasal katılım derecesinin arttığı rahatlıkla söylenebilir.

3.5.2.Sivil Toplum Kuruluşu Faaliyetlerine Katılma Sıklığı İle Siyasal Davranış Düzeyi Arasındaki İlişki

Üye olduğunuz sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile siyasal katılım düzeyi arasındaki ilişkiye ki-kare analizi ile bakılmıştır. Analizde test edilen hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Üye olduğunuz sivil toplum kuruluşunun faaliyet sıklığı ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : Üye olduğunuz sivil toplum kuruluşunun faaliyet sıklığı ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasında bir ilişki vardır.

Üye olduğu sivil toplum kuruluşunun faaliyet sıklığını haftada bir olarak belirten üyelerden 13 kişi (%56,5) hiç, 4 kişi (%17,4) izleyici, 3 kişi (%13) geçiş dönemi ve 3 kişi (%13) aktif eylemci olarak siyasal katılım düzeyinin olduğunu belirtmiştir.

Üye olduğu sivil toplum kuruluşunun faaliyet sıklığını ayda bir olarak belirten üyelerden 11 kişi (%18) hiç, 28 kişi (%45,9) izleyici, 16 kişi (%26,2) geçiş dönemi ve 6 kişi (%9,8) ise aktif eylemci olarak siyasal katılım düzeyinin olduğunu belirtmiştir.

Üye olduğunuz sivil toplum kuruluşunun faaliyet sıklığını yılda bir olarak belirten üyelerden 9 kişi (%25) hiç, 11 kişi (%30,6) izleyici, 10 kişi (%27,8) geçiş dönemi ve 6 kişi (%16,7) ise aktif eylemci olarak siyasal katılım düzeyinin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.

Üye olduğunuz sivil toplum kuruluşunun faaliyet sıklığı ile siyasal katılım düzeyi ki-kare analiz tablosu

		Siyasal Katılım Düzeyi				Toplam
		Hiç	İzleyici	Geçiş Eylemleri	Aktif Eylemci	
Sivil Toplum Kuruluşunun Faaliyet Sıklığı	Haftada Bir	13	4	3	3	23
		56,5%	17,4%	13,0%	13,0%	100,0%
	Ayda Bir	11	28	16	6	61
		18,0%	45,9%	26,2%	9,8%	100,0%
	Yılda Bir	9	11	10	6	36
		25,0%	30,6%	27,8%	16,7%	100,0%
Toplam		33	43	29	15	120
		27,5%	35,8%	24,2%	12,5%	100,0%

Tablo 4.

Üye olduğunuz sivil toplum kuruluşunun faaliyet sıklığı ile siyasal katılım düzeyi arasında ki-kare sonuç tablosu

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,634 ^a	6	,016
Likelihood Ratio	14,848	6	,021
Linear-by-Linear Association	3,572	1	,059
N of Valid Cases	120		

Veri setinde kayıp veri olmaksızın üyesi olduğunuz sivil toplum kuruluşunun faaliyet sıklığı ile siyasal katılım düzeyi arasında ilişkileri anlamlandırıldığı tablo 4’ de çıkan ki-kare test sonuçlarına göre; %95 güven (%5 hata) ile H_0 hipotezi reddedilir. Buna göre; Üye olduğunuz sivil toplum kuruluşunun faaliyet sıklığı ile siyasal katılım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yapılan analiz sonucu sivil toplum kuruluşunun faaliyet yapma sıklığının artması kişinin siyasal katılım düzeyini arttırmamaktadır. Sonucun bu şekilde elde edilmesinin en önemli sebebi anket yapılan sivil toplum kuruluşlarının bir kısmının üyelerine eğitim vermek amacıyla kurulmasıdır. Bu sivil toplum kuruluşlarının amaçları üyelerini siyasal katılıma yönlendirmekten çok üyelerine eğitim vererek özellikle iş konusunda geliştirmektedir.

3.5.3.Sivil Toplum Kuruluşunun Karar Alma Şekli İle Siyasal Katılım Düzeyi Arasındaki İlişki

Sivil toplum kuruluşunda kararların nasıl alındığı ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasındaki ilişkiye ki-kare analizi ile bakılmıştır. Analizde test edilen hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Sivil toplum kuruluşunda kararların nasıl alındığı ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : Sivil toplum kuruluşunda kararların nasıl alındığı ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasında bir ilişki vardır.

Tablo 5.

Sivil toplum kuruluşunda kararların nasıl alındığı ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi ki-kare analiz tablosu

		STK Üyelik Sonrası Katılım				Toplam
		Hiç	İzleyici	Geçiş Eylemleri	Aktif Eylemci	
STK’da Kararların Nasıl Alındığı	Başkan Tek Başına Karar Verir	14	4	1	0	19
		73,7 %	21,1%	5,3%	0,0%	100,0%

Tablo 5. (Devamı)

		STK Üyelik Sonrası Katılım				Toplam
		Hiç	İzleyici	Geçiş Eylemleri	Aktif Eylemci	
	Başkan Yönetime Danışarak Karar Verir	14	26	13	1	54
		25,9 %	48,1%	24,1%	1,9%	100,0%
	Tüm Üyeler Bu Sürece Dahil Edilir	5	13	15	14	47
		10,6 %	27,7%	31,9%	29,8%	100,0%
Toplam		33	43	29	15	120
		27,5 %	35,8%	24,2%	12,5%	100,0%

Sivil toplum kuruluşunda kararların başkan tarafından alındığını belirten üyelerden, 14 kişi (%73,3) hiç, 4 kişi (%21,1) izleyici, 1 kişi (%5,3) geçiş eylemci düzeyinde siyasal katılım sağladığını belirtmiştir. Aktif eylemci düzeyinde siyasal katılım ortaya koyan üye karşımıza çıkmamıştır.

Sivil toplum kuruluşunda kararların yönetim tarafından alındığını belirten üyelerden, 14 kişi (%25,9) hiç, 26 kişi (%48,1) izleyici, 13 kişi (%24,1) geçiş dönemi ve 1 kişi (%1,9) ise aktif eylemci düzeyinde siyasal katılım sağladığını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşunda kararların tüm üyeler tarafından alındığını belirten üyelerden, 5 kişi (%10,6) hiç, 13 kişi (%27,7) izleyici, 15 kişi (%31,9) geçiş dönemi ve 14 kişi (%29,8) ise aktif eylemci düzeyinde siyasal katılım sağladığını belirtmiştir.

Tablo 6.

Sivil toplum kuruluşunda kararların nasıl alındığı ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi ki-kare sonuç tablosu

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	46,452 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	46,513	6	,000
Linear-by-Linear Association	34,720	1	,000
N of Valid Cases	120		

Veri setinde kayıp veri olmaksızın bulunduğu sivil toplum kuruluşunda kararların nasıl alındığı ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasında ilişkileri anlamlandırıldığı tablo 6'da çıkan ki kare test sonuçlarına göre; %95 güven (%5 hata) ile H_0 hipotezi reddedilir. Buna göre; sivil toplum kuruluşunda kararların nasıl alındığı ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yapılan analiz sonucundan sivil toplum kuruluşunun almış olduğu kararda üyeler bu sürece ne kadar çok dâhil ediliyorsa o derece üyelerinin siyasal katılım düzeylerinin arttığı anlaşılmaktadır.

3.5.4. Bireyin Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olmadan Önceki Siyasal Katılım Düzeyi İle Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olduktan Sonra Siyasal Katılım Düzeyi Arasındaki İlişki

Sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyi ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasındaki ilişkiye ki-kare analizi ile bakılmıştır. Analizde test edilen hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyiniz ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : Sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyiniz ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasında bir ilişki vardır.

Tablo 7.

Sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyiniz ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi ki-kare analiz tablosu

		Sivil Toplum Kuruluşu Üyelik Sonrası Katılım				Toplam
		Hiç	İzleyici	Geçiş Eylemleri	Aktif Eylemci	
STK üyelik öncesi katılım	Hiç	33	26	2	1	62
		53,2%	41,9%	3,2%	1,6%	100,0%
	İzleyici	0	17	23	1	41
		0,0%	41,5%	56,1%	2,4%	100,0%
	Geçiş Dönemi/ Aktif Eylemci	0	0	4	13	17
		0,0%	0,0%	23,5%	76,5%	100,0%
Toplam		33	43	29	15	120
		27,5%	35,8%	24,2%	12,5%	100,0%

Sivil toplum kuruluşu üyeliği öncesi katılım düzeyi hiç olanların sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeylerine bakıldığı zaman, üyelere 33 kişinin (%73,3) hiç, 4 kişinin (%21,1) izleyici, 1 kişinin (%5,3) geçiş dönemi düzeyinde siyasal katılım sağladığı görülmektedir. Aktif eylemci düzeyinde siyasal katılım sağlayan üye ise karşımıza çıkmamıştır.

Sivil toplum kuruluşu üyeliği öncesi katılım düzeyi izleyici olanların sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeylerine bakıldığı zaman, üyelere 17 kişinin (%41,5) izleyici, 23 kişinin (%56,1) geçiş dönemi ve 1 kişinin (%2,4) ise aktif eylemci düzeyinde siyasal katılım sağladığı görülmektedir. Hiç siyasal katılım sağlamadığını belirten üye ise karşımıza çıkmamıştır.

Sivil toplum kuruluşu üyeliği öncesi katılım düzeyi geçiş dönemi/aktif eylemci olanların sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeylerine bakıldığı zaman, üyelere 4 kişinin (%23,5) geçiş dönemi ve 13 kişinin (%76,5) aktif eylemci düzeyinde siyasal katılım sağladığı görülmektedir. Hiç katılım sağlamayan veya izleyici düzeyinde katılım sağlayan üye karşımıza çıkmamıştır.

Tablo 8.

Sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyiniz ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi ki-kare sonuç tablosu

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	131,374 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	126,918	6	,000
Linear-by-Linear Association	77,803	1	,000
N of Valid Cases	120		

Veri setinde kayıp veri olmaksızın sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyi ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasında ilişkileri anlamlandırıldığı tablo 8’de çıkan ki-kare test sonuçlarına göre; %95 güven (%5 hata) ile H_0 hipotezi reddedilir. Buna göre; sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyi ile sivil toplum kuruluşu üyeliği sonrası siyasal katılım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yapılan analizden çıkan sonuç sivil toplum kuruluşu üyesi olan bir bireyin siyasal katılım düzeyinin arttığıdır. Sivil toplum kuruluşu üyesi olan bir birey diğer üyelere etkilenmekte ve siyasal olaylarla ilgilenmeye başlamaktadır. Olaylar karşısında pasif kalmamakta, aktif olarak siyasal katılım gerçekleştirme eğiliminde olmaktadır. Ayrıca sivil toplum kuruluşları bireylere kendilerini gerçekleştirebilme olanağı tanımakta ve kişilere siyasal ortamla daha yakın ilişkiler kurmasını sağlayabilmektedir.

3.5.5.Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olmadan Önceki Siyasal Katılım Düzeyi İle Yerel Politika Oluşum Sürecine Katılım Arasındaki İlişki

Sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyi ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasındaki ilişkiye ki-kare analizi ile bakılmıştır. Analizde test edilen hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyi ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : Sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyi ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasında bir ilişki vardır.

Tablo 9.

Sivil toplum üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyiniz ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu ki-kare analiz tablosu

		Yerel Politika Oluşum Sürecine Dâhil Olabilme Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
STK Üyelik Öncesi Katılım	Hiç	14	48	62
		22,6%	77,4%	100,0%
	İzleyici	9	32	41
		22,0%	78,0%	100,0%
	Geçiş Dönemi/Aktif Eylemci	11	6	17
		64,7%	35,3%	100,0%
Toplam		34	86	120
		28,3%	71,7%	100,0%

Sivil toplum kuruluşuna üye olmadan önce siyasal katılım düzeyini hiç olarak belirten üyelere, 14 kişi (%22,6) yerel politika oluşum sürecine dâhil olabildiğini, 48 kişi (%77,4) ise bu sürece dâhil olamadıklarını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşuna üye olmadan önce siyasal katılım düzeyini izleyici olarak belirten üyelere, 9 kişi (%22) yerel politika oluşum sürecine dâhil olabildiğini, 32 kişi (%78) ise bu sürece dâhil olamadıklarını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşuna üye olmadan önce siyasal katılım düzeyini geçiş dönemi/aktif eylemci olarak belirten üyelere, 11 kişi (%64,7) yerel politika oluşum sürecine dâhil olabildiğini, 6 kişi (%35,3) ise bu sürece dâhil olamadıklarını belirtmiştir.

Tablo 10.

Sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyiniz ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasında ki-kare sonuç tablosu

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,909 ^a	2	,002
Likelihood Ratio	11,592	2	,003
Linear-by-Linear Association	7,473	1	,006
N of Valid Cases	120		

Veri setinde kayıp veri olmaksızın sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyiniz ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasında ilişkileri anlamlandırıldığı tablo 10'da çıkan ki-kare test sonuçlarına göre; %95 güven (%5 hata) ile H_0 hipotezi reddedilir. Buna göre; sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyiniz ile yerel politika oluşum sürecine dâhil durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yapılan analiz sonucunda sivil toplum kuruluşu üyeliği öncesi kişinin siyasal katılım düzeyi arttıkça yerel politikalara katılım düzeyinin de doğru orantıda arttığıdır.

3.5.6.Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi Olduktan Sonraki Siyasal Katılım Düzeyi İle Yerel Politika Oluşum Sürecine Katılım Arasındaki İlişki

Sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeyi ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasındaki ilişkiye ki-kare analizi ile bakılmıştır. Analizde test edilen hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeyi ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : Sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeyi ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasında bir ilişki vardır.

Sivil toplum kuruluşuna üye olduktan sonra siyasal katılım düzeyini hiç olarak belirten üyelerden, 1 kişi (%3) yerel politika oluşum sürecine dâhil olabildiğini, 32 kişi (%97) ise bu sürece dâhil olmadıklarını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşuna üye olduktan sonra siyasal katılım düzeyini izleyici olarak belirten üyelere, 13 kişi (%30,2) yerel politika oluşum sürecine dâhil olabildiğini, 30 kişi (%69,8) ise bu sürece dâhil olmadıklarını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşuna üye olduktan sonra siyasal katılım düzeyini geçiş dönemi olarak belirten üyelere, 9 kişi (%31) yerel politika oluşum sürecine dâhil olabildiğini, 20 kişi (%69) ise bu sürece dâhil olmadıklarını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşuna üye olduktan sonra siyasal katılım düzeyini aktif eylemci olarak belirten üyelere, 11 kişi (%73,3) yerel politika oluşum sürecine dâhil olabildiğini, 4 kişi (%26,7) ise bu sürece dâhil olmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 11.

Sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeyiniz ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu ki-kare analiz tablosu

		Yerel Politika Oluşum Sürecine Dahil Olabilme Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
STK Üyelik Sonrası Katılım	Hiç	1	32	33
		3,0%	97,0%	100,0%
	İzleyici	13	30	43
		30,2%	69,8%	100,0%
	Geçiş Eylemleri	9	20	29
		31,0%	69,0%	100,0%
Aktif Eylemci	11	4	15	
	73,3%	26,7%	100,0%	
Toplam		34	86	120
		28,3%	71,7%	100,0%

Veri setinde kayıp veri olmaksızın sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeyi ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasında ilişkileri anlamlandırıldığı tablo 11’de çıkan ki-kare test sonuçlarına göre; %95 güven (%5 hata) ile H_0 hipotezi reddedilir. Buna göre; sivil toplum kuruluşu

üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeyi ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Sivil toplum kuruluşu olan bir bireyin siyasal katılım düzeyi arttığı gibi aynı zamanda yerel politika oluşum sürecine katılım düzeyinin de doğru oranda arttığı görülmektedir.

Tablo 12.

Sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeyiniz ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu ki-kare sonuç tablosu

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	25,545 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	28,071	3	,000
Linear-by-Linear Association	21,499	1	,000
N of Valid Cases	120		

3.5.7.Sivil Toplum Kuruluşunun Faaliyet Türü İle Sivil Toplum Kuruluşunun Çıkarları Doğrultusunda Karar Aldırabilmesi Arasındaki İlişki

Sivil toplum kuruluşunun gerçekleştirdiği faaliyetleri ile 2019 yerel seçimlerinde çıkarları doğrultusunda siyasalere karar alırdırbildi mi arasındaki ilişkiye ki-kare analizi ile bakılmıştır. Analizde test edilen hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Sivil toplum kuruluşu gerçekleştirdiği faaliyetler ile 2019 yerel seçimlerinde çıkarları doğrultusunda siyasalere karar alırdırbildi mi arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : Sivil toplum kuruluşu gerçekleştirdiği faaliyetleri ile 2019 yerel seçimlerinde çıkarları doğrultusunda siyasalere karar alırdırbildi mi arasında bir ilişki vardır.

Sivil toplum kuruluşunun gerçekleştirdiği faaliyet türünü eğitim olarak belirten üyelerden 3 kişi (%7) 2019 yerel seçimlerinde üyesi olduğu sivil toplum kuruluşunun çıkarları doğrultusunda karar alırdırbildiğini, 40 kişinin (%93) ise bu süreçte çıkarları konusunda karar alırdıramadığını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşunun gerçekleştirdiği faaliyet türünü kültürel olarak belirten üyelerden, 14 kişi (%29,8) 2019 yerel seçimlerinde üyesi olduğu sivil toplum

kuruluşunun çıkarları doğrultusunda karar alırdıabildiğini, 33 kişinin (%70,2) ise bu süreçte çıkarları konusunda karar alırdıamadığını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşunun gerçekleştirdiği faaliyet türünü miting olarak belirten üyelerden, 9 kişi (%47,4) 2019 yerel seçimlerinde üyesi olduğu sivil toplum kuruluşunun çıkarları doğrultusunda karar alırdıabildiğini, 10 kişinin (%52) ise bu süreçte çıkarları konusunda karar alırdıamadığını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşunun gerçekleştirdiği faaliyet türünü yayın çıkarma olarak belirten üyelerden, 2 kişi (%18,2) 2019 yerel seçimlerinde üyesi olduğu sivil toplum kuruluşunun çıkarları doğrultusunda karar alırdıabildiğini, 9 kişi (%81,8) ise bu süreçte çıkarları konusunda karar alırdıamadığını belirtmiştir.

Tablo 13.

Bulduğunuz sivil toplum kuruluşu gerçekleştirdiği faaliyetleri ile 2019 yerel seçimlerinde üye olduğunuz sivil toplum kuruluşu çıkarları doğrultusunda siyasilere karar alırdıabildi mi ki-kare analiz tablosu

		2019 Yerel Seçimlerinde Üye Oldüğunuz Sivil Toplum Kuruluşu Çıkarları Doğrultusunda Siyasilere Karar Aldırdıabildi Mi?		Total	
		Evet	Hayır		
Bulduğunuz STK'nın Gerçekleştirdiği Faaliyetler	Eğitim	3	40	43	
		7,0%	93,0%	100,0%	
	Kültürel	14	33	47	
		29,8%	70,2%	100,0%	
	Miting	9	10	19	
		47,4%	52,6%	100,0%	
	Yayın Çıkarma	2	9	11	
		18,2%	81,8%	100,0%	
	Total		28	92	120
			23,3%	76,7%	100,0%

Tablo 14.

Bulduğunuz sivil toplum kuruluşu gerçekleştirdiği faaliyetleri ile 2019 yerel seçimlerinde üye olduğunuz sivil toplum kuruluşu çıkarları doğrultusunda siyasilere karar aldırabildi mi ki-kare sonuç tablosu

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,824 ^a	3	,003
Likelihood Ratio	14,656	3	,002
Linear-by-Linear Association	5,731	1	,017
N of Valid Cases	120		

Veri setinde kayıp veri olmaksızın bulunduğunuz sivil toplum kuruluşu gerçekleştirdiği faaliyetleri ile 2019 yerel seçimlerinde üye olduğunuz sivil toplum kuruluşunun çıkarları doğrultusunda siyasilere karar aldırabildi mi arasında ilişkileri anlamlandırıldığı tablo 14'de çıkan ki-kare test sonuçlarına göre; %95 güven (%5 hata) ile H_0 hipotezi reddedilir. Buna göre; Bulduğunuz sivil toplum kuruluşu gerçekleştirdiği faaliyetleri ile 2019 yerel seçimlerinde üye olduğunuz sivil toplum kuruluşunun çıkarları doğrultusunda siyasilere karar aldırabildi mi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Sivil toplum kuruluşun göstermiş olduğu faaliyet çeşidi siyasilere karar aldırabilme konusunda etkilidir. Yapılan anketten elde edilen verilerden de anlaşılacağı üzere eğitim, kültürel, yayın çıkarma gibi faaliyet yürüten sivil toplum örgütleri siyasilere menfaatleri doğrultusunda karar aldırma yetersiz kalırken, miting gibi sahada faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları daha etkili olabilmektedir.

3.5.8.Sivil Toplum Kuruluşunun Faaliyetlerine Katılım Sıklığı İle Bireyin Yerel Politika Sürecine Katılım Arasındaki İlişki

Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasındaki ilişkiye ki-kare analizi ile bakılmıştır. Analizde test edilen hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile yerel politika oluşum sürecine dahi olabilme durumu arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile yerel politika oluşum sürecine dahi olabilme durumu arasında bir ilişki vardır.

Tablo 15.

Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu ki-kare analiz tablosu

		Yerel Politika Oluşum Sürecine Dâhil Olabilme Durumu		Toplam	
		Evet	Hayır		
STK'nın Faaliyetlerine Katılma Sıklığı	Hiç	0	9	9	
		0,0%	100,0%	100,0%	
	Çok Az	4	34	38	
		10,5%	89,5%	100,0%	
	Az	8	24	32	
		25,0%	75,0%	100,0%	
	Sık	17	16	33	
		51,5%	48,5%	100,0%	
	Çok Sık	5	3	8	
		62,5%	37,5%	100,0%	
	Toplam		34	86	120
			28,3%	71,7%	100,0%

Tablo 16.

Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu ki-kar sonuç tablosu

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,000 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	25,192	4	,000
Linear-by-Linear Association	21,995	1	,000
N of Valid Cases	120		

Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine hiç katılmadığını belirten 9 üyenin tamamı yerel politikalara da hiç dâhil olmadıklarını belirtmiştir. Üyesi olduğu sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine hiç katılmadığını belirten üyelerin yerel politikalara da katılmadığı görülmektedir.

Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığını çok az olarak belirten üyelerden, 4 kişi (%10,5) yerel politikalara dâhil olabildiklerini, 34 kişi (%89,5) ise bu politikalara dâhil olmadıklarını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığını az olarak belirten üyelerden, 8 kişi (%25) yerel politikalara dâhil olabildiklerini, 24 kişi (%75) ise bu politikalara dâhil olmadıklarını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığını sık olarak belirten üyelerden, 17 kişi (%51,5) yerel politikalara dâhil olabildiklerini, 16 kişi (%48,5) ise bu politikalara dâhil olmadıklarını belirtmiştir.

Sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığını çok sık olarak belirten üyelerden, 5 kişi (%62,5) yerel politikalara dâhil olabildiklerini, 3 kişi (%37,5) ise bu politikalara dâhil olmadıklarını belirtmiştir.

Veri setinde kayıp veri olmaksızın sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasında ilişkilerin anlamlandırıldığı tablo 16'da çıkan ki-kare test sonuçlarına göre; %95 güven (%5 hata) ile H_0 hipotezi reddedilir. Buna göre; sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile yerel politika oluşum sürecine dâhil olabilme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Sivil toplum kuruluşu faaliyetlerine katılma sıklığı artan bir bireyin yerel politika oluşum sürecine de katılım sağladığı görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları faaliyet yapma sıklığını ne kadar çok arttırırsa o denli üyelerini yerel politika sürecine dâhil edebilecektir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sivil toplum kuruluşu üyeliğinin siyasal katılım üzerindeki etkisi araştırılırken özellikle 2019 yerel seçimleri ele alınan çalışmamızda, İskenderun ilçesinde örgütlenen sivil toplum kuruluşlarına üye kişiler üzerinde yapılan anket çalışmamızın sonuçlarını genel olarak şöyle değerlendirebiliriz.

Çalışmada öncelikle sivil toplum kuruluşu üyeleri arasında erkek üyelerin kadın üyelere göre daha fazla katılım sağladığı gözlemlenmiştir. Bunun temel sebebi toplumsal olarak kadına çizilen roldür. Bundan dolayı olarak sivil toplum kuruluşlarında kadın üye azlığı ortaya çıkmaktadır. Siyasetin sadece erkek işi olarak görüldüğü toplumumuzda öncelikle bu algının kırılması gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının daha çok kadınlara yönelik faaliyet yürütmesi gerekmektedir.

Araştırmamızda üyelerin üyelik süresi ile siyasal katılım düzeyleri incelenmiş ve kişinin üyelik süresi arttıkça siyasal katılım oranının da arttığı gözlemlenmiştir. Üyelik süresi 0-1 yıl olanların siyasal katılım oranı incelendiğinde %52 hiç katılım yapmadığını, %40 izleyici olarak kaldığını ve %8 aktif eylem düzeyine geçiş aşamasında olduğunu belirtmiştir. Ayrıca aktif eylemci olmaması dikkat çekmiştir. Üyelik süresi 2-4 yıl olanların siyasal katılım oranına bakıldığında %41,2 hiç, %44,1 izleyici, %11,8 geçiş dönemi ve %2,9 aktif eylemci olarak karşımıza çıkmıştır. (Tablo 1) Sivil toplum kuruluşlarında üye olarak geçen yıllar kişiyi bilinçlendirmekte, siyasal katılım sağlayabilmesi için gerekli ortamı hazırlamakta, hedeflere ulaşma noktasında harekete geçirmektedir. Bu nedenle sivil toplum kuruluşunda bireyin üye olduğu süre oldukça önemlidir. Sivil toplum kuruluşları üyelerini daha çok uzun yıllar üyelik sürecinde tutacak faaliyetler belirlemelidir.

Çalışmamızda sivil toplum kuruluşu faaliyetlerine üyelerinin katılma sıklığı ile siyasal katılım düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Üyelerin sivil toplum kuruluşu faaliyetlerine katılma sıklığını arttırması siyasal katılım düzeylerinde herhangi bir artışa sebep olmamıştır. Sivil toplum kuruluşu etkinliklerine ayda bir katılan üyelerden %18 hiç, %45,9 izleyici, %26,2 geçiş dönemi ve %9,8 aktif olarak siyasal katılım düzeylerinin olduğunu belirtirken, sivil toplum kuruluşu etkinliklerine yılda bir olarak katılan üyelerden %25 hiç, %30,6 izleyici, %27,8 geçiş dönemi ve %16,7 aktif eylemci olarak siyasal katılım düzeyi olduğunu belirtmiştir. (Tablo 3)

Bunun temel sebebi araştırmamızı yaptığımız bazı sivil toplum kuruluşlarının üyelerine eğitim faaliyetini sunmasıdır. Bu sivil toplum kuruluşlarının esas amacı üyelerini siyasal katılım noktasında yönlendirmekten çok kendi kuruluş amacı olan iş kolları üzerinde üyelerini eğitmektir.

Anket çalışmamızdan çıkarılan bir diğer sonuç ise kişinin üyesi olduğu sivil toplum kuruluşunun karar alma şekli ile siyasal katılım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğudur. Kararın sadece başkan tarafından alındığı sivil toplum kuruluşundaki üyelerin %73,3'ü hiç, %21,1'i izleyici, %5,3'ü geçiş dönemi olarak siyasal katılım düzeyi olduğunu belirtmiştir. Aktif katılımcı ise görülmemiştir. Kararların tüm üyelere danışarak alındığı sivil toplum kuruluşlarında üyeler %10,6 hiç, %27,7 izleyici, %31,9 geçiş dönemi ve %29,8 aktif eylemci olarak karşımıza çıkmıştır. (Tablo 5) Karar alma sürecine üyeler ne denli dâhil edilebiliyorsa aynı oranda siyasal katılım düzeylerinin arttığı görülmektedir. Üyenin karar alma sürecine dâhil edilmesi sorumluluk bilincini uyandırmakta, sivil toplum kuruluşunun amaçlarına ulaşmasında aktif olarak harekete geçmesini sağlamaktadır.

Saha çalışmamızda bireyin sivil toplum kuruluşuna üye olmadan önceki siyasal katılım düzeyi ile sivil toplum kuruluşu üyesi olduktan sonraki siyasal katılım düzeyi arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Sivil toplum kuruluşu üyesi olmadan önceki siyasal katılım düzeyine bakıldığında üyelerin %51 hiç, %34 izleyici, %12 geçiş döneminde olduğunu belirtmiştir. Aktif eylemci ise %3 düzeyinde kalmıştır. Sivil toplum üyesi olduktan sonra ise üyelerin siyasal katılım düzeyi incelendiğinde %27 hiç, %36 izleyici, %24 geçiş eylemi ve %13 aktif eylemci düzeyi olduğunu belirtmiştir. Sivil toplum kuruluşları bireyin siyasal katılma davranışını önemli ölçüde etkilemektedir. Kişinin katılım düzeyini bir ya da iki düzey üste taşımaktadır.

Çalışmamızda sivil toplum kuruluşunun faaliyet türü ile sivil toplum kuruluşunun 2019 yerel seçimlerinde çıkarları doğrultusunda karar alabilmesi arasındaki ilişki ele alınmıştır. Faaliyet türü eğitim, kültürel, yayın çıkarma olan sivil toplum kuruluşlarının faaliyet türü miting olan sivil toplum kuruluşlarına göre daha az çıkarları doğrultusunda karar alırdığı görülmüştür. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet şekli ile 2019 yerel seçimlerinde çıkarları doğrultusunda karar alabilmesi arasında göze çarpan bir ilişki olduğu görülmüştür. (Tablo 13)

Sivil toplum kuruluğu üyeleri üzerinde yapılan anket çalışmamızdan çıkarılan bir diğer sonuç ise sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine katılma sıklığı ile yerel politikalara katılım arasında doğrudan ilişkinin olmasıdır. Üyesi olduğu sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine hiç katılmayanların tamamı yerel politikalara katılmadığını belirtirken sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine sık olarak katıldığını belirten üyelerin %51,5'i yerel politikalara katılabildiğini, %48,5'i ise yerel politikalara katılmamıştır.

Sonuç olarak sivil toplum kuruluşlarının üyeleri üzerinde siyasal katılım oranını arttırma noktasında etkisi vardır. Bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının aktif olarak çalışmaları demokrasiye olumlu katkı sağlamaktadır. Bireyin kendini ifade edebilmesi, ülke yönetiminde bulunanlar üzerinde denetim yapabilmesi, kendi çıkarları konusunda bu yöneticilere karar aldirabilmesi noktasında en önemli araçların başında sivil toplum kuruluşları gelmektedir. Sivil toplum kuruluşları üyelerini daha katılımcı, bilinçli siyasal eyleme yönlendirmektedir.

KAYNAKÇA

- Abay, Ali Rıza, **“Sivil Toplum ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma ve Sivil Toplum Örgütleri”**, Sakarya Üniversitesi, Sakarya,2009
- Alkan, Türker, **“Siyaset Psikolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma”**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1980.
- Arat, Necla, **“Kadın Gerçeklikleri”**, Say Yayınları, İstanbul, 1996
- Azıklı, Sedat, **“Devlet-Sivil Toplum ve Türkiye”**, Yeni Türkiye Dergisi, Sivil Toplum Özel Sayısı, Yıl:3 Sayı:18, 1999
- Bayhan, Vehbi, **Türkiye’de Sivil Toplum Örgütleri, Demokrasi ve Patronaj**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2002
- Bolay, Hayri, **“Sivil Toplum ve Manası”**, Yeni Türkiye Sayı 18, 1997
- Çaha, Ömer, **“Türkiye’de Sivil Toplum ve Kadın”**, Vadi Yayınevi, İstanbul, 1996
- Çaha, Ömer, **“Aşkın (Transandantal) Devletten Sivil Topluma”**, Plato Film Yayıncılık, İstanbul, 2007
- Çaha, Ömer, **“Mahrem Kamusal Alan”**, Sivil Toplum Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, 2003
- Çaha, Ömer, **“Osmanlı’da Sivil Toplum”**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No.3, 1994
- Çaha, Ömer, **“Sivil Toplum Üstüne”**, “Sivil Toplum ve Demokrasi”, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2005
- Çam, Esat, **“Siyaset Bilimine Giriş”**, Der Yayınları, Sekizinci Basım, İstanbul, 2002.
- Çukurçayır, M. Akif, **“Siyasal Katılma Ve Yerel Demokrasi”**, Çizgi Kitabevi, 2. Basım, Konya, 2002.

- Dinçer, Meral, “**Çevre Gönüllü Kuruluşları**”, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara, 1996
- Drucker, Peter F., “**Yeni Gerçekler**”, (Çeviren: Birtane Karanakçı), İş Bankası Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 1996.
- Doğan, İlyas, “**Sivil Toplum Anlayışı ve Siyasal Sistemler**”, Barış Platin Kitapevi, Ankara, 2009
- Eraslan, Levent, “**Sivil Toplum ve Eğitim (ESTK)**”, Maya Akademi Yayınevi, Ankara, 2011
- Erdoğan, Mustafa, “**Sivil Toplum: Bir Kavramın Anatomisi**”, Liberal Düşünce Dergisi, 1998
- Güldiken, Nevzat, “**Toplumbilimsel Boyutuyla Siyasal Katılma**”, Dilek Ofset Matbaacılık, Sivas, 1996.
- Gülmen, Yüksel, “**Türk Seçmen Davranışında, Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Rolü 1960–1970**”, İstanbul Üniversitesi, Yayın No:2531, İstanbul, 1979.
- Hira, İsmail-ŞAN, “**Türkiye’de Sosyo-Politik Sistem ve Sivil Toplum Arayışları**”, <http://www.sosyoloji.sakarya.edu.tr/turkiyedesosyopolitiksystemvesiviltoplum.pdf>., 2009
- Hobbes, T. “**Leviathan**”, (Çeviren: S. Lim.), Yapı Kredi Yayınları Kazım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, İstanbul, 2007
- Hocaoğlu, Durmuş, “**Sivillik ve Demokrasi**”, Yeni Türkiye, Sayı 18, 1997,
- Aktan, Coşkun Can, “**Sivil Toplum İçin İdeal Devlet**”, Yeni Türkiye, Sayı 18, 1997
- Kalaycıoğlu, Ersin, “**Çağdaş Siyasal Bilim Teori Olgu ve Süreç**”, Osman Aytaç Matbaası, İstanbul, 1984.
- Kalaycıoğlu, Ersin, “**Karşılaştırmalı Siyasal Katılma**”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1983.

- Kapani, Münci, **“Politika Bilimine Giriş”**, Bilgi Yayınevi, Onbeşinci Basım, Ankara, 2003.
- Kaypak, Şafak, **“Yerel Yönetimlerde Katılımcı/Müzakereci Demokrasi Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi”**, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt:8, Sayı:17, Zonguldak, 2012
- Keane, J, **“Sivil Toplum ve Devlet”**, (Çeviren:Levent Köker), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993
- Lipset, Seymor M., **“Siyasal İnsan”**, (Çeviren: Mete Tuncay), Teori Yayınları, Ankara, 1986.
- Mardin, Şerif, **“Türkiye’de Toplum ve Siyaset”**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990
- Özbudun, Ergun, **“Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma”**, A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara, 1975
- Özdalga, Elisabeth, **“Sivil Toplum ve Düşmanları”** , **“Postmodernizm ve İslam Küreselleşme ve Oryantalizm”**, Vadi Yayınları, Ankara, 1996
- Özkan, Abdullah, **“Siyasal İletişim Stratejileri”**, İstanbul Tasam Yayınları, İstanbul, 2007
- Rousseau, J.J. **“Toplum Sözleşmesi”**, (Çeviren: A. Erenuluğ), Öteki Yayınevi, Ankara, 1999
- Sabine, George, **“Siyasal Düşünceler Tarihi 2”**, Sevinç Matbaası, İstanbul, 1969
- Sarıbay, Ali Yaşar, **“Türkiye’de Demokrasi ve Sivil Toplum”**, **“Global Yerel Eksende Türkiye”**, Derleyenler: E.Fuat Keyman- Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000
- Tabakoğlu, Ahmet, **“Türk İktisat Tarihi”**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2007
- Tamer, Mine Gözübüyük, **“Tarihsel Süreçte Sivil Toplum”**, Edebiyat Fakültesi Dergisi, C. 27, Sayı 1, 2010

- Tosun, Gülgün Erdoğan, **“Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi (Türkiye Örneği)”**, Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2001
- Tuncel, Gökhan, **“Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihsel Gelişimi”**, Aktüel Yayınları, Cilt 2, İstanbul, 2005
- Turan, İlter, **“İstanbul’da Sivil Toplum Örgütleri Tarihi”**, Tarih Vakfı, İstanbul, 1998
- Turan, İlter, **“Siyasal demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar”**, Belediye İş Sendikası Eğitim Yayınları. İstanbul: Hazar Matbaacılık, 1987
- Uysal, Bekir, **”Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi”**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No: 209, Sevinç Matbaası, Ankara, 1984
- Yetiş, Mehmet, **“Tocqueville, Demokratik Devrim ve Sivil Toplum”**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri, No.87, Ankara, 2005
- Yıldırım, Ergün , **“Apolitik Politikaların İnşacıları Olarak Sivil Toplum”**, Seçkin Yayınları, İstanbul, 2005

EK

ANKET FORMU

1)Cinsiyetiniz nedir?

a)Erkek b)Kadın

2)Hangi yaş aralığında bulunmaktasınız?

a)15-24 b)25-34 c)35-44 d)45-54 e)55 ve üzeri

3)Doğum yeriniz hangi yerleşim birimidir?

a)Köy b)Kasaba/İlçe c)Şehir Merkezi

4)Eğitim durumunuz nedir?

a)Okuma yazma bilmiyorum b)Okuma yazma biliyorum c)İlkokul d)Ortaokul e)Lise
f)Üniversite g)Yüksek lisans h)Doktora

5)Mesleğiniz nedir?

a)Memur b)İşçi c)Serbest meslek d)Emekli e)Öğrenci f)Esnaf g)İş adamı h)Ev hanımı

6)Aylık gelirinüz hangi aralıkta bulunmaktadır?

a)1500-tl ve altı b)1501-2500-tl c)2501-3500 d)3500-tl ve üzeri

7)Ne kadar süredir bulunduğunuz STK'da üyeliğiniz devam etmektedir?

a)0-1 yıl b)2-4 yıl c)5-8 yıl d) 9 ve üzeri

8)Ne sıklıkla üye olduğunuz STK faaliyet yapmaktadır?

a)Haftada bir b)Ayda bir c)Yılda bir

9)Ne sıklıkla üye olduğunuz STK'nın faaliyetlerine katılmaktasınız?

a)Hiç b)Çok az c)Az d)Sık e) Çok sık

10)Bulduğunuz STK hangi faaliyetleri gerçekleştirmektedir?

a)Eğitim b)Kültürel c)Miting d)Yayın çıkarma

11) Bulduğunuz STK nasıl karar almaktadır?

a) Başkan tek başına karar verir b) Başkan yönetime danışarak karar verir c) Tüm üyeler bu sürece dahil edilir

12) Size göre STK'nın en önemli işlevi nedir?

a) Üye haklarını savunmak b) Siyasal katılımı sağlamak c) İlgili mercilere baskı yapmak d) Demokrasiye katkı sağlamak e) Üyelerini bilinçlendirmek

13) STK üyesi olmadan önce siyasal katılım düzeyiniz nedir?

a) Hiç b) İzleyici c) Geçiş eylemleri d) Aktif eylemci

14) STK üyesi olduktan sonra siyasal katılım düzeyiniz nedir?

a) Hiç b) İzleyici c) Geçiş eylemleri d) Aktif eylemci

15) Yerel politika oluşum sürecine dâhil olabiliyor musunuz?

a) Evet b) Hayır

16) Sizce 2019 yerel seçimlerinde en etkin siyasal katılım oy kullanmak mıdır?

a) Evet b) Hayır

17) 2019 yerel seçimlerinde üye olduğunuz STK çıkarları doğrultusunda siyasalere karar alırdı mı?

a) Evet b) Hayır

18) 2019 yerel seçimlerinde üye olduğunuz STK siyasalere gereken baskıyı yapardı mı?

a) Evet b) Hayır